

Onsdagen den
21 maj 1980

Onsdagen den 21 maj

kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 12 innevarande månad.

§ 2 Föredrogs och hänvisades

Förslag

1979/80:8 till näringsutskottet

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motion

1979/80:2067 till trafikutskottet

§ 4 Vissa planerings- och budgetfrågor m. m. inom försvaret

Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1979/80:19 med anledning av propositionerna 1979/80:100 och 1979/80:117 såvitt avser vissa planerings- och budgetfrågor m. m. inom försvarsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Kammaren biföll utskottets framställning om att ärendet skulle avgöras efter endast en bordläggning.

I försvarsutskottets betänkande 1979/80:13 behandlade utskottet förslag som regeringen – efter föredragning av försvarsministern Eric Krönmark – hade förelagt riksdagen i propositionerna 1979/80:100 bil. 7 och 1979/80:117 (försvarsdepartementet) jämte vissa motioner. Vid kammarbehandlingen den 13 maj 1980 beslöt riksdagen att återförvisa följande av de i betänkandet behandlade frågorna till utskottet:

1. Det militära försvarets fortsatta utveckling (punkten 4).
2. Ramberäkningar för budgetåret 1980/81 m. m. – civilförsvaret (punkten 11).

Beträffande övriga punkter i betänkandet fattade riksdagen beslut den 13 maj 1980.

Utskottet hade med vidhållande av sina tidigare angivna ståndpunkter tagit upp de återförvisade frågorna till ny behandling.

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för punkterna 1 och 2. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande båda punkterna i betänkandet.

*Vissa planerings-
och budgetfrågor
m. m. inom för-
svaret*

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa planerings-
och budgetfrågor
m. m. inom för-
svaret*

Punkt 1 (Det militära försvarets fortsatta utveckling)

Regeringen hade i budgetpropositionen (s. 31–78) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för det militära försvarets utveckling som föredragande statsrådet hade angett,
2. anta förslag till lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967).
3. godkänna vad föredragande statsrådet hade förordat om repetitionsutbildning av värnpliktiga,
4. med ändring av sitt tidigare beslut angående principerna för organisation av försvarsmaktens centrala ledning m. m. godkänna vad föredragande statsrådet hade förordat i fråga om FN-avdelningens lydnadsförhållanden och produktionsledningen inom marinstaben,
5. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra vad föredragande statsrådet hade förordat.

I detta sammanhang hade behandlats

beträffande planeringsfrågor

dels de under allmänna motionstiden vid 1979/80 års riksmöte väckta motionerna

1979/80:482 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt avsåg yrkande 1 att riksdagen godkände de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta utveckling som angetts i motionen,

1979/80:483 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gällde yrkande 2 att riksdagen som sin mening uttalade att produktion och vidareutveckling av Viggensystemet snarast borde avbrytas,

1979/80:813 av Anders Gernandt m. fl. (c),

1979/80:1629 av Sven-Eric Nordin (c).

dels de med anledning av proposition 1979/80:117 väckta motionerna

1979/80:1951 av Olof Palme m. fl. (s), vari yrkats

1. att riksdagen, med avslag på propositionen 1979/80:117 i denna del, godkände de riktlinjer för flygplansanskaffning som anförts i motionen,
2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av samverkan och samarbete mellan berörda flygindustrier vid planerings- och studiearbetet kring ett JAS-projekt (enhetsflygplan för jakt-, attack- och spaningsuppgifter).

1979/80:1952 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen skulle avslå propositionen 1979/80:117,
2. att riksdagen beslutade uttala att pansarförbanden på Gotland borde dras in,
3. att riksdagen beslutade uttala att någon produktion av den tredje delserien av Jaktviggen inte borde påbörjas,
4. att riksdagen beslutade uttala att något nytt svenskt flygplanssystem, typ JAS eller liknande, inte borde utvecklas.

beträffande fredsorganisationsfrågor motionerna

1979/80:482 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt gällde yrkandet 5 att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om försvarsstabens personalvårdsbyrå.

1979/80:749 av Hans Gustafsson m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkande 2).

1979/80:812 av Anders Gernandt (c) och Nils Erik Wååg (s),

1979/80:1137 av Eric Hägelmark (fp), vari yrkats att riksdagen begärde att regeringen organiserade personalenheten i försvarsstaben i en särskild personalvårdssektion i enlighet med överbefälhavarens förslag.

1979/80:1628 av Oskar Lindkvist och Sivert Andersson (båda s),

1979/80:1630 av Sten Svensson m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts om inordnandet av personalvården i försvarsmaktens centrala ledning.

beträffande personalfrågor motionerna

1979/80:817 av Hans Lindblad och Eric Hägelmark (båda fp),

1979/80:1142 av Gunnar Oskarson m. fl. (m),

1979/80:1627 av Gunnar Björk i Gävle och Ulla Ekelund (båda c),

beträffande värnpliktsutbildning m. m. motionerna

1979/80:416 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt avsåg yrkandena

1. att riksdagen uttalade sig för att arbetstiden för de värnpliktiga borde förkortas och regleras i enlighet med vad som angetts i motionen,

3. att riksdagen uttalade sig för att den militära sjukvården borde "civiliseras" i enlighet med motionens riktlinjer,

4. att riksdagen hos regeringen hemställde om förslag innebärande att de civila bestämmelserna för arbetarskydd skulle gälla utan inskränkningar också inom den militära sektorn.

1979/80:448 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkats att riksdagen uttalade sig för att full yttranderätt och fullständiga fackliga rättigheter för de värnpliktiga i enlighet med motionens riktlinjer borde införas, och

1979/80:810 av Bertil Dahlén (fp).

Utskottet hemställde

beträffande planeringsfrågor i propositionen 1979/80:100, m. m.

1. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1979/80:482 yrkande 1 godkände de riktlinjer för det militära försvarets utveckling som föredragande statsrådet hade angett,

2. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:813 om meranvändning av det militära försvarets resurser,

3. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1629 om åtgärder för att undvika indragning av fredsförband på sysselsättningsvaga orter,

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa planerings-
och budgetfrågor
m. m. inom för-
svaret*

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa planerings-
och budgetfrågor
m. m. inom för-
svaret*

beträffande planeringsfrågor i propositionen 1979/80:117

4. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motion 1979/80:1952 yrkandena 1 och 2 – yrkande 1 i denna del godkände de riktlinjer för krigsorganisationens fortsatta utveckling som föredragande statsrådet hade angett.

5. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1979/80:483 yrkande 2 och 1979/80:1952 yrkandena 1 och 3 – yrkande 1 i denna del godkände att den tredje delserien av flygplanet Jaktviggen beställdes under budgetåret 1980/81.

6. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1952, yrkandena 1 och 4 – yrkande 1 i denna del, om framtida flyglanssystem.

7. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionerna 1979/80:1951 yrkande 1 och 1979/80:1952 yrkande 1 i denna del godkände vad föredragande statsrådet hade anfört om planeringen för flyglansanskaffningen, om alternativ och utgångspunkter för ett JAS-system samt om projektstudier, systemdefinition och visst utvecklingsarbete under budgetåren 1980/81 och 1981/82, m. m.,

8. att riksdagen med anledning av propositionen och motion 1979/80:1951 yrkande 2 samt med avslag på motion 1979/80:1952 yrkande 1 i återstående del som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet hade anfört om samarbete och samverkan inom den svenska flygindustrin,

beträffande fredsorganisationsfrågor m. m.

9. att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet hade anfört om befogenheter och principer beträffande beslut om personal och fredsorganisation inom det militära försvaret och civilförsvaret,

10. att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 och motionerna 1979/80:482 yrkande 5, 1979/80:1137 och 1979/80:1630 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet hade anfört om inordnandet av personalvården i försvarsmaktens centrala ledning,

11. att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 och med avslag på motion 1979/80:812 godkände vad föredragande statsrådet hade anfört om resurserna för utveckling av ADB-system.

12. att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 godkände vad föredragande statsrådet hade förordat i fråga om FN-avdelningens lydnadsförhållande inom arméstaben och produktionsledningen inom marinstaben,

13. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:749 yrkande 2 om stationeringen av flygvapnets helikoptergrupp på Berga,

14. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1628 om bevakningen av Stockholms slott.

beträffande personalfrågor

15. att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 godkände vad föredragande statsrådet hade anfört,

16. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:817 om det militära vitsordssystemet.

17. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1627 om åtgärder för att motverka officerares förtida avgång.

18. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1142 om reservofficerares krigsplacering.

beträffande värnpliktsutbildning m. m.

19. att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 skulle anta det som bil. 7.1 till propositionen fogade förslaget till lag om ändring i värnpliktslagen (1941:967).

20. att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 godkände vad föredragande statsrådet hade förordat om repetitionsutbildning av värnpliktiga.

21. att riksdagen skulle avslå motionerna 1979/80:416 yrkandena 1, 3 och 4, och 1979/80:448 om de värnpliktigas förhållanden under utbildningen.

22. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:810 om tidpunkten för inkallelse till värnpliktsjämsgöring.

beträffande det militära försvarets utveckling

23. att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 godkände vad föredragande statsrådet hade angett i övrigt.

24. att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 bemyndigade regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövdes för att genomföra vad föredragande statsrådet hade förordat.

Reservationer hade avgivits

1. *beträffande riktlinjer för planeringsperioden* av Eric Holmqvist, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Evert Hedberg, Karl-Erik Svartberg, Holger Bergman och Anita Johansson (alla s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen och med bifall till motion 1979/80:482 yrkande 1 godkände de riktlinjer för det militära försvarets fortsatta utveckling som hade angetts i motionen 1979/80:482.

2. *beträffande riktlinjer för flygplansanskaffning* av Eric Holmqvist, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Evert Hedberg, Karl-Erik Svartberg, Holger Bergman och Anita Johansson (alla s) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen och motion 1979/80:1952, yrkande 1 i denna del, samt med bifall till motion 1979/80:1951 yrkande 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anför om riktlinjer för flygplansanskaffning.

3. *beträffande personalvårdens inordnande i försvarsmaktens centrala ledning* av Per Petersson (m), Gunnar Björk i Gävle (c), Hans Lindblad (fp).

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa planerings-
och budgetfrågor
m. m. inom för-
svaret*

Ulla Ekelund (c), Göthe Knutson (m), Anders Gernandt (c) och Eivor Nilson (c) som ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till proposition 1979/80:100 samt med avslag på motionerna 1979/80:482 yrkande 5, 1979/80:1137 och 1979/80:1630 godkände vad föredragande statsrådet hade anfört om inordnandet av personalvärden i försvarsmaktens centrala ledning.

4. *beräffande kostnadsbesparingar och personalminskningar* av Eric Holmqvist, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Evert Hedberg, Karl-Erik Svartberg, Holger Bergman och Anita Johansson (alla s) som ansett att – med anknytning till mom. 23 – visst avsnitt med av reservanterna föreslagen lydelse bort tillkomma i utskottets betänkande.

Vid denna punkt hade avgivits ett särskilt yttrande *beräffande fredsorganisationsfrågor* av Anders Gernandt (c).

Punkt 2 (Ramberäkningar för budgetåret 1980/81 m. m. – civilförsvaret)

Regeringen hade i budgetpropositionen (s. 278–281) föreslagit riksdagen att

1. för budgetåret 1980/81 fastställa utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum till 236 860 000 kr. och utgiftsramen för skyddsrum till 105 500 000 kr., båda i prisläget februari 1979.

2. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramarna för civilförsvaret för budgetåret 1980/81 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex.

3. bemyndiga regeringen att justera utgiftsramarna för civilförsvaret för budgetåret 1980/81 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramarna för budgetåret 1979/80.

4. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1980/81 medge överskridande av utgiftsramarna för civilförsvaret samt av lämnade beställningsbemyndiganden om det behövdes av konjunktur- eller beredskapsskäl.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:482 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt gällde yrkandena 8 och 9, nämligen

8. att riksdagen beslutade fastställa utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum för budgetåret 1980/81 till 243 860 000 kr., i prisläget februari 1979.

9. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om förändringar av bemyndiganderamar och betalningsmedel för civilförsvaret utom skyddsrum och

1979/80:1146 av Lars Werner m. fl. (vpk) såvitt gällde yrkande 1 att riksdagen beslutade att anslaget till civilförsvaret, utom skyddsrum, skulle ökas med 7 000 000 kr. till 243 860 000 kr. (prisläget februari 1979).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1979/80:100 och med avslag på motionerna 1979/80:482, yrkandena 8 och 9, och 1979/80:1146, yrkande 1, för budgetåret 1980/81 fastställde utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum till 236 860 000 kr. i prisläget februari 1979.

2. att riksdagen för budgetåret 1980/81 fastställde utgiftsramen för skyddsrum till 105 500 000 kr. i prisläget februari 1979.

3. att riksdagen bemyndigade regeringen att justera utgiftsramarna för civilförsvaret för budgetåret 1980/81 med hänsyn till prisutvecklingen enligt nettoprisindex.

4. att riksdagen bemyndigade regeringen att justera utgiftsramarna för civilförsvaret för budgetåret 1980/81 på grund av över- eller underutnyttjande av utgiftsramarna för budgetåret 1979/80.

5. att riksdagen bemyndigade regeringen att under budgetåret 1980/81 medge överskridande av utgiftsramarna för civilförsvaret samt av lämnade beställningsbemyndiganden om det behövdes av konjunktur- eller beredskapsskäl.

6. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet hade anfört om återbetalning till utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum.

Reservationer hade avgivits

5. av Eric Holmqvist, Gudrun Sundström, Roland Brännström, Evert Hedberg, Karl-Erik Svartberg, Holger Bergman och Anita Johansson (alla s) som ansett

dels att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av proposition 1979/80:100 samt med bifall till motionerna 1979/80:482, yrkandena 8 och 9, och 1979/80:1146, yrkande 1, för budgetåret 1980/81 fastställde utgiftsramen för civilförsvaret utom skyddsrum till 243 860 000 kr. i prisläget februari 1979.

dels att mom. 6 i utskottets hemställan bort utgå.

ERIC HOLMOVIST (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad som anfördes i den debatt som den 13 maj i år förekom här i kammaren yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 4 och 5 i det föreliggande betänkandet. Jag yrkar vad gäller punkten 1 avseende det militära försvarets fortsatta utveckling – personalvårdens inordnande i försvarsmaktens centrala ledning – bifall till utskottets hemställan.

BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Med hänvisning till den tidigare debatten om detta ärende vill jag yrka bifall till vpk-motionerna 483, 1952, 416 och 448.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa planerings-
och budgetfrågor
m. m. inom för-
svaret*

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa planerings-
och budgetfrågor
m. m. inom för-
svaret*

PER PETERSSON (m):

Herr talman! Med hänvisning till debatten om försvarsfrågor den 13 maj yrkar jag bifall till hemställan i försvarsutskottets betänkande 19 utom i de delar som motsvaras av reservation 3. Till denna reservation yrkar jag bifall.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Eric Holmqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eric Holmqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 19 punkt 1 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservation 1 av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eric Holmqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 166

Nej – 166

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade – och ärendet som tidigare varit återförvisat till utskottet nu skulle avgöras omedelbart genom lottning – nedlade talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på talmannens anmodan Inger Lindquist (m) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammarén hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen.

M o m . 2 och 3

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

M o m . 4, 6 och 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1952 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 19 punkt 1 mom. 4, 6 och 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 1952 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 314
Nej – 18

Mo m. 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna 483 och 1952 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 19 punkt 1 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionerna 483 och 1952 av Lars Werner m. fl. i motsvarande delar.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 311
Nej – 18

Mo m. 7

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservation 2 av Eric Holmqvist m. fl. samt 3:o) motion 1952 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då Eric Holmqvist begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan Bertil Måbrink begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa planerings-
och budgetfrågor
m. m. inom för-
svaret*

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa planerings-
och budgetfragor
m. m. inom för-
svaret*

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående försvarsutskottets hemställan i betänkande 19 punkt 1 mom. 7 antar reservation 2 av Eric Holmqvist m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motion 1952 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152
Nej - 18
Avstår - 162

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 19 punkt 1 mom. 7 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eric Holmqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167
Nej - 166

M o m . 9

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Per Petersson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Hans Lindblad begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 19 punkt 1 mom. 10 röstar ja, den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservation 3 av Per Petersson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Hans Lindblad begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 178
Nej – 151
Avstår – 1

Mo m . 11 – 20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mo m . 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionerna 416 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och 448 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Bertil Måbrink begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 19 punkt 1 mom. 21 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionerna 416 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och 448 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Bertil Måbrink begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 315
Nej – 18

Mo m . 22

Utskottets hemställan bifölles.

Mo m . 23

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, dels utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 4 av Eric Holmqvist m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eric Holmqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 19 punkt 1 mom. 23 med godkännande av utskottets motivering röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 4 av Eric Holmqvist m. fl. anförda motiveringen.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa planerings-
och budgetfrågor
m. m. inom för-
svaret*

Onsdagen den
21 maj 1980

*Jämställdhetsfrå-
gor*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eric Holmqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167

Nej - 166

M o m . 24

Utskottets hemställan bifölles.

Punkt 2

M o m . 1 o c h 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 5 av Eric Holmqvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Eric Holmqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkande 19 punkt 2 mom. 1 och 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 5 av Eric Holmqvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Eric Holmqvist begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 168

Nej - 165

M o m . 2 - 5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 5 Föredrogs men bordlades åter

Lagutskottets betänkande 1979/80:32

Kulturutskottets betänkande 1979/80:33

Näringsutskottets betänkande 1979/80:57

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1979/80:23, 29 och 32

Civilutskottets betänkanden 1979/80:30 och 31

§ 6 Jämställdhetsfrågor

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:30 med anledning av propositioner om jämställdhetsfrågor.

I detta betänkande behandlades propositionerna

1979/80:92 om bestridande av kostnader för jämställdhetsombudsman-

nens och jämställdhetsnämndens verksamhet.

1979/80:129 om ändring i lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet, m. m., och

1979/80:147 om godkännande av Förenta nationernas konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.

I proposition 1979/80:92 hade föreslagits att riksdagen skulle

1. med ändring av vad som föreslagits i 1980 års budgetproposition till Kommittéer m. m. för budgetåret 1980/81 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 12 072 000 kr.,

2. till Jämställdhet mellan kvinnor och män för budgetåret 1980/81 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

I proposition 1979/80:129 hade föreslagits att riksdagen skulle anta

1. lag om ändring i lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet,

2. lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister,

3. lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av proposition 1979/80:129 väckta motionen 1979/80:1965 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari yrkats att riksdagen med avslag på propositionen i motsvarande del som sin mening skulle uttala vad som i motionen anförts vad gällde offentlighetsprincipen vid förhandlingar inför jämställdhetsnämnden och begära nytt förslag i enlighet härmed.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1979/80:129 och med avslag på motionen 1979/80:1965 skulle anta förslaget till lag om ändring i lagen (1979:1118) om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1979/80:129 i övrigt skulle anta

dels förslaget till lag om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister,

dels förslaget till lag om ändring i lagen (1937:249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,

3. att riksdagen med bifall till propositionen 1979/80:92 skulle

dels med ändring av vad riksdagen tidigare beslutat (prop. 1979/80:100 bil. 15 p. A 2, AU 1979/80:20, hemställan under A mom. 2) till

Kommittéer m. m. för budgetåret 1980/81 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 12 072 000 kr.,

dels till Jämställdhet mellan kvinnor och män för budgetåret 1980/81 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.,

4. att riksdagen med bifall till propositionen 1979/80:147 godkände FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.

Onsdagen den
21 maj 1980

*Jämställdhetsfrå-
gor*

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall i mitt inlägg uppehålla mig vid en av de propositioner som behandlas i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 30, nämligen propositionen om ändring i lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet, m. m. Vi hade en principdebatt om lagen i december månad i samband med att den antogs. Vpk:s kritiska synpunkter på lagen står naturligtvis fast, men det är inte min avsikt att nu ta upp detta till förnyad debatt. Vi har nu en lag och denna proposition innehåller förslag till kompletteringar och detaljregleringar av olika frågor i denna lag.

Bland dessa förändringar finns det en fråga, där vpk inte har kunnat acceptera regeringens förslag och där vi alltså väckt en motion. Det gäller frågan om offentlighet vid förhandlingar inför jämställdhetsnämnden.

I propositionen säger man så här om denna fråga:

”Det finns enligt min mening inte skäl att på det sättet jämställa muntliga förhandlingar inför nämnden med rättegång inför domstol att förhandlingen skall som huvudregel vara offentlig (jfr 5 kap. 1 § rättegångsbalken). Det får ankomma på nämnden att i samråd med jämställdhetsombudsmannen och arbetsgivaren bestämma hur det skall förfaras på den punkten. Mot arbetsgivarens bestridande bör förhandlingen inte kunna göras offentlig.”

Enligt denna skrivning utesluter man alltså inte offentliga förhandlingar inför jämställdhetsnämnden. Men man ger arbetsgivaren något slags vetorätt att avgöra om förhandlingen skall vara offentlig. Och då skall observeras att arbetsgivaren är den som är svarande. Det är arbetsgivarens underlåtelser i jämställdhetsfrågor som kommer att behandlas i jämställdhetsnämnden.

Från vpk:s sida anser vi det helt orimligt att arbetsgivaren ensam skall kunna avgöra denna fråga. Med de skrivningar ett enhälligt utskott ställt sig bakom kommer det ju att bli så att när frågan om offentlighet avgörs kan en arbetsgivare mot en enhällig jämställdhetsnämnd säga: Nej, den här förhandlingen skall inte vara offentlig. Jag kan inte förstå att detta har kunnat accepteras av ett enhälligt utskott.

Ett rakare och mera logiskt synsätt hos utskottet hade väl i så fall varit att säga att förhandlingarna aldrig skall vara offentliga. Jag skulle vilja fråga: När menar utskottet att de här förhandlingarna skall vara offentliga? Det ges ju med denna skrivning möjligheter till offentliga förhandlingar. När anser utskottet att sådana skall komma till stånd? Någon tanke måste ju finnas bakom utskottets mening att förhandlingar skall kunna vara offentliga – men bara när arbetsgivaren går med på det. Skall det manne vara när arbetsgivaren kan få publicitet, goodwill och reklam för sitt företag?

Från vpk:s sida anser vi att samma regler skall gälla för förhandlingar inför jämställdhetsnämnden som vid rättegångar i arbetstvister. Detta regleras, när det gäller jämställdhetsfrågor, i 11 § i lagen, och den säger följande enligt propositionens förslag:

”I mål om tillämpning av 2–5 och 8 §§ kan domstolen utöver vad som i övrigt gäller förordna att förhandling skall hållas inom stängda dörrar, i den mån det kan antas att offentlighet skulle medföra risk för väsentlig skada för part eller annan genom yppande av affärs-, drifts- eller därmed jämförligt

förhållande hos företag eller organisation eller av enskilda ekonomiska eller personliga förhållanden.”

Tillämpat på jämställdhetsnämnden skulle detta alltså innebära att det blev jämställdhetsnämnden som avgjorde när en förhandling inte skall vara offentlig, med de riktlinjer som jag nyss citerade att gå efter. Är inte det tillräckligt? Skyddar inte detta arbetsgivaren tillräckligt?

Vad har då utskottet för motivering för sitt yrkande om avslag på denna motion? Jo, utskottet säger så här: ”Offentlighet såsom huvudregel inför jämställdhetsnämnden skulle kunna ge en annan karaktär åt förfarandet än det avsedda. Tvångsinslaget skulle träda i förgrunden på bekostnad av förhandlingsmöjligheterna. Förfarandet skulle därigenom också bli mer inriktat på frågan om arbetsgivarens underlåtelser än på att söka nå ett i sak gott förhandlingsresultat för framtiden. En sådan ordning gagnar knappast jämställdhetsarbetet i stort.”

Vpk är av precis motsatt uppfattning. Det är offentligheten som kommer att gagna jämställdheten. De frågor som behandlas i jämställdhetsnämnden kommer att ha betydelse för utformningen av praxis. De kommer också att ha betydelse för de anställdas möjligheter att driva liknande frågor på andra arbetsplatser – för ingen tror väl att en jämställdhetsombudsman med ett kansli på en handfull personer aktivt skall kunna bevaka att landets alla arbetsgivare bedriver aktiva jämställdhetsåtgärder, som ju föreskrivs i lagen. Det måste förstås vara de anställda och deras fackliga organisationer som har huvudansvaret att se till att lagen följs. Det är naturligt, riktigt och praktiskt den enda möjligheten. Då måste de anställda och deras fackliga organisationer också ha möjlighet att följa praxis i dessa frågor och få veta hur jämställdhetsnämnden resonerar.

Jag vill citera ur den ursprungliga propositionen 1978/79:175, där förfarandet inför jämställdhetsnämnden beskrivs. Jag vill göra detta för att göra kammaren uppmärksam på att det är detta förfarande man nu avser att låta arbetsgivaren ensam avgöra om det skall vara offentligt eller inte. Jag citerar:

”Förfarandet inför jämställdhetsnämnden tillhör visserligen förvaltningsförfarandet, men det står i realiteten rätttegången nära. Skyldigheten att vidta aktiva åtgärder för att främja jämställdheten är en arbetsrättslig förpliktelse och avser, som lagen utformats, förhållandet mellan enskilda. Förfarandet i mål om sådana förpliktelser närmar sig civilprocessen. Huvuddragen av förfarandet bör enligt min mening av nu angivna skäl regleras i lag.” – Det är det som vi skall besluta om i dag. ”I lagen (1973:188) om arrendenämnder och hyresnämnder har exempelvis förfarandet inför dessa nämnder blivit noggrant angivet.

Att lagformen brukas är motiverat även av andra skäl. I ärenden inför jämställdhetsnämnden uppträder två motstående parter. Syftet i mål om föreläggande för arbetsgivare att vidta aktiva åtgärder är att främja jämställdheten. Målen kan komma att gälla åtgärder av mycket ingripande art. Nämnden skall därvid icke vara bunden av jämställdhetsombudets yrkanden och dennes utredning.”

Onsdagen den
21 maj 1980

Jämställdhetsfrå- gor

Jag skall, för att inte trötta kammaren, avstå från att fortsätta att citera ur proposition 1978/79:175, men det var detta som skrevs i denna ursprungliga proposition om förfarandet inför jämställdhetsnämnden. Dessa förhandlingar står alltså enligt propositionen rättgången nära. Målen kan också komma att gälla åtgärder av mycket ingripande art, och förfarandet närmar sig civilprocessen. Men ett enigt utskott anser att svaranden, dvs. arbetsgivaren, i dessa förhandlingar skall ha ensidig möjlighet att mörklägga hela frågan, ha avgörandet om frågans offentlighet.

I propositionen till riksmötet 1978/79 hette det alltså att förhandlingarna står rättgången nära. I utskottets skrivning av i dag heter det att förfarandet skall vara inriktat på att nå ett i sak gott förhandlingsresultat för framtiden. Det är en viss skillnad. Det är som om man nu från utskottet menar att frågan dyker upp för första gången hos jämställdhetsnämnden. Så är ju inte fallet. Det är ju jämställdhetsombudsmannen och de anställda som skall se till att lagen följs och påtala hos arbetsgivaren om han bryter emot den. Det är då man kan lirka, förhandla, diskutera och i sak försöka komma överens. Det är först när en arbetsgivare inte rättar sig efter jämställdhetsombudsmannens förelägganden en fråga kommer till jämställdhetsnämnden.

Från vpk:s sida menar vi att offentligheten inför jämställdhetsnämnden skall följa samma regler som gäller vid domstolsförhandlingar. Detta har vi utvecklat i vpk-motionen nr 1965, som jag vill yrka bifall till.

Herr talman! Jag tänker inte i övrigt gå in på de propositioner som behandlas i detta betänkande. Vi får nu en jämställdhetslag, och med detta betänkande godkänner också Sverige FN:s konvention om avskaffande av allt slags diskriminering av kvinnor. Det må vara bra att ha lagar och konventioner bakom ryggen – det är i alla fall bättre än att ha lagar som motverkar det man vill uppnå. Men erfarenhetsmässigt vet vi att kvinnornas frigörelse, liksom alla andra förtryckta gruppers, måste vara deras eget verk. Det kommer att vara kvinnornas aktiva kamp ute i samhället för högre löner, för fler dagisplatser, för ett bättre organiserat arbetsliv, för sex timmars arbetsdag och över huvud taget för lika villkor mellan kvinnor och män som kommer att ha betydelse för jämställdhetsfrågorna.

MARIANNE WAHLBERG (fp):

Herr talman! Formell särbehandling på grund av kön är relativt ovanlig på den svenska arbetsmarknaden. Man kan därför förmoda att de företeelser som jämställdhetsombudsmannen och jämställdhetsnämnden kommer att få ta itu med mindre handlar om uppenbar diskriminering än om vad som orsakas av de faktiska skillnaderna i mäns och kvinnors villkor. Det kommer sannolikt att visa sig att gamla attityder segt hänger kvar på många arbetsplatser.

I dag kunde man i en tidningsnotis läsa om ett bussbolag i Falun som inte anställer kvinnor. Detta bolag säger bestämt nej till alla kvinnor även om dessa har busskort och erfarenhet av samma jobb. Företaget motiverar enligt tidningsnotisen sin inställning – hör och häpna! – med det urgamla argumentet att det finns bara en toalett.

Ondsdagen den
21 maj 1980

*Jämställdhetsfrå-
gor*

Kvinnor har upplevt och upplever fortfarande en lång rad informella hinder. Redan när det gäller att söka jobb blir många kvinnor avskräckta genom form och innehåll i de arbetskrav som ställs. Ofta sker det slentrianmässigt. Man har inte tänkt igenom vad som verkligen krävs för att sköta jobbet. Man övervärderar manliga erfarenheter och räknar inte med de kvinnliga som en merit.

Att göra arbetstiden mer flexibel stöter på hårt motstånd på många håll. En viktig åtgärd för jämställdheten måste vara att män i större utsträckning tar på sig ansvar för barn och hemarbete genom att ta ut föräldraledighet eller arbeta deltid.

Detta rubbar det invanda mönstret, och man måste förstå att det särskilt på små arbetsplatser med få anställda kan skapa problem. Men med god vilja och samarbete i planeringen måste sådana problem kunna lösas.

En viktig faktor när det gäller befordran på arbetsplatsen till mera krävande och ansvarsfulla uppgifter och därmed högre lön är viljan och förmågan och den praktiska möjligheten att skaffa sig vidareutbildning i yrket. Här blir kvinnorna ofta hindrade att t. ex. delta i internatkurser. Det är nämligen kvinnorna som har huvudansvaret för hemmet och barnen. Det måste aktiva åtgärder till för att eliminera ett sådant handikapp. På statens kursgård Sjudarehöjden har man sedan 1977 en försöksverksamhet med särskild barntillsyn. Barnstugeutbildad personal tar hand om medförda barn på dagarna, och på natten bor barnen med sin mamma eller pappa. Den verksamheten skall utvärderas i slutet av 1980, men en preliminär utvärdering baserad på intervjuer med 92 föräldrar har visat en mycket positiv syn på den här verksamheten. Man har också i den statliga förvaltningen prövat att ge ersättning till deltagare i internatutbildning med 50 kr. per dygn för merkostnader för barntillsyn hemma.

Jämställdhetsarbetet på själva arbetsplatsen är oerhört viktigt. Det gäller att bearbeta attityder både hos arbetsgivare och hos arbetskamrater. Det är viktigt att jämställdhetssynen finns med i allt fackligt arbete liksom i allt politiskt arbete över huvud taget. Bevakningen bör gälla inte bara personalpolitiska frågor utan också samhällsplanering, skola, familjepolitik etc.

Mot attityder kan det inte lagstiftas, brukar det ibland sägas. Men den lag om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet som vi nu i dag lägger sista handen vid, så att den kan träda i kraft den 1 juli i år, kommer att ge oss det stöd vi behöver för att kämpa vidare mot fördomar och fastlåsta attityder. Bussbolaget i Falun måste börja tänka om efter den 1 juli. På papperet har vi hunnit ganska långt med jämställdheten här i Sverige, men vi behöver den här lagen för att komma till rätta också med den *informella* diskrimineringen, den som gör att alla väl tänkta reformer ändå inte alltid fungerar.

När det gäller tillämpningen av lagen är det viktigt att betona att jämställdhetsombudet skall försöka få till stånd frivilliga åtgärder för att främja jämställdheten på arbetsplatserna genom överläggningar med arbetsmarknadsorganisationerna och genom rad och information direkt till arbetsgivarna. Arbetsmarknadsutskottet har i sitt betänkande framhållit

detta vid behandlingen av vpk:s motion, där det krävs att frågan om offentlighet vid förhandling i jämställdhetsnämnden inte skall kunna avgöras genom arbetsgivarens veto. Vpk menar att de diskussioner som kommer att föras i nämnden måste få kommenteras av massmedia och nå ut och diskuteras också på andra arbetsplatser. Vad det senare önskemålet beträffar, så bör det kunna tillgodoses genom att arbetsmarknadens parter finns med i nämnden – och naturligtvis har full frihet att diskutera vad som händer där. Resultaten blir dessutom också offentliga. I utskottet har vi menat att offentlighet mot arbetsgivarens uttalande vilja skulle uppfattas som ett tvångsmedel, vilket skulle inverka menligt på förhandlingsklimatet. Det skulle inte gagna jämställdhetsarbetet i stort.

Det är min övertygelse att vi nu, genom att rätt använda den här lagen, har fått ytterligare ett verksamt medel i jämställdhetsarbetet. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Mycket av vad Marianne Wahlberg sade i början av sitt anförande kan jag instämma i. Det finns fortfarande många hinder på vägen när det gäller att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

Men jag tycker att försvaret för att avstyrka vår motion var synnerligen tunt. Marianne Wahlberg sade själv att jämställdhetsombudsmannen från början skall försöka åstadkomma dessa aktiva åtgärder som lagen talar om, försöka få arbetsgivarna att frivilligt arbeta i lagens anda genom råd och information och även genom överläggningar med arbetsmarknadens parter. Detta är vi ju också införstådda med. Det är väl svårt att nu säga hur det blir, men troligtvis kommer de frågor som tas upp inför nämnden att vara av principiell karaktär. Hur skall man exempelvis se på vidareutbildningen? Hur skall en arbetsgivare tackla de problemen för att aktivt arbeta för jämställdhet? Det är en intressant principiell fråga som kan tänkas komma upp i jämställdhetskommittén för bedömning. Jag tycker att det är viktigt att sådana principiella frågor, som tas upp där, kan diskuteras offentligt, att de kan tränga ut och bli föremål för debatt. Det räcker inte med att arbetsmarknadens parter har personer i den här nämnden – det blir inte alls samma effekt.

Framför allt tycker jag att det är tokigt att arbetsgivaren ensam skall kunna lägga hinder i vägen. Även om en enig jämställdhetsnämnd anser att frågan skall diskuteras offentligt, kan alltså arbetsgivaren ensam avgöra att det inte skall ske. Här tycker jag att man resonerar fel. Jag fick inte svar på frågan när diskussionen skall vara offentlig. Varför har man inte sagt från början att inga förhandlingar skall vara offentliga? Det är alltså arbetsgivaren som kommer att stå för avgörandet. I vilka frågor anser utskottet att förhandlingarna skall vara offentliga?

MARIANNE WAHLBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker det är viktigt att notera att Marie-Ann Johansson sade att det kommer att röra sig om principiella frågor som har stor räckvidd

för jämställdhetsarbetet. Det är precis så som vi har sett på detta i arbetsmarknadsutskottet - det viktiga är att man får kännedom om de principiella ställningstagandena i nämnden. Det önskemålet tycker jag tillgodoses, som jag sade tidigare, genom att arbetsmarknadens parter är närvarande vid förhandlingen. Vidare kan jag inte tänka mig annat än att jämställdhetsombudsmannen eller jämställdhetsnämnden så småningom kommer att publicera prejudikatsamlingar som belyser vad som generellt har skett i nämnden och vilken ställning den har tagit till just sådana frågor som Marie-Ann Johansson drog upp - t. ex. rätten till utbildning och hur man bäst skall främja jämställdheten där. Det kommer säkert att bli möjligt att ha en offentlig debatt om det.

Just i principiellt viktiga frågor kommer det att vara ett arbetsgivarintresse att handläggningen blir offentlig, när man har olika uppfattningar. Något annat skulle vara förvånande. Vad arbetsmarknadsutskottet och propositionen har tagit hänsyn till är enskilda fall där behandlingen av olika anledningar inte främjas av att den är offentlig.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk) replik:

Herr talman! Marianne Wahlberg tror att det kommer att vara ett arbetsgivarintresse att ha offentliga förhandlingar när principiellt viktiga frågor står på spel. Det tror inte jag, och erfarenheten kommer väl att visa vem som har rätt.

Jag tyckte faktiskt att Marianne Wahlberg i sin replik pläderade för det förfaringssätt som vi föreslår i vår motion, nämligen att huvudregeln skall vara att förhandlingar i principiellt viktiga frågor skall vara offentliga. Men precis som vid rättegångar skall jämställdhetsnämnden kunna avgöra om en förhandling av olika skäl bör hållas inom lyckta dörrar - för att skydda enskilda, för att skydda affärshemligheter osv.

Om Marianne Wahlberg har det synsätt som hon gav uttryck för i sin replik, tycker jag att hon borde ha gått på vår motion och inte på den linjen att arbetsgivaren skall avgöra frågan om offentligheten.

MARIANNE WAHLBERG (fp) replik:

Herr talman! I utskottet tror vi att viagnar jämställdhetsarbetet bäst på detta sätt. Vi tror inte på de tvångsmetoder som Marie-Ann Johansson gör sig till tolk för. Vi vill i varje fall börja arbetet med att på frivillig väg försöka komma ett stycke längre med jämställdheten.

Talmannen anmälde att Marie-Ann Johansson anhöllit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

MARIANNE STÄLBERG (s):

Herr talman! Kamraren har i dag att ta ställning till tre propositioner som alla behandlar jämställdhetsfrågor. I samtliga fall är det ett enigt utskott som tillstyrker propositionerna. Det råder med andra ord stor enighet kring jämställdhetsfrågorna - åtminstone när det gäller det begränsade område

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

Jämställdhetsfrå-
gor

Onsdagen den
21 maj 1980

*Jämställdhetsfrå-
gor*

som vi behandlar i dag.

De jämställdhetsmotioner som väcktes under den allmänna motionstiden har utskottet uppskjutit till hösten. Då hoppas vi att vi skall få en debatt i anledning av den aviserade propositionen, som skall ta upp den handlingsplan som jämställdhetskommittén har utarbetat.

Eftersom utskottet är enigt om de framlagda propositionerna finns det egentligen ingen anledning att starta en stor debatt här i dag. Jag vill i alla fall peka på den risk som finns när vi nu startar en ny organisation och tillsätter en jämställdhetsombudsman och en jämställdhetsnämnd. Det ligger nära till hands att vi nu drar en lättnadens suck och anser jämställdhetsfrågan därmed vara ur världen. Så får det inte bli och inte heller så att vårt arbete, när vi samlokaliserar jämställdhetsombudsmannen och dennes kansli med jämställdhetskommittén, vårt arbete i fortsättningen begränsas till jämställdhet på arbetsmarknaden och där inom ett avgränsat område, nämligen de arbetsplatser där kollektivavtal inte är slutna. Jämställdhetsombudsmannens kompetensområde omfattar ju, i varje fall i stort sett, bara det området.

Jag vill, herr talman, passa på tillfället att än en gång framhålla att jämställdhetspolitiken måste vara en del av allmänpolitiken för jämlikhet mellan alla människor. Den måste genomsyra alla samhällsområden. Utan en medveten och konsekvent förd jämställdhetspolitik på alla områden finns risk för att orättvisor kommer att kvarstå både inom arbetslivet och i samhället i övrigt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan men vill samtidigt göra kammaren uppmärksam på detta förslags begränsade möjligheter att åstadkomma en reell jämställdhet mellan kvinnor och män.

KARIN AHRLAND (fp):

Herr talman! Kvinnorna är 50 % av jordens befolkning. De utgör 33,3 % av all officiell arbetskraft i världen, men den tredjedelen utför i verkligheten två tredjedelar av all arbetad tid. För allt sitt arbete får kvinnorna 10 % av världens samlade inkomster, och de äger tillsammans 1 % av all egendom.

De siffror jag just nämnt kommer från Förenta nationernas officiella statistik, och de är i sig själva så talande att ytterligare kommentarer knappast behövs.

Herr talman! Det är inte så mycket ord utan mer av ett målmedvetet aktivt handlande som krävs över hela jorden för att ändra på sådana orättvisor som de här siffrorna vittnar om – sådana orättvisor som medfört att just kvinnor överallt är dubbelarbetande, underbetalda och nästan helt egendomslösa.

Den konvention om avskaffande av allt slags diskriminering av kvinnor som nu skall godkännas av riksdagen får vi se som ett officiellt bevis på att Förenta nationerna erkänner att det trots många stolta deklarationer om alla människors lika värde förekommer en utbredd diskriminering av kvinnor och att den diskrimineringen måste bekämpas.

Därför är det bra att FN:s medlemsstater efter årtals debatterande i kvinnokommissionen, i ECOSOC och i generalförsamlingen äntligen har

kunnat enas om en konvention. Det är bra att den innehåller bestämmelser om en övervakningskommitté – någonting som vi från svensk sida i kvinnokommissionen åtminstone till en början tvingades arbeta mycket hårt för att få till stånd. Det är också bra att Sverige redan har undertecknat konventionen och att vi faktiskt var den andra stat som gjorde det.

Man kan naturligtvis – som många remissinstanser har gjort – beklaga att konventionen i varje fall till namnet främst syftar till att avskaffa diskrimineringen av kvinnor. Men vi kan kanske trösta oss med att det i texten också sägs att en ändring av den konventionella mansrollen är nödvändig.

Herr talman! Jag har tagit till orda därför att jag i FN:s kvinnokommission varit med om att skriva den engelska texten. Jag tycker att det är angeläget att här kommentera vad statsrådet nog så talande beskriver som ”svepande formuleringar” när det gäller skydd för moderskap.

Herr talman! Jag tror att jag har ägnat ungefär en vecka av mitt liv åt att försöka förklara för vissa staters företrädare i kvinnokommissionen att alla barn har både en far och en mor, att vi i Sverige inte förstår varför mammor skall skyddas mer än pappor – det är barnen som skall skyddas. Efter den debatten, som var segare och envisare än de flesta debatter här i kammaren, blev det så småningom en kompromiss, där ordet ”motherhood” ändrades till ”maternity”. Vi förklarade samtidigt från svensk sida att vi med uttrycket ”maternity” förstod just den tid när modern är havande eller ammar. Vi förklarade det inte bara i ord utan också i åtbörder för den sovjetryska delegaten. Hon log och höll med oss. Det mötte alltså inga invändningar. Därför bör vi från svensk sida kunna räkna med att uttrycket inte skall kunna avse alla kvinnor som en gång fött barn. Det ville jag gärna ha till protokollet.

Herr talman! Ingen av oss här eller i FN tror väl att den här konventionen skall åstadkomma någon sådan revolution som behövs för att ändra den beklämmande statistik som jag inledningsvis återgav. Men den statistiken är så upprörande att det bör stå klart för alla att vi måste intensifiera arbetet för jämställdhet också i utrikespolitiken. Det bör även stå klart för oss att alla medel måste användas. Konventionen är ett; nu återstår att arbeta för att FN:s övriga stater inte bara undertecknar den vid en fin ceremoni i Köpenhamn utan också visar verklig vilja att leva upp till den.

Herr talman! Allra sist en liten reflexion. Jag har sett mig om i kammaren under den här debatten. Det är roligt att se att det någon gång kan vara kvinnlig majoritet i Sveriges riksdag.

GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Egentligen är det ganska bedrövligt att det skall behövas en lag om jämställdhet mellan könen i arbetslivet. Det handlar ju om respekt för individen, om individens rättigheter och skyldigheter, självständighet och likvärdighet, kunskaper och vilja att använda sina kunskaper.

Men vi måste se verkligheten i ögonen. Fortfarande behandlas män och kvinnor med lika kunskaper och förutsättningar ojämnt på arbetsmarkna-

Onsdagen den
21 maj 1980

*Jämställdhetsfrå-
gor*

den. Fortfarande är framför allt de typiska kvinnoyrkena också typiska låglöneyrken. Fortfarande väljer kvinnan i ett parförhållande ofta att kombinera hemarbete med yrkesarbete, och då inte sällan deltidsarbete för att orka med den dubbla arbetsbördan. De utbildningsvägar pojkar resp. flickor väljer är fortfarande i stor utsträckning de traditionella.

Man kan naturligtvis fråga sig om det är fel att flickor väljer vardyrken om de nu är intresserade av ett vårdande arbete och om pojkars intresse för teknik verkligen skall motarbetas.

Jag tror att den lagstiftning och de åtgärder som nu föreslås är synnerligen angelägna. I väldigt stor utsträckning är ojämställdheten i arbetslivet beroende på fördomar och attityder, och det gäller att bearbeta de fördomarna och attityderna och att bevaka kvinnans rätt inom arbetslivet.

På 1940-talet, när den första kvinnliga nyhetsläsaren hördes i radion, blev reaktionen från allmänheten ganska negativ, tyvärr inte minst bland kvinnor. I dag är kvinnliga reportrar en självklarhet, lika väl som manliga, men ändå speglar massmedia själva ofta ett traditionellt könsrollsmönster. Nyhetsförmedlare är i större utsträckning män, jämställdhetsfrågor har litet utrymme i nyhetsurvalet, och i underhållningsutbudet befasts ofta det rådande könsrollsmönstret. Tittar man på intresset för kvinnlig idrott så är det likadant, dvs. ganska svagt, och läser man under dagstidningarnas rubrik På nya poster, får man lätt intrycket att en kvinna sällan anförts en avancemangspost. Massmedia har en viktig uppgift att påverka opinionen, och man kan förvänta sig, anser jag, att de framsynta representanterna för massmedia är speciellt vaksamma på det här området.

Naturligtvis skall man om möjligt välja yrke efter intresse och fallenhet, men jag tror att en tidig information ändå kan påverka pojkar att i större utsträckning önska att få arbeta inom ett vardyrke och flickor att föredra tekniska jobb. Det vore värdefullt, inte minst för dem själva och för arbetsplatsen. En arbetsplats fungerar bättre med en jämnare könsfördelning bland arbetstagarna – det är ett väl känt faktum. När det gäller förskolan och skolan i övrigt, så är den arbetsplatsen även normbildande för barnens uppfattning om vad en man kan ha för yrke resp. vad det är lämpligt att en kvinna arbetar med. Förskolans personal ersätter under en stor del av dagen föräldrarna, och det är därför bra för barnen att båda könen finns representerade bland personalen, att både en mamma- och en pappagestalt finns. Jag unnar f. ö. verkligen män att få känna glädjen i arbetet med barn eller tillfredsställelsen att få hjälpa vårdbehövande vuxna.

Kvinnorna har ännu så länge de lägst betalda arbetena och i många fall dubbelt arbete, i hemmet och utanför hemmet. För att orka med denna dubbla arbetsbörda och för att få mer tid för barnen väljer därför många deltidsarbete. Deltidsarbetet ses av en del som enbart negativt och innebär väl på vissa arbetsplatser problem med schemaläggning av arbetstid m. m. Men det är viktigt för barn och föräldrar att få träffas och umgås mer. Inte minst för barnens trygghet är detta värdefullt. Man skulle därför önska, att småbarnsföräldrar – både män och kvinnor – i större utsträckning gavs

möjlighet att deltidsskulle och att deltidsskulle gav fulla sociala förmåner.

Någon riktigt jämn fördelning mellan könen inom resp. yrken tror jag varken är möjlig eller önskvärd, och jag tvivlar starkt på de positiva effekterna av ett kvoteringsystem.

En kvotering inom t. ex. utbildningsområdet kan vara en olycka för både pojkar och flickor. Den pojke med låt oss säga 4.5 i medelbetyg, som slås ut, även medsökande flicka med 3.5 i medelbetyg, känner sig säkert både ledsen och besviken. Möjligheten att få studera skulle då bli beroende av kön. Det är tragiskt för både pojken som slås ut och för flickan vars självkänsla knappast blir bättre av att veta att kvalifikationen för hennes del var att hon var flicka. Sådant bidrar inte till jämställdhet, utan skapar snarare motsättningar och bitterhet. Det bidrar verkligen inte heller till att eleverna söker sig till en utbildningsväg av intresse.

Aktiva åtgärder i form av information i skolorna och vaksamhet vid befattningstillställningar samt vid utformning av arbetet vid t. ex. en industri bör göras på ett positivt sätt. En jämnare könsfördelning inom arbetslivet är eftersträfvärd för både män och kvinnor.

Information i skolorna är viktig, information på arbetsplatsen likaså, men viktigt är också att orättvisor i t. ex. utbildningssystemet tas bort. Det studiesociala stödsystemet som vi numera ändrat på och där möjligheten att få stöd var beroende av bl. a. makes inkomst, har säkert hindrat många kvinnor från att vidareutbilda sig eller att friska upp gamla kunskaper inför ett återinträde i arbetslivet. Hennes studier innebar i sådana fall helt enkelt en ganska avsevärd belastning på familjens ekonomi.

Jämställdhet i arbetslivet förutsätter också att den hemarbetande kvinnans arbete värdesätts och räknas som en merit på arbetsmarknaden. Den som vårdar andras barn eller andras sjuka och vårdbehövande anhöriga har både social trygghet och lön, men gäller vården egna anhöriga har vårdaren, om hon är en hemarbetande kvinna, endast en obetydlig sjukpenning vid egen sjukdom. Efter kanske flera års värdefull samhällsinsats i det egna hemmet är hennes möjligheter att komma in på arbetsmarknaden så gott som obefintliga.

Herr talman! Jämställdhet är allas angelägenhet. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Ett nytt steg på vägen mot jämställdhet mellan kvinnor och män tas i och med att riksdagen, uppenbarligen inom någon minut, kommer att godkänna regeringens tre propositioner och arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 30, som behandlar alla tre propositionerna. Jag vill bara uttrycka min glädje och tillfredsställelse över att de partipolitiska skilfaktigheter som rådde under arbetet med lagen om jämställdhet i arbetslivet och i samband med riksdagsbehandlingen av den nu tycks vara bilagda och att alla, även om de principiella ståndpunkterna självklart kvarstår, nu vill göra det bästa möjliga av lagen och utnyttja den såsom ett instrument.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

Jämställdhetsfrågor

Onsdagen den
21 maj 1980

*Jämställdhetsfrå-
gor*

Som jag sade här i riksdagen i samband med att lagen antogs den 13 december förra året finns det inte stora utsikter att göra framsteg i jämställdhetsarbetet på arbetsmarknaden utan en aktiv medverkan av arbetsmarknadens parter. Arbetsmarknadens parter är, det vet vi, starkt engagerade i jämställdhetsarbetet. Jag är övertygad om att den lagstiftning som genom riksdagens beslut i dag blir fullständig kan bli ett gott stöd också för parterna i deras arbete.

Jag vill emellertid understryka, vilket jag har gjort många gånger förr, att lagen om jämställdhet i arbetslivet är bara ett instrument i arbetet på jämställdhet. Det behövs många, vilket har sagts här tidigare. Viktigast är kanske att på olika sätt skapa förutsättningar för jämställdhet, och då behövs åtgärder på många områden. Inte minst gäller det att planera samhället så att man underlättar för både kvinnor och män att förvärvsarbeta. Det gäller också att utforma familjepolitiken så att det blir möjligt att förena förvärvsarbete med familjeliv och, inte minst, att kvinnor och män tar samma ansvar i hemmet för barnen och arbetet där.

Innan vi nått dit har vi många steg att ta. Men vi som så många år har varit engagerade i jämställdhetsarbetet gläds oss åt varje steg. I dag, herr talman, tar vi ett.

Jag kan faktiskt inte låta bli att säga några ord till föregående talare beträffande frågan om kvotering, som är något av ett rött skynke. Jag är inte den som i första hand argumenterar för kvotering. Jag vill gärna säga detta. Jag tycker att det finns andra vägar som är bättre. Men när man så kategoriskt säger nej till kvotering så fort den gynnar kvinnor, vill jag bara erinra om att vi länge har haft kvotering som gynnar män. Den enda kvotering vi över huvud taget har i utbildningssystemet gynnar män. Vi har när det gäller folkskollärare och när det gäller gymnastiklärare haft kvotering som gynnat män. Vi har fortfarande i förskollärarytbildningen kvotering som gynnar män. Vi kanske skall vara litet mindre kategoriska när det gäller att använda oss av det instrumentet i något enstaka fall under ett övergångsskede.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1965 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Marie-Ann Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 30 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1965 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Marie-Ann Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 317
Nej – 18

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa pensions-
frågor m. m.*

Mom. 2–4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 7 Vissa pensionsfrågor m. m.

Föredrogs arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:31 med anledning av propositionen 1979/80:127 om vissa pensionsfrågor m. m. jämte motioner.

I proposition 1979/80:127 (budgetdepartementet) hade regeringen efter föredragning av statsrådet Olof Johansson föreslagit att riksdagen skulle

1. godkänna de grunder för statsrådspension som förordats i propositionen.

2. godkänna de grunder för beräkning av engångsavgifter som förordats i propositionen.

3. godkänna vad som förordats i propositionen om pensionsrätt för personalen vid socialpedagogiska institutet och för biträdande direktorer vid vissa diakonianstalter.

4. bemyndiga regeringen att besluta om personlig statlig pensionsrätt för vissa förutvarande anställda hos Sveriges utsädesförening och förenade fabriksverken.

5. godkänna att statens skadeståndsansvar vid yrkesinriktad rehabilitering utvidgades på sätt som förordats i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1979/80 års riksmöte väckta motionen 1979/80:461 av Sten Svensson och Bengt Wittbom (båda m), vilken motion hänvisats till konstitutionsutskottet och sedermera överlämnats till arbetsmarknadsutskottet.

dels den med anledning av proposition 1979/80:127 väckta motionen 1979/80:1964 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att avslå den del av punkt 1 i propositionen 1979/80:127 som avsåg förändringar av statsrådstidens längd för rätt till förordnandepension.

2. att som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om utgångspunkten för den utredning som skulle se över de politiskt förtroendevaldas ekonomiska villkor m. m.

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa pensions-
frågor m. m.*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med avslag på motion 1979/80:1964 yrkande 1 godkände de grunder för statsrådspension som förordats i proposition 1979/80:127,
2. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:461,
3. att riksdagen skulle avslå motion 1979/80:1964 yrkande 2,
4. att riksdagen skulle bifalla proposition 1979/80:127 i de delar den inte behandlats under 1.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna har skrivit en motion med anledning av proposition nr 127, som handlar om vissa pensionsfrågor. Under tiden för motioner med anledning av den propositionen framkom i pressen att regeringen hade tillsatt en utredning för att se över politikerpensionerna och andra ekonomiska förmåner för politiker. Trots det ansåg vi att det fanns anledning att aktualisera vissa frågor i anslutning till denna proposition.

Propositionen ställer två förslag som rör pensionsbestämmelserna för statsråd. Det ena förslaget handlar om en minskning av f. d. statsråds pension, om han eller hon uppbär arvode som talman, vice talman eller ordförande i utskott. Det här skulle också kunna gälla retroaktivt, om det f. d. statsrådet så önskar. Det är här, efter vad jag har kunnat förstå, inte fråga om någon jämkning av statsrådspensionen med det vanliga riksdagsarvodet utan enbart med eventuella extra arvoden, som man kan få som talman, vice talman eller ordförande i utskott. Som sådant är det ett mycket ofullständigt förslag, men det är ändå ett förslag som vi kan biträda, eftersom det är ett steg i rätt riktning.

Det andra förslaget i proposition 127 handlar om en ändring av tiden för att ett statsråd skall få rätt till förordnandepension. Hittills har det varit fråga om en statsrådstid av minst sex år. I propositionen föreslås detta ändrat, så att denna tid också kan räknas som en regeringsperiod som knyter an till antingen tiden mellan två ordinarie val eller tiden för två sammanhängande sådana tidsperioder. Dessa tidsperioder skall alltså räknas som tre resp. sex år när sexårsperioden beräknas, oavsett om det skulle fattas några dagar för att det verkligen skulle vara tre resp. sex år. Man har upptäckt att det tar olika lång tid för olika regeringar att bildas, så det kan alltså bli fråga om dagar.

Detta är ingen stor fråga. Från vpk har vi ändå yrkat avslag på denna del av propositionen. Det kan tyckas småaktigt av oss, men det måste i stället ses som ett uttryck för att det nu inte är tid för ytterligare förmåner, även om det bara är fråga om några dagars minskning av karenstiden för rätten till förordnandepension. Nu är det i stället tid att se över alla dessa förmåner som politikerna har och som allt fler människor anser orättfärdiga och stötande. Det finns skäl för, som vi också säger i motionen, specialbestämmelser för förtroendevalda politiker på heltid. Dessa är inte skyddade av de anställningsskyddslagar som finns på den övriga arbetsmarknaden. Man kan i och för sig säga att dessa anställningsskyddslagar aldrig har skyddat någon från

att bli arbetslös, de har aldrig skyddat någon så att företag inte skall läggas ned osv. Politiker omfattas alltså inte av dessa lagar. Men vi anser att det inte finns några rimliga skäl i världen för att politiker eller f. d. politiker skall uppbära både lön och pension, oavsett varifrån lönen kommer.

Vi har i vår motion angett några riktlinjer som vi anser skall gälla i fråga om de ekonomiska villkoren för heltidsarbetande förtroendevalda politiker. Vi anser att de regler som gäller på övrig arbetsmarknad i så stor utsträckning som möjligt också skall tillämpas för politiker. Vi anser att rätten att uppbära både pension och lön skall försvinna.

Utskottet föreslår att vår motion skall avslås, eftersom det ju tillsatts en utredning för att se över dessa frågor. När man läser direktiven till denna utredning är det svårt att förstå att utskottet avstyrker vår motion. Vår motion handlar om villkoren för alla förtroendevalda politiker som arbetar på heltid. Utredningsdirektiven handlar i stort sett enbart om villkoren för statssekreterare. Man nämner också förtroendevalda i kommuner och landsting samt riksdagsledamöter. Däremot nämns inte statsråden. För deras del skall tydligen de reformer som föreslås i proposition 127 och som behandlas här i dag vara tillräckliga. Jag tycker det är synnerligen märkligt att direktiven fått denna utformning. Orkar inte statsråden med att låta en utredning se över sina egna villkor, eller vad är det fråga om? Jag tror nu inte att utskottets talesman här i kammaren kan ge mig svaret på den frågan, men eftersom utskottet föreslagit avslag på vår motion just med hänvisning till denna utredning kanske ändå utskottet kunde ge någon kommentar.

Vår motion kom till med tanke på att det i propositionen föreslås förändringar av pensionsbestämmelserna för just statsråd. Det är förändringar som vi delvis kan acceptera men som vi anser inte är tillräckliga. Vår ursprungliga avsikt var att föreslå en utredning, men eftersom det under tiden vi arbetade med motionen blev bekant att en utredning just tillsatts var det naturligt att vi i stället ställde krav gentemot denna utredning. Nu visar det sig, när man läser direktiven, att utredningen inte alls tänker behandla statsrådets pensionsvillkor. Då går det inte enligt min mening att avfärda vår motion genom att hänvisa till denna utredning. Utskottet borde ha hittat på bättre skäl.

Statsråden är en liten krets av personer, ca 20. Detta är alltså inte någon ekonomisk fråga, utan en principiell sådan. Det får inte vara så att man skall kunna sko sig enbart för att man kommit i en position där man bestämmer sin egen lön. Det är enligt min mening än mer stötande att man undantar sin egen lilla krets, när man nu äntligen bestämt sig för en utredning som skall se över dessa frågor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vpk-motionen nr 1964.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Som framgår av vad som anförts i motionen 461 har de regler som successivt utformats rörande villkoren för politiskt förtroendevalda personer att erhålla pension i flera avseenden fått en mindre lämplig utformning.

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa pensions-
frågor m. m.*

På grund av att pensionssystemen inom stat och kommun mellan sig ej är samordnade innebär en övergång mellan stat och kommun att pension kan tillerkännas relativt unga personer. Genom fortsatta förtroendeuppdrag hos annan huvudman innebär pensionen i dylika fall mer eller mindre en kraftig löneförstärkning. Symtomatiskt är det förhållandet att personer som kommit i den situationen själva har ansett sig böra avstå från denna förmån.

I en representativ demokrati som vår får det enligt motionärerna inte förekomma regler som av allmänheten kan uppfattas som om de politiskt valda förtroendemännen har skaffat sig förmåner på skattebetalarnas bekostnad, förmåner som medborgarna i allmänhet saknar möjlighet att erhålla i motsvarande mån. Det är därför nödvändigt att reglerna utformas på ett sådant sätt att orsakerna till dylikt misstroende elimineras.

I motionen 1964, som väcktes med anledning av propositionen, yrkas dessutom avslag på förslaget till modifierad kvalifikationstid för rätt till statsrådspension.

Sedan allmänna motionstiden, då den förstnämnda motionen väcktes, har regeringen tagit ett initiativ i frågan, vilket också anmäls i propositionen. Statsrådet Johansson har tillsatt en utredning som skall se över gällande förmånsregler. Utredningen skall, som utskottet också redovisar i betänkandet, bl. a. föreslå regler som förhindrar dubbla förmåner, t. ex. samtidig lön och pension. De motionskrav som går ut på att hos regeringen anhålla om översyn av löne- och pensionsbestämmelserna har därmed blivit tillgodosedda i sin helhet.

Frågor av de slag motionärerna tagit upp är således numera under utredning, varför utskottet inte funnit skäl att tillstyrka de aktuella motionsyrkandena.

Vad slutligen gäller den modifierade kvalifikationstiden för rätt till statsrådspension framhåller utskottet att en av avsikterna med regeln är att ge ett statsråd pension om han innehaft ämbetet i två valperioder. Oavsett inställning i sak är det enligt utskottet inte rimligt att ge den berörda regeln en sådan innebörd att omständigheter som hänger samman med hur lång tid en regeringsbildning vid ett visst tillfälle tar skall avgöra om pensionsrätt skall föreligga eller ej.

Utskottet godtar således propositionen, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Utskottets talesman anför utredningen som ett skäl för att avslå vår motion, och mycket i direktiven för utredningen stämmer i och för sig överens med de åsikter vi för fram i motionen. Hade det inte varit för det enligt min mening litet tokiga förhållandet att man skall utreda allas villkor utom just statsrådets och att regeringen när det gäller den gruppen i stället snabbt lägger fram en proposition med förslag till förbättringar, så hade vi säkert kunnat få en helt enhällig röstning här i kammaren. Nu nämner man inte ett ord om statsraden i direktiven för den här utredningen, utan för dem skall man bara förbättra villkoren, och det tycker vi är felaktigt. Jag fick inget

svar på frågan om varför det förhåller sig på det sättet, och jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till vår motion.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Frågor som gäller löner, pensioner och andra anställningsvillkor är ju i allmänhet av mycket komplicerad natur. Här tangerar vi ett område som också regleras genom överenskommelser och avtal mellan parterna på arbetsmarknaden, även om det i detta fall rör sig om politiskt tillsatta tjänstemän. Vi kan inte här i kammaren fatta beslut om de förändringar som har tagits upp i de aktuella motionerna med mindre än att vi förfogar över ett genomarbetat beslutsunderlag. Vi kan inte gå längre än vad man har gjort i exempelvis yrkandet i motion 461, nämligen att begära en utredning i frågan.

Som jag nyss har framhållit arbetar en utredning redan, och vi har ju tillfälle att ta upp en ny överläggning i frågan, när utrednings- och remissmaterialet föreligger i form av en proposition. Jag vill påpeka att det inte finns någonting som hindrar att man under utredningsarbetets gång gör en total översyn över det statliga fältet, men det är viktigt att påpeka att man på detta område måste se arbetsmarknaden som en helhet. Här fordras det kontakter mellan staten, Kommunförbundet och Landstingsförbundet för att man skall få den eftersträlvade samordningen. Staten måste i sådana här frågor handla helt i samförstånd med resp. kommunförbund.

MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag fick inte alls något svar med anledning av min fråga och min argumentering för ett bifall till vår motion.

Jag håller med om att detta är frågor av komplicerad natur. Vi har inte krävt några omedelbara förändringar, inte ens de omedelbara förändringar som alla andra i kammaren krävt, nämligen att villkoren för just statsråden skall förbättras. Vi föreslår också att man skall utreda dessa frågor. Tydligt till skillnad från övriga anser vi att utredningen skall omfatta alla politiker, även statsråden.

STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Man kan inte föreskriva hur andra statliga huvudmän skall agera med mindre än att man har gjort en överenskommelse därom.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 och 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1964 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Marie-Ann Johansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa pensions-
frågor m. m.*

Onsdagen den
21 maj 1980

*1980 års folk- och
bostadsräkning
m. m.*

Den som vill att kammararen bifaller arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 31 mom. 1 och 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammararen bifallit motion 1964 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Marie-Ann Johansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 310

Nej – 17

Mom. 2 och 4

Kammararen biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 8 1980 års folk- och bostadsräkning m. m.

Föredrogs finansutskottets betänkande 1979/80:32 med anledning av motion om 1980 års folk- och bostadsräkning m. m.

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! De återkommande folk- och bostadsräkningarna är fortfarande bland de största enskilda ADB-projekten i vårt land, och sannolikt skapas just i FoB-arbetet fortfarande de största ansamlingarna av personinformationer. Det rör sig här om många uppgifter per medborgare, familj och hushåll. Denna omfattande persondatahantering kommer i höstens folk- och bostadsräkning (FoB 80) att utvidgas betydligt genom SCB:s möjligheter att ordna samkörningar med de olika register som finns förtecknade i FoB-lagen.

Vad min motion tagit upp är SCB:s planer att samköra FoB-materialet med det centrala företagsregistret. Jag ifrågasätter om riksdagen vid antagandet av FoB-lagen medgivit SCB denna rätt till samkörning. Vad det hela handlar om är samkörning mellan de största centrala basregistren utan att frågan diskuterats från integritets-, sårbarhets- eller sekretessynpunkt och utan att någon form av skyddsregler utarbetats. Det är inte rimligt att ett sådant här beslut om samkörning skall kunna fattas av SCB *ensamt*.

Finansutskottet har med anledning av motionen frågat SCB och datainspektionen till råds i ärendet och från DI fått beskedet att inspektionen inte funnit "att några sådana uppenbara omständigheter föreligger att inspektionen har anledning att ifrågasätta SCBs bedömning att riksdagen även beslutat om att sambearbetningen mellan FoB 80 och CFR skall ske med hjälp av ADB".

Det är att märka att utskottet förbigått motionens erinran om att propositionen gav klara anvisningar för SCB att planera räkningen vad gäller här berörda avsnitt enligt de rutiner, som tillämpats vid *föregående* räkning

Onsdagen den
21 maj 1980

1980 års folk- och
bostadsräkning
m. m.

(FoB 75), att bearbetningarna skulle utföras på sådant sätt, att FoB 80-resultaten skulle bli *jämförbara* med föregående räkningresultat vad gäller exempelvis den näringsgrensfördelade sysselsättningsstatistiken samt att man vid genomförandet av FoB 75 *inte* tillämpade ADB-samkörning av uppgifter mellan CFR-poster och personposter. Det är också att märka att SCB i sitt yttrande över motionen inte kommenterat frågan om räkningresultatens jämförbarhet. Därmed synes SCB vidgå att uppgifterna inte blir jämförbara, om man tillämpar den systemuppläggning som SCB av andra skäl nu synes föredra. SCB anför att samkörningen vid FoB 80 motiveras av kostnadsbesparingsskäl men avstår från att i detta sammanhang värdera de negativa effekterna av en försämrad jämförbarhet i statistiken.

Utskottet har för sin del inte heller gjort några jämförande studier mellan FoB 80-lagen och de motsvarande bestämmelserna som gällde för genomförandet av FoB 75.

Man synes kunna utgå ifrån att SCB, långt efter det att FoB-lagen fastställts av riksdagen, kommit till klarhet om att en ADB-samkörning skulle kunna arrangeras i samband med genomförande av FoB 80 samt att verket först som följd härav valt att tolka sitt mandat enligt FoB-lagen på det sätt som påtalats i motionen. Syftet med motionen är främst att fästa uppmärksamheten på *de nya risker* som samkörningen skapar, dvs. de särskilda skaderisker sett ur sekretess-, sårbarhets- och integritetssynpunkt som är förenade med det nu planerade samkörningsprojektet och som riksdagen tidigare inte haft tillfälle att bedöma.

Som framgår av remissvaren har ett par av näringslivets organisationer, nämligen SAF och Sveriges industriförbund, i gemensam skrivelse till SCB framfört betänkligheter mot det samkörningsförfarande som SCB planerar för FoB 80-projektet. Det är att beklaga att utskottet inte utökade kretsen av remissinstanser till nämnda organisationer. Bearbetningsplanerna har skapat betydande oro inom näringslivet. Organisationerna anför i sin skrivelse till SCB att man fäster stor vikt vid att CFR-uppgifterna inte används av SCB på ett sätt som kan medföra att skyddet för företagsuppgifterna försämrats sett ur sekretess- och sårbarhetssynpunkt. Man efterlyser SCB:s garanti för att CFR i FoB 80-projektet används på liknande sätt som vid genomförandet av FoB 70.

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar hade säkert också kunnat ha intressanta synpunkter i detta ärende. Jag menar att den planerade samkörningen medför ett sårbarhetshot för vissa verksamheter inom såväl stat och kommun som näringsliv och att det således, utöver att vara en integritetsskyddsfråga för enskilda och företag m. m., också är en nationell skyddsfråga.

I samkörningsalternativet tillföres personposten en identitetsuppgift avseende arbetsställe. Denna nya och tidigare aldrig registrerade personuppgift torde kunna vara känslig för många enskilda personer liksom för många verksamheter. Detta tycks datainspektionen inte ha uppmärksammat och bedömt ur datalagssynpunkt, om man utgår från inspektionens yttrande till finansutskottet.

Att datainspektionen inte heller förstått att SCB redan i FoB-materialet i samband med en planerad samkörning med centrala företagsregistret måste sortera personuppgifterna per arbetsställe och därmed skapa arbetsställevisa grupperingar av de förvärvsarbetande måste tillskrivas en bristande problemanalys inom datainspektionen.

Ärendet har vad gäller SCB visat att verket inte självständigt bör fa besluta om samkörningar och därvid fritt förfoga över de olika slag av registermaterial, som myndigheten tillskapar i sin statistikverksamhet. Varje form av sambearbetning av olika material bör i stället när det gäller integritetskrav, sekretess, sårbarhet och säkerhet prövas av särskild instans utanför SCB för att garantera att erforderliga riskbedömningar genomförs. Det bör således skapas garantier för att väl underbyggda riskbedömningar alltid utarbetas och ingår som beslutsunderlag vad gäller alla större ADB-projekt och speciellt större samkörningsprojekt.

Beträffande motionens påpekande om behovet av tillräckligt beslutsunderlag i ADB-ärenden som underställs riksdagen, kan noteras att utskottet skjuter frågan ifrån sig och hänvisar till sårbarhetskommitténs förslag. Liksom sårbarhetskommitténs förslag innebär motionsyrkandet att regeringen skall uppmärksammas på att större ADB-projekt kräver en sådan beredning, att riksdagens beslutsunderlag också omfattar allsidiga och genomarbetade riskbedömningar.

Det är värt att notera att enligt sårbarhetskommittén utgör alla heltäckande personregister ett allvarligt säkerhets- och sårbarhetshot, vilket är av största vikt sett från nationell skyddssynpunkt.

Sammanfattningsvis kan, herr talman, konstateras att en samkörning i FoB 80 mellan person- och företagsregister skapar nya, synnerligen skyddsvärda uppgifter utan att samkörningsprojektet blivit föremål för någon egentlig riskbedömning. Även datainspektionens bedömning av ärendet är från datalagssynpunkt bristfällig.

Med hänsyn till nämnda omständigheter borde utskottet ha tvekat att så förbehållslöst tillstyrka SCB-planen.

Mot ett enigt finansutskott har jag inget yrkande.

ERIC ENLUND (fp):

Herr talman! Finansutskottets betänkande med anledning av Margaretha af Ugglas motion är enhälligt. Det gör kanske att vi kan hålla denna debatt ganska kortfattad. Jag vill ändå redovisa fyra fakta som har varit avgörande för utskottets ställningstagande.

För det första är det helt klart att folk- och bostadsräkningen 1980 skall genomföras med hjälp av ADB. Det står i FoB-lagens 1 §. För det andra är det lika klart att vissa uppgifter om företag får inhämtas från centrala företagsregistret. Det står i samma lags 6 §. Detta kan, för det tredje, inte tolkas på något annat sätt än att riksdagen har godkänt en sambearbetning mellan personuppgifter som samlas in genom FoB 80 och uppgifter från centrala företagsregistret. För det fjärde är enligt utskottets mening de risker för intrång i den personliga integriteten som Margaretha af Ugglas befarar

undandröjda genom att de löpnummer som utgör länken mellan de två registren kommer att utplånas senast den 31 december 1981.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag vill notera att min motion har lett till en framgång i denna fråga. Det är just det som finansutskottets ordförande här anförde, nämligen att löpnumren kommer att utplånas. Jag ser det som ett resultat av min motion.

Jag är dock helt övertygad om att riksdagen måste återkomma till de principiella frågeställningar som jag har väckt i min motion och som jag har redogjort för här i kammaren. Jag är också övertygad om att vi blir tvungna att göra det som ett resultat av sårbarhetskommitténs synpunkter.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

*Förbud mot ned-
smältning av mynt*

§ 9 Förbud mot nedsmältning av mynt

Föredrogs finansutskottets betänkande 1979/80:33 med anledning av propositionen 1979/80:163 med förslag om upphävande av lagen (1975:171) om förbud mot nedsmältning av mynt jämte motion.

JAN PRYTZ (m):

Herr talman! I detta utskottsbetänkande behandlas också min motion nr 596. Jag vill gärna komma med några randanmärkningar med anledning därav.

Får jag säga så här: Var och en som har den minsta hum om penningväsendets historia har inte kunnat undgå att höra talas om Greshams lag, alltså det förhållandet att om två myntsorter med samma nominella värde men med olika produktionskostnader cirkulerar i samma marknad, så kommer det bättre myntet att försvinna ur cirkulationen: "Dåliga pengar driver alltid ut goda." Om t. ex. vid sidan av ett fullviktigt mynt ett mynt med lägre guld- eller silverhalt släpps ut frestas människorna att samla det fullviktiga och i sina affärer endast använda det mindrevärdiga.

Det är därför förvånansvärt att man i vårt land inte vidtagit några åtgärder för att förhindra nedsmältning av våra silvermynt genom indragning av mynt från 1943 då silverhalten minskades från 80 till 40 % och från 1968 då silvret helt försvann i våra "silvermynt" och dessa kom att innehålla endast kopparnickel.

Lagen mot nedsmältning av mynt från 1968 – f. ö. för sent tillkommen – hindrade uppenbarligen inte människor från att samla in och till uppköpare sälja silvermynt för högre pris än det nominella värdet, silvermynt som man visste skulle smältas ned utomlands. Därmed medverkade man till en dubbel brottslighet: brott mot förbudet mot nedsmältning av rikets mynt och

*Förbud mot ned-
smältning av mynt*

valutasmuggling. De äkta silvermynten borde alltså ha dragits in innan – något som har skett – betydande mängder silver strömmat ut ur landet. Detta hade varit viktigt inte minst på grund av silvrets industriella betydelse.

Detta har direkt och indirekt påpekats för myntverket, för departementet och här inom riksdagen. Det har skett vid upprepade tillfällen. Dessutom har ett relativt stort antal åtal och fällande domar förekommit i detta sammanhang.

Den 18 januari omnämndes i Svenska Dagbladet min avsikt att motionera om åtgärder för att hindra olaga utförsel och nedsmältning av svenska silvermynt. Jag hade dessförinnan varit i kontakt med vissa myndigheter. En månad senare föreslår myntverket regeringen att avskaffa lagen om förbud mot nedsmältning av mynt, och propositionen framläggs ytterligare en månad därefter. Kanske kan man här spåra orsak och verkan.

Av remissyttrandena vill jag endast citera ur det som avgavs av Sveriges köpmannaförbund, som f. ö. tillstyrkte förslaget: "Vi vill dock framföra att situationen kan tyckas något ovanlig i den bemärkelsen att lagen föreslås bli avskaffad bl. a. för att den affärsverksamhet som nu bedrivs med silvermynten/metallen ska kunna betraktas som legal."

Jag skall inte trötta kammaren med spekulationer kring mängden av onormalt undanhållna silvermynt och de ekonomiska vinsterna för de personer som varit dubbelt lagbrytande i detta sammanhang. Syftet med min motion var att hjälpa alla de människor som har högar av silvermynt, främst enkronor, i sin ägo och som har full rätt att med viss vinst avhända sig dessa utan att begå lagbrott. Om propositionen antas kommer detta att bli möjligt.

Jag vill kanske tillägga att vinsten för den enskilde nu blir betydligt mindre än när silverpriset t. ex. i januari var så högt att en enkrona med 40 % silver var värd ca. 18 kr. Silverpriserna har ju sjunkit betydligt på senare tid.

F. ö. är förklaringen till att man var tvungen att föra mynten ut ur landet för nedsmältning den att det ingalunda går att ordna hemma i köket ungefär som när vi göt tennsoldater i vår ungdom. Det fordras stora deglar och dessutom en speciell teknik för att skilja ut de olika metallerna i legeringen. Därför har också inom landet endast enstaka "svarta" verkstäder kunnat klara saken.

Får jag till sist komma in på frågan om det rättsliga efterspelet till hittills uppdagade brott i samband med nedsmältning och olaga utförsel av silvermynt.

I föredragandens överväganden i propositionen läser man följande:

"Jag förordar alltså att lagen om förbud mot nedsmältning av mynt upphävs. I så fall skall den som medan förbudet ännu gäller har åtalats för överträdelse av detta inte fällas till ansvar, om dom inte har meddelats innan förbudet upphör att gälla."

Jag tillåter mig att ännu en gång citera ur Köpmannaförbundets yttrande: "Vi vill dock framföra att situationen kan tyckas något ovanlig i den bemärkelsen att lagen föreslås bli avskaffad bl. a. för att den affärsverksamhet som nu bedrivs med silvermynten/metallen ska kunna betraktas som

legal.”

Det torde vara rättspraxis att under de av statsrådet framhållna omständigheterna åtalseftergift medges. Men att gå ett steg ännu längre skulle, anser jag bestämt, vara för rättskänslan direkt stötande, för att inte säga förkastligt.

Jag syftar på ett uttalande i Svenska Dagbladet den 23 mars i år, alltså den dag propositionen lades på riksdagens bord. Jag citerar:

”Länsåklagare Thorsten Rosenberg, som varit en av de pådrivande i frågan, anser att om nu förbudet faller så bör också de personer som f. n. är misstänkta för att ha fört ut enkronor för nedsmältning helt slippa påföljder.

— — —

– När förbudet upphör faller också straffet bort för redan begångna gärningar, säger Rosenberg. Formellt kan visserligen domstolarna döma ända fram till dess, men så gör man ju inte.

Rosenberg anser att de personer i bl. a. Falun och Göteborg som är misstänkta att ha fört ut miljontals enkronor också skall slippa valutaåtal, eftersom valutabiten i det misstänkta brottet endast p. g. a. nedsmältningsförbudet varit ett nödvändigt led i den silverhantering det egentligen handlar om.

Där får han dock inte medhåll av riksbanken. Chefsjurist Åke Gustafsson anser att angivelserna för valutabrott bör stå kvar även om det inte förekommit någon valutaskada, dvs. att värdet av de utsmugglade kronorna sedan smugglats hem igen.

– Folk måste lära sig att följa valutaförordningen annars vittrar regleringen ned, säger Gustafsson och påminner bl. a. om att de många utlännningar i Sverige som ertappats med att smuggla med sig pengar till hemlandet blir åtalade trots att de hade fått ta med sig pengarna om de bara i förväg hade gjort anmälan till riksbanken.

– När man går brottsliga vägar drar det ofta också med sig annat, t. ex. att inkomsterna från nedsmältningen inte deklareraras, men det är inte en fråga för riksbanken, avslutar Åke Gustafsson.”

Herr talman! Jag skulle – jag upprepar det – finna det synnerligen kränkande för rättvisan om domstolarna gick till den ytterligheten att även ge åtalseftergift för den valutasmuggling som faktiskt också ägt rum. Brottet går inte att beskriva på annat sätt och måste skiljas från det som rör nedsmältning av rikets mynt.

Jag anser mig, herr talman, trots att motionen formellt kommer att avslås, ha vunnit syftet med min framstöt, och jag har givetvis inget eget yrkande.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
21 maj 1980

*Fortsatt valutare-
glering*

§ 10 Fortsatt valutareglering

Föredrogs finansutskottets betänkande 1979/80:34 med anledning av propositionen 1979/80:160 om fortsatt valutareglering, m. m., jämte motion.

I proposition 1979/80:160 hade regeringen (ekonomidepartementet) efter föredragning av ekonomiministern Gösta Bohman

dels föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till lag om tillämpning av valutalagen (1939:350),

dels lämnat riksdagen tillfälle att yttra sig över vid propositionen fogat förslag till förordning om dels fortsatt giltighet av valutaförordningen (1959:264), dels ändring i samma förordning.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att valutaregleringen förlängs att gälla ytterligare ett år, dvs. för tiden den 1 juli 1980—den 30 juni 1981. För riksdagens yttrande läggs samtidigt fram ett förslag till förordning om fortsatt giltighet och ändring av valutaförordningen. Ändringen innebär att utländska företagsfilialer och kontor i Sverige behandlas som valutainlåningar oavsett i vilken form filialerna och kontoren drivs.”

I detta sammanhang hade behandlats den med anledning av propositionen väckta motionen 1979/80:2012 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade

1. att med godkännande av förslaget i propositionen 1979/80:160 om fortsatt valutareglering uttala att valutaregleringen borde tillämpas med skärpt restriktivitet gentemot utlandsinvesteringar och transaktioner av spekulativ karaktär,
2. att avslå förslaget i propositionen 1979/80:160 till förordning om ändring i valutaförordningen (1959:264),
3. att anta av fullmäktige i Sveriges riksbank till regeringen ställda och i propositionen 1979/80:160 på s. 21 resp. s. 23 återgivna förslag dels till lag om ändring i valutalagen (1939:350) 2 § 9, dels till lag om ändring i valutaförordningen (1959:264) 6 § vad avsåg handel med varor av guld.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1979/80:2012 yrkande 1 skulle anta det vid propositionen 1979/80:160 fogade förslaget till lag om tillämpning av valutalagen (1939:350),
2. att riksdagen med avslag på motionen 1979/80:2012 yrkandet 2 lämnade utan erinran det vid propositionen 1979/80:160 fogade förslaget till förordning om dels fortsatt giltighet av valutaförordningen (1959:264), dels ändring i samma förordning,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:2012 yrkandet 3.

Herr talman! Jag hade inte tänkt att här ta upp frågan om valutautförsel, kapitalexport och valutaspekulation i hela dess vidd, även om det är en alltmer angelägen fråga med hänsyn till det ekonomiska läget i landet. Men vi har om ett par veckor en stor ekonomisk debatt, då sådana frågor kommer upp. Jag skall därför för dagen begränsa mig till två konkreta frågor som vi har tagit upp i vår motion.

Onsdagen den
21 maj 1980

*Fortsatt valutare-
glering*

Den ena frågan gäller att utländska företags kontor eller filialer, som får drivas här i landet utan näringstillstånd och som hittills behandlats som s. k. valutaautlänningar, nu föreslås bli behandlade som valutainlänningar. Det är ingen stor fråga, men vi tycker att det material som framlagts är ofullständigt.

Inom vissa branscher kan det säkert vara välbetänkt att göra en sådan här förändring. Det gäller exempelvis utländska flygbolags biljettkontor; det underlättar biljettköpen. Men det finns en rad andra filialer till utländska företag för vilka vi anser det vara mindre välbetänkt att göra den här förändringen.

Jag vill peka på vad kommerskollegium har skrivit i sitt remissyttrande. Man framhåller att de här filialerna, som det handlar om, inte ens är bokföringsskyldiga enligt nuvarande lagstiftning. Enligt bokföringslagen är det nämligen endast näringsidkare som är bokföringsskyldiga. Men som näringsidkare betraktas icke dessa filialer, för vilkas verksamhet det inte fordras näringstillstånd. Men hur skall man då från riksbankens och valutakontorets sida kunna ha en tillräcklig kontroll över dessa företag, när de inte ens är skyldiga att föra bok på sätt som gäller för andra företag? Vi tycker det är mycket tveksamt om man skall göra den här förändringen och menar att det inte finns något material framlagt som stöder den föreslagna förändringen. Vi yrkar därför avslag på den.

Den andra konkreta frågan som propositionen tar upp gäller begränsning av handeln med guld. Handeln med obearbetat guld är starkt reglerad, men vissa företag kringgår bestämmelserna genom obetydliga bearbetningar till s. k. guldjetonger. Det är ingen hantverksmässig bearbetning – man sätter maskinellt en stämpel på ett guldstycke och så kan man använda det för spekulat. Denna handel har ökat i samband med det stigande guldpriset.

Riksbanksfullmäktige har föreslagit att det reglerade området skall utvidgas att gälla allt guld, både bearbetat och obearbetat, med en guldhalt som överstiger 18 karat. Förslaget från riksbanksfullmäktige skulle i viss mån rikta sig mot guldspekulationen. Vi stöder detta förslag och finner det märkligt att regeringen och finansutskottet har avstyrkt det. Varför vill man från regeringens och finansutskottets sida inte ta denna lilla åtgärd som är riktad mot en guldspekulation, som vi väl alla måste vara överens om att fördöma?

I riksbanksfullmäktige sitter en rad ledamöter och suppleanter valda av riksdagen. De får, när det om några minuter blir votering, tillfälle att ta ställning till det förslag som de själva har ställt. Bland dem finns Torsten

Bengtson, Bertil Jonasson, Erik Wärnberg, Allan Hernelius, Gunnar Sträng, Karl Erik Eriksson, Thage Peterson, Grethe Lundblad, Rune Ångström, Gunnar Nilsson, Ivan Svanström och Curt Boström. Om dessa ledamöter och suppleanter i riksbanksfullmäktige inte avser att rösta för vår motion, dvs. för det förslag som riksbanksfullmäktige ursprungligen har ställt, skulle jag vilja från i varje fall någon av dem få en förklaring varför de har ändrat ståndpunkt. Jag hoppas naturligtvis att de skall fortsätta att inta samma vettiga ståndpunkt som de har intagit i riksbanksfullmäktige, men ett tvivel kan möjligen insmyga sig. Därför tycker jag att en förklaring är på sin plats.

Herr talman! Samtidigt som jag yrkar bifall till motionen 2012 vill jag peka på en ologisk framställning på denna punkt i finansutskottets betänkande.

I en av de bägge konkreta frågor som jag har tagit upp, frågan om de utländska filialerna, säger utskottet att eftersom det är riksbanken som har tagit initiativ till förändringen understöder man den. Men riksbankens förslag beträffande guldfrågan struntar man fullständigt i. Jag tycker att det är en smula ologiskt att man i samma betänkande har två så motsatta värderingar av riksbankens sakkunskap.

ROLF ANDERSSON (c):

Herr talman! Ett enigt finansutskott har tillstyrkt propositionen om fortsatt valutareglering m. m. I propositionen behandlas i huvudsak tre delområden.

För det första föreslås en förlängning av valutaregleringen med ett år. I denna del finns det ingen avvikande mening. Det av Lars Werner m. fl. i motion framförda kravet på skärpt restriktivitet gentemot utlandsinvesteringar och transaktioner av spekulativ karaktär har däremot avvisats av utskottet, eftersom utskottet inte har funnit att utvecklingen av dessa investeringar har varit särskilt anmärkningsvärd. Därtill har vi noterat att den 1977 tillsatta valutakommittén arbetar med en fullständig översyn av valutaregleringen och valutalagstiftningen.

För det andra: Beträffande utländska företags filialer i Sverige har utskottet uppmärksammat att huvuddelen av dessa företags transaktioner är löpande betalningar som är undantagna från reglering. Det gäller t. ex., som Carl-Henrik Hermansson nämnde, biljett- och betalningskontor för utländska flyg- och transportföretag som befordrar varor och passagerare till och från Sverige. Betalning för sådana tjänster skall inte behöva gå omvägen över en valutabank. Eftersom initiativet till ändringen tagits av riksbanken förutsätter utskottet att förslaget är noga övervägt från kontrollsynpunkt.

Slutligen konstaterar utskottet att valutakommittén har för avsikt att behandla guldregleringen under sitt fortsatta arbete. Där finns atskilliga gränsdragningsproblem – de kan gälla guldhalt, bearbetningens kvalitet m. m. – som måste studeras av kommittén. Därför finner utskottet inte skäl att nu tillstyrka ändring av de bestämmelser som reglerar handeln med guld.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall inte ta upp en lång sakdebatt – vi har många frågor att behandla i dag –, men jag finner det märkligt att utskottets talesman uttrycker sig på precis samma ologiska sätt som utskottet gjort i sitt betänkande, när han skall värdera riksbankens bägge ställningstaganden.

I första fallet säger utskottets talesman att initiativet kommit från riksbanken och att det måste vara noga övervägt. Jag skulle vilja ställa den konkreta frågan: Hur har man i finansutskottet värderat det påpekande som kommerskollegium har gjort, att dessa filialer inte ens är underkastade bokföringsplikt? Hur menar man då att kontrollen skall kunna ordnas på ett rimligt sätt?

Varför vill man i andra fallet inte följa riksbankens råd när det gäller skärpningen av åtgärder riktade mot guldspekulation? Varför är plötsligt riksbankens råd i det fallet mindre värt? Kan utskottets talesman tala om det för mig?

Eftersom det finns ledamöter av riksbanksfullmäktige inne i kammaren skulle jag också vara tacksam att få en förklaring från dem, om de tänker stödja det krav som de ursprungligen har ställt och som finns upprepat i vpk:s motion, eller om de tänker rösta mot sin egen ståndpunkt.

ROLF ANDERSSON (c):

Herr talman! Det främsta skälet till att vi inte nu föreslår någon ändring av reglerna för handeln med guld är att valutakommittén skall få möjlighet att undersöka alla de gränsdragningsproblem som finns just beträffande guldhalt, bearbetningens art m. m.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Det är dock ett faktum som man inte kan komma ifrån att riksbanksfullmäktige enhälligt har krävt en skärpning av åtgärderna mot guldspekulationer. Menar finansutskottet att vi skall tillåta guldspekulation under lång tid framåt? Varför inte följa det rimliga förslag om skärpta åtgärder som riksbanksfullmäktige har ställt?

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 2012 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Carl-Henrik Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Fortsatt valutare-
glering*

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

Arvs- och gåvo- beskattningen

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkande 34 röstar ja.
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motion 2012 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Carl-Henrik Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 310
Nej - 17
Avstår - 2

§ 11 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1979/80:35 med anledning av propositionen 1979/80:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt avser ekonomidepartementets verksamhetsområde
1979/80:36 med anledning av propositionen 1979/80:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt avser budgetdepartementets verksamhetsområde
1979/80:37 med anledning av propositionen 1979/80:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 12 Arvs- och gåvobeskattningen

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1979/80:43 med anledning av motioner rörande arvs- och gåvobeskattningen.

I detta betänkande behandlades motionerna

1979/80:610 av Knut Wachtmeister m. fl. (m).

1979/80:1109 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 10) hemställts att riksdagen hos regeringen begärde att förslag förelades riksdagen som innebär att skatten på arv och gåvor höjdes med i genomsnitt 50 procent, samt

1979/80:1588 av Oskar Lindkvist och Per Olof Håkansson (båda s).

Utskottet hemställde

1. beträffande andelar i bostadsrättsföreningar att riksdagen skulle avslå
 - a) motionen 1979/80:610,
 - b) motionen 1979/80:1588.

2. beträffande skatteskalor m. m.

att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1109 yrkandet 10.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Arvs- och gåvobeskattningen är ett av de områden på vilka en genomgripande skattereform måste ske. Vpk har i en samlad motion till årets riksdag lagt förslag som totalt sett innebär en verklig omfördelning av skattebördorna i samhället. Den inriktning som nu finns i skattesystemet missgynnar det stora flertalet av vanliga inkomsttagare till förmån för dem med höga arbetsinkomster eller dem som lever efter den nya svenska modellen, nämligen på spekulativ och kapitalinkomster.

Vi upplever dagligen hur underskottet i statsbudgeten ökar och hur de mörka profetior från regeringen utmynnar i kraftiga inskränkningar i de offentliga utgifterna. Dessa besparingar, som regeringen varslar om, kommer att innebära ytterligare omfördelningar, och dessa drabbar just dem som har det sämst ställt i samhället. Den borgerliga politiken fortsätter i samma gamla hjulspår.

Så är också fallet när det gäller oviljan att verkligen angripa de stora arven och gåvorna. Visserligen har den borgerliga inflationspolitiken medfört vissa skärpningar sedan 1970, då de nuvarande skatteskalorna för arvs- och gåvobeskattningen fastställdes, men vi ser ändå dessa som otillräckliga. Det är också därför som vpk föreslår att dessa skatteskalor skärpes med 50 %.

Bland dem som gynnas av den borgerliga skattepolitiken förekommer omfattande överföringar just ur skattesynpunkt. Olika bedömningar görs men alla med syftet att på ett eller annat sätt undandra sig beskattning. Det finns ett betydande inslag av detta när det gäller exempelvis den värdetillväxt som sker inom fastighetsbeståndet och som sedan i många fall överförs vid s. k. generationsskiften.

Vi har nyligen upplevt den kritik som framförts under avtalsrörelsen för att löneökningarna skulle komma att innebära ytterligare budgetunderskott. Men samtidigt som denna hårda och oförsonliga attityd från regeringen och SAF pågår tillåts underskottet öka ytterligare, därför att det inte finns intresse hos regeringen att beskatta dem som verkligen har medel att beskatta.

Vpk föreslår i den här motionen alltså en ökning av arvs- och gåvobeskattningen med 50 %. Det är en del i den genomgripande skattereform som har blivit urplockad ur den stora motionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motion 1109.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna går i motion 1109 till frontalangrepp mot hela vårt skattesystem. Man vill höja befintliga skatter och skapa nya skatteobjekt, man vill minska avdragen och i vissa fall helt

*Arvs- och gåvo-
beskattningen*

slopa dem. När det gäller skatten på arv och gåvor kräver man, som Tommy Franzén nyss sade, utan någon som helst analys av verkningarna en höjning med i genomsnitt 50 %.

Skatteutskottet har tidigare är behandlat liknande förslag och då liksom nu framhållit att det utrymme för skärpningar som förut ansetts föreligga mer än väl intecknats.

De nuvarande skatteskalorna är från 1970, och genom den fortgående inflationen har en väsentlig skärpning skett under det gangna decenniet. Det har Tommy Franzén faktiskt också erkänt i sitt anförande. Enligt min uppfattning är smärtgränsen uppnådd, och en skattehöjning enligt vpk-förslaget med inte mindre än 50 % ter sig direkt ansvarslös. Självfallet kommer detta att medföra en avsevärd minskning av sparbenägenheten. Människor förbrukar hellre sina tillgångar än accepterar en konfiskatorisk beskattning vid ett arvsfall.

Med det sagda, herr talman, yrkar jag bifall till skatteutskottets hemställan och avslag på motionen 1109, yrkande 10.

Herr talman! När det sedan gäller min egen motion 610 med förslag om att andel i bostadsrättsförening i fråga om arvs- och gåvobeskattning i likhet med vad som gäller för småhus skall värderas efter taxeringsvärdet och inte efter saluvärdet är utskottets skrivning i stort sett välvillig. I och med att man erkänner de påtalade nackdelarna med nuvarande regler och förutsätter att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på problemet, har jag inget yrkande i denna fråga.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Knut Wachtmeister sade att våra förslag om arvs- och gåvobeskattning framlagts helt utan någon analys. Nej då, Knut Wachtmeister, så är det inte alls. Vi har mycket noga analyserat verkligheten och funnit att här finns skäl att angripa just de stora arven och gåvorna. Det är där de pengar finns som vissa människor har skaffat sig på andras bekostnad.

Att den moderata smärtgränsen är uppnådd med nuvarande skatteskalor i fråga om arvs- och gåvobeskattningen förvånar mig inte alls. Jag trodde den låg avsevärt lägre, Knut Wachtmeister. Enligt vad man kan ta fasta på i den moderata skattepolitiken borde denna smärtgräns på många omraden, i varje fall när det gäller vad man kan dra ut av valrörelsen, vara uppnådd sedan lång tid tillbaka. Trots detta har det visat sig att även moderaterna kan finna vissa svårigheter att genomföra sina opportunistiska valslogan när det gäller skattepolitiken.

När vi gör analyser både beträffande arvs- och gåvobeskattningen och när det gäller beskattningen i detta samhälle såsom helhet, gör vi det utifrån den vetenskapen och den ståndpunkten att det är de kapitalstarka grupperna som i dag undandrar sig beskattning i väldigt stor utsträckning och som måste klämmas åt. Det får inte fortsätta på det sättet att människor i de låga inkomstskikten, de vanliga arbetande människorna, hela tiden skall belastas med skatter. Vi måste se till att den frikostighet som finns gentemot

människor med höga inkomster och kapitalinkomster tas bort och att man får en sådan beskattning som egentligen borde äga rum.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Den analys som Tommy Franzén talar om när det gäller arvs- och gåvobeskattningen är begränsad till fyra rader i vpks motion. Jag citerar:

”Skärpningen av förmögenhetsskatten och arvs- och gåvobeskattningen är motiverad inte minst med hänsyn till den enorma värdetillväxt som skett inom fastighetsbeståndet. Det är särskilt angeläget att denna värdetillväxt beskattas vid ’generationsskiften’.”

Det var inte mycket till analys och definitivt inte ett ord till analys av de samhällsekonomiska konsekvenserna, om riksdagen skulle bifalla förslaget om en skärpning med 50 %. Jag kan ta ett exempel från den nuvarande skatteskalan. Den högsta procentsatsen är 72. Höjer man med 50 % skall man lägga till 36. Det blir 108 %. Jag tror inte att ens Tommy Franzén tycker att det är rimligt att en beskattning skall vara högre än 100 %.

TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! När man skriver motioner lägger man inte ut all analys. Vår analys bygger, som Knut Wachtmeister kanske vet, på helt andra principer än de som är gällande för den kapitalistiska marknadshushållningen. Det ligger naturligtvis till grund för vår analys när vi gör bedömningen av vilka i detta samhälle som skall betala skatt till skillnad från dem som i dag gör det.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1109 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tommy Franzén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 43 mom. 2 röstar ja.

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motion 1109 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tommy Franzén begärde röst-

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Arvs- och gåvo-
beskattningen*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 307

Nej - 17

*Stöd till glesbyg-
den för vissa ener-
gikostnader*

§ 13 Stöd till glesbygden för vissa energikostnader

Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1979/80:47 med anledning av propositionen 1979/80:109 om stöd till glesbygden för vissa energikostnader såvitt propositionen hänvisats till skatteutskottet jämte motioner och

näringsutskottets betänkande

1979/80:42 med anledning av propositionen 1979/80:109 om stöd till glesbygden för vissa energikostnader, i vad avser sänkning av ortstillägg för vissa oljeprodukter, jämte motioner.

TALMANNEN:

Skatteutskottets betänkande 47 och näringsutskottets betänkande 42 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Skatteutskottets betänkande 47

Regeringen (budgetdepartementet) hade i proposition 1979/80:109 bil. 1 föreslagit att riksdagen skulle anta vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601).

I propositionen hade bl. a. föreslagits att den årliga fordonsskatten för personbil, som ägdes av den som var bosatt i kommun inom stödområde 5 eller 6, skulle sänkas med 120 kr. per år. De nya bestämmelserna föreslogs gälla vid uppbörd den 1 juli 1980 eller senare.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:1943 av Torsten Gustafsson (c) och Per-Axel Nilsson (s),

1979/80:1944 av Sven Henricsson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 2) hemställts att riksdagen med godkännande av propositionens förslag i denna del tills nytt förslag utarbetats hos regeringen skulle anhänga om nytt förslag till kompensation för glesbygden för de höjda energiskatterna i enlighet med i motionen angivna riktlinjer.

1979/80:1945 av Iris Mårtensson m. fl. (s).

dels de under allmänna motionstiden vid 1979/80 års riksmöte väckta motionerna

1979/80:153 av Börje Hörnlund m. fl. (c),
1979/80:205 av Sten Svensson m. fl. (m),
1979/80:337 av Tage Adolfsson (m),
1979/80:785 av Filip Johansson (c),
1979/80:1084 av Stina Eliasson och Margit Odelsparr (båda c),
1979/80:1087 av Erik Hovhammar (m),
1979/80:1103 av Erik Olsson m. fl. (m),
1979/80:1539 av Bertil Jonasson m. fl. (c) såvitt nu var i fråga (yrkande 1) –
denna motion hade remitterats till näringsutskottet och sedermera i denna
del överlämnats till skatteutskottet,
1979/80:1580 av Märta Fredriksson och Filip Johansson (båda c) samt
1979/80:1587 av Torkel Lindahl (fp).

Utskottet hemställde

1. beträffande regional bensinskattekomensation
 - a. att riksdagen med avslag på motionerna 1979/80:1943, 1979/80:1944
yrkande 2 och 1979/80:1945 och med bifall till propositionen 1979/80:109 i
denna del skulle anta det vid propositionen fogade förslaget till lag om
ändring i vägtrafikskattelagen (1973:601),
 - b. att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:153,
2. beträffande regionala frågor i övrigt att riksdagen skulle avslå motionen
1979/80:1103,
3. beträffande drivmedelsbeskattningen att riksdagen skulle avslå
 - a. motionen 1979/80:337,
 - b. motionen 1979/80:1084,
 - c. motionen 1979/80:1087,
 - d. motionen 1979/80:1539 yrkandet 1,
 - e. motionen 1979/80:1587,
4. beträffande handikappades bilförmåner att riksdagen skulle avslå
motionen 1979/80:205,
5. beträffande veteranbilar att riksdagen skulle avslå motionen 1979/
80:1580,
6. beträffande bensinskatte restitution till vissa vinterfiskare att riksdagen
skulle avslå motionen 1979/80:785.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Erik Wärnberg, Rune
Carlstein, Olle Westberg i Hofors, Hagar Normark, Bo Forslund, Anita
Johansson och Bo Södersten (alla s).

Näringsutskottets betänkande 42

I proposition 1979/80:109 bil. 2 (handelsdepartementet) hade föreslagits
(s. 21) att riksdagen skulle

1. anta förslag till lag med bemyndigande om sänkning av ortstillägg för
vissa oljeprodukter, m. m.
2. till Bidrag till vissa oljetransporter i glesbygd för budgetåret 1980/81
under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.

Onsdagen den
21 maj 1980

*Stöd till glesbyg-
den för vissa ener-
gikostnader*

I detta sammanhang hade behandlats

dels den med anledning av propositionen väckta motionen 1979/80:1944 av Sven Henriesson m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 1) hemställts att riksdagen med avslag på propositionen 1979/80:109, vad gällde utjämning av ortstillägg, som sin mening gav regeringen till känna att i samband med högstprisreglering av oljeprodukter tillägg till högstpriset med s. k. zon- och ortstillägg icke fick göras.

dels den under allmänna motionstiden vid 1979/80 års riksmöte väckta motionen 1979/80:1453 av Rune Ångström m. fl. (fp).

Utskottet hemställde
att riksdagen skulle

1. med bifall till proposition 1979/80:109 och med avslag på motion 1979/80:1944 yrkande 1

a) anta det i propositionen framlagda förslaget till lag med bemyndigande om sänkning av ortstillägg för vissa oljeprodukter, m. m.,

b) till Bidrag till vissa oljetransporter i glesbygd för budgetåret 1980/81 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.,

2. finna motion 1979/80:1453 icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Lilly Hansson, Thage Peterson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson och Wivi-Anne Radesjö (alla s).

BO FORSLUND (s):

Herr talman! Vid vart och ett av de båda betänkanden som nu behandlas har fogats ett särskilt yttrande, och det får ses som en konsekvens av vårt tidigare ställningstagande när det gällde olje- och bensinskattehöjningen.

Man kan tycka att bensinskattehöjningen redan är genomförd och att vi nu inte längre skall orda om den saken, utan att vi i stället skall försöka mildra dess konsekvenser. Så enkelt är det emellertid inte. Glesbygden utlovades kompensation. Det hade varit logiskt att ta upp den frågan samtidigt som man behandlade frågan om skattehöjningarna, men det avstod man ifrån. I stället försöker man nu dels hävda att man uppfyller sina löften om kompensation, dels ge sken av att man vidtagit verkligt riktade regionalpolitiska åtgärder. Jag tycker att förslaget är ett han mot glesbygden. Kompensationen, som man så vackert utlovade, blev 40 liter bensin.

Redan när förslaget om höjd bensinskatt förelades riksdagen sade vi att det skulle bli omöjligt att hitta någon rättvis lösning på frågan om kompensation, och våra aningar har besannats. Nu skall kompensationen knytas till stödområdesindelningen. Det är en enkel men mycket dalig lösning, som inte minst innebär stora gränsdragningsproblem. Stödområdena är inte på något sätt avgränsade för sådana åtgärder utan för helt andra ändamål.

Jag tycker att skrivelsen från Östersunds kommun till skatteutskottet understryker det berättigade i vår kritik. Vi kan ge en rad ytterligare exempel på hur orättvist propositionens förslag är.

Herr talman! Om de borgerliga partierna hade följt oppositionens förslag och avstått från att höja bensinskatten – en höjning som nu används till att sänka skatten för de högre inkomsttagarna – hade föreliggande förslag inte behövt läggas fram, och de skulle framför allt inte ha försvårat avtalsrörelsen. Men eftersom våra möjligheter att konstruera ett bättre förslag är begränsade genom det beslut som den borgerliga majoriteten tidigare fattat, har vi inskränkt oss till att foga ett särskilt yttrande till de föreliggande betänkandena.

SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall börja med att beröra förslaget om en utjämning av oljepriserna.

Frågan om en utjämning av oljepriserna mellan olika geografiska områden är ett gammalt krav, som restes redan i mitten av 1940-talet. Det upplevs med rätta som märkligt att de olje- och drivmedelskonsumenter som rimligen förbrukar mera olja, därför att de bor i de delar av landet som har strängt klimat och där transporterna blir långa, skall betala ett högre pris för olja och bensin än andra. Detta gäller i hög grad Norrland.

Från tunga remissinstanser har oftast framförts tanken att man skulle gå in för en total utjämning. Hyresgästernas riksförbund anför följande i sitt remissyttrande till utredningen Utjämning av ortstillägg (Ds H 1979:3): "Förbundet anser att konsumenter av olika oljeprodukter solidariskt skall bära kostnaderna för transporter inom landet av respektive oljeprodukt och förordar därför en fullständig utjämning av Orts- och Zontilläggen." Jag vill i det sammanhanget inte undandra kammaren en kommentar av mera folkligt slag, som någon gjorde: Då det går bra att ha samma pris på spriten över hela landet, borde det också vara möjligt med oljan.

Vpk menar att det här är fråga om att visa god vilja från statens sida. Det är enligt vpk:s förslag fullt möjligt att inom ramen för gällande lagstiftning fastställa det högsta priset som skall gälla i hela landet för olja och oljeprodukter. Självklart kan i detta sammanhang förhandlingar med oljeleverantörerna ske på vanligt sätt.

Utskottets kommentar till vpk-motionens förslag om total utjämning innebär i korthet att man i stället förordar – här vill jag använda mig av ett ordval som återfinns i socialdemokraternas särskilda yttrande – en mycket begränsad reform. Enligt socialdemokraterna skall man nöja sig med en reduktion av de högsta ortstilläggen. Vpk menar att tiden nu är inne för en fullständig utjämning, inte minst av solidaritetsskäl.

På grund av de ständigt stigande oljepriserna tenderar f. ö. ortstilläggen att få marginell betydelse. År 1977 utgjorde högsta ortstillägget – vilket framhålls i ett remissyttrande från hovrätten för Nedre Norrland – 32 % av

*Stöd till glesbyg-
den för vissa ener-
gikostnader*

Onsdagen den
21 maj 1980

*Stöd till glesbyg-
den för vissa ener-
gikostnader*

oljepriset, som då var 173 kr./m³. Kammarens ledamöter har kanske glömt hur billig oljan i själva verket var så sent som 1977. Men då utgjorde faktiskt frakttillägget en betydande del av oljekostnaden. I juli 1979 utgjorde högsta ortstillägget endast 8 % av oljepriset, som då var över 1 000 kr./m³. I dag är oljepriset ännu högre. Desto större anledning finns det därför att nu helt utjämna oljepriset i landet, eftersom frågan är av marginell natur.

I socialdemokraternas särskilda yttrande säger man: "Fortfarande kommer de konsumenterna som bor på avstånd från oljehamnarna att på ett påtagligt sätt belastas med särskilda transportkostnader." Efter en sådan värdering av förslaget hade man rimligen kunnat vänta sig en reservation från oppositionen till förmån för en total utjämning. Jag tycker att oppositionens talesman talade mycket bra här från talarstolen. Jag hade därför väntat mig att ett sådant resonemang rimligen skulle ha kunnat utmynna i en reservation i utskottet, men nu blev det bara ett särskilt yttrande.

Vad till sist gäller den föreslagna skattekompensationen med 120 kr. till vissa bilägare i glesbygderna har det tydligen förelegat vissa svårigheter när det gäller att finna en helt rättvis form för kompensation av den höjda bensinskatten. Det är helt klart att det inom en storkommun kan föreligga väsentliga skillnader i behovet av att nyttja bil. Det är förstärkt att Östersunds kommun, som i sig innefattar en betydande landsbygd och glesbygd, opponerar sig mot detta i form av en skrivelse, i vilken vi f. ö. kan instämma. Det finns grundad anledning att göra en ny översyn av hela frågan, i all synnerhet som kompensationen inte skall vara av tillfällig natur. Vi har därför när det gäller frågan om skattekompensationen ansett oss kunna godtaga utskottets förslag på denna punkt i avvaktan på den av oss föreslagna nya översynen av frågan.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motion 1979/80:1944.

INGEMAR HALLENIUS (c):

Herr talman! Jag vill inledningsvis konstatera att det är ett enigt skatteutskott som står bakom betänkandet. Socialdemokraterna har ingen reservation, utan endast ett särskilt yttrande.

De energiskattehöjningar som beslutades i slutet av december 1979 hade till syfte att stimulera till ett ökat energisparande. Det stöd som nu föreslås innebär en kompensation för glesbygden för den del av skattehöjningen som belöper sig på skillnaden i den genomsnittliga förbrukningen. Det är i första hand personbilstrafiken i glesbygden som bör kompenseras för de höjda energiskatterna. Sänkningen av fordonsskatten utgör 120 kr. och gäller för stödområdena 5 och 6. Kompensationen gäller betydligt mer än de 40 liter Bo Forslund nämnde. Här skall nämligen den extra 25-öringen kompenseras och det motsvarar 480 liter bensin. De genomsnittliga årliga körsträckorna med personbilar i dessa områden är längre än för samtliga personbilar i landet. De kan enligt utredningen beräknas till ca 200 mil. Längre avstånd till tätorter, arbetsplatser m. m. och sämre möjligheter till kollektivtrafik är ju orsak till

detta.

Utskottet framhåller att det föreslagna kompensationssystemet kan anses vara förhållandevis enkelt att administrera. Det är ju mycket viktigt att sådana här åtgärder är enkla att administrera och inte leder till ökad byråkrati. Därför tillstyrker också utskottet att kompensationen skall utgå i stödområdena 5 och 6 och ger sig inte in på en mera detaljutformad kompensation. Vissa gränsdragningsproblem följer alltid med åtgärder av detta slag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till skatteutskottets hemställan i betänkande 47 och näringsutskottets hemställan i betänkande 42.

SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Utskottets talesman medgav att det uppkommer vissa gränsdragningsproblem genom detta förslag. Verkligheten har bekräftat att det finns kommuner som inte kommer att åtnjuta detta stöd. Det gäller områden som är belägna precis på andra sidan gränsen för de kommuner som kommer i åtnjutande av stödet. Det är alltså en snedhet i förslaget som mycket väl kunde ha rättats till genom att utskottsmajoriteten sagt så här: Vi kan godta detta t. v., men vi skall se över det och komma med korrigeringsförslag. Det var det vi syftade till med vår motion. Därför skulle jag än en gång vilja yrka bifall till den.

BO FORSLUND (s):

Herr talman! Jag vill helt kort säga till herr Hallenius att en utredning har jobbat med oljeprisreduceringen, och regeringen har varit skyldig att lägga fram förslag till oljeprisreduceringar oavsett om man hade lagt fram propositionen eller inte. Riksdagen har tidigare uttalat sig för den här inriktningen.

Vi motsatte oss olje- och bensinskattehöjningen därför att den skulle skapa orättvisor och användas framför allt för att sänka skatten för höginkomsttagare. Jag tycker att den s. k. skatterabatten – förslaget om 500 kr. till låginkomsttagarna i regeringens skattepaket, vilket fortfarande gäller – är bevis nog för att vår kritik var riktig när vi motsatte oss bensin- och oljeskattehöjningen.

INGEMAR HALLENIUS (c):

Herr talman! Till Sven Henricsson vill jag säga att vilket system man än väljer blir det alltid gränsdragningsproblem. Det går inte att utforma så detaljerade regler som då skulle behövas och samtidigt få en förhållandevis enkel administration.

Jag har ingen anledning, Bo Forslund, att här gå in i en allmän skattedebatt. Höjningen av energiskatten i höstas genomfördes just i energisparande syfte. Energisparandet var huvudsaken med denna höjning.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Stöd till glesbyg-
den för vissa ener-
gikostnader*

Onsdagen den
21 maj 1980

*Stöd till glesbyg-
den för vissa ener-
gikostnader*

Skatteutskottets betänkande 47

M o m . 1 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1944 av Sven Henricsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Henricsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller skatteutskottets hemställan i betänkande 47 mom. 1 a röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1944 av Sven Henricsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Henricsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 314

Nej – 18

M o m . 1 b – 6

Kammarén biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Näringsutskottets betänkande 42

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1944 av Sven Henricsson m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Sven Henricsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 42 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit motion 1944 av Sven Henricsson m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Sven Henricsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 313

Nej – 18

§ 14 Föredrogs

Justitieutskottets betänkanden

1979/80:38 med anledning av motion om ändrade forumregler i vissa skadeståndsmål

1979/80:39 med anledning av motion om ordningen för förhör med målsägande

1979/80:40 med anledning av motion om handläggning av mål om betalningsföreläggande

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

*Åtalsreglerna vid
barnmisshandel
m. m.*

§ 15 Åtalsreglerna vid barnmisshandel m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1979/80:41 med anledning av motion om åtalsreglerna vid barnmisshandel m. m.

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Av justitieutskottets betänkande framgår att misshandel som begåtts på enskilt område inte kan åtalas annat än när den som blivit utsatt för misshandeln själv anger brottet till åtal, eller också om åtal anses påkallat från allmän synpunkt. Också när det gäller vissa sexuella brott finns det begränsningar i rätten att väcka åtal.

Vidare framgår det av betänkandet att man måste vara myndig för att kunna ange brott mot sin egen person till åtal. Om man är under 18 år är man alltså helt hänvisad till att ens förmyndare vill anmäla om man blivit utsatt för misshandel. Märkligt nog gäller samma regler även om det är förmyndaren själv som har misshandlat barnet. Och hur många vill egentligen ange sig själva?

En annan situation, som inte tas upp i betänkandet men där liknande problem kommer upp, är när det visserligen inte är vårdnadshavaren själv som har misshandlat barnet men då vårdnadshavaren ändå inte vågar eller vill göra anmälan. Så kan det vara om en man misshandlar både den kvinna han sammanbor med och hennes barn. Vågar inte kvinnan ange misshandel mot henne själv, så vågar hon väl inte heller ange att barnet misshandlats.

Det finns alltså en rad praktiska situationer där det faktiskt är alldeles orealistiskt att räkna med att någon anger barnmisshandel till åtal.

Innebörden av det är att samhället alltså inte beivrar barnmisshandel i så att säga "normala" fall. Och då vill jag också påpeka att det inte är de lindriga, mera ursäktliga fallen som vi talar om nu. De här reglerna gäller vid "vanlig" misshandel, alltså ett brott som det i allmänhet utdöms fängelsestraff för.

Onsdagen den
21 maj 1980

*Åtalsreglerna vid
barnmisshandel
m. m.*

Men just när det gäller våldsbrott inom familjen visar det sig att samhället intar en egendomligt tolerant inställning – för det är ju brott inom familjen det mest handlar om när man har begränsningen "enskilt område". Har en kvinna blivit slagen av sin man eller sammanboende därhemma, så krävs det av henne att hon besitter både mod och viljestyrka för att samhället skall ställa upp. Man har visst nu börjat inse att det är en tvivelaktig princip. Men när det gäller barn och ungdomar hänger de gamla föreställningarna kvar. En femtonårig flicka som blivit utsatt för misshandel eller sexuella närmanden av t. ex. sin styvfar *kan* inte anmäla saken själv, om jag förstått utskottet rätt. Ställer inte mamman upp – och det är väl inte så säkert att hon gör alla gånger – kan faktiskt flickans anmälan inte tas upp av polisen.

En förnuftig människa tycker förstås att detta naturligtvis är ett sådant fall där åtal är påkallat från allmän synpunkt, så att man ändå skall ta upp saken. Men så går det inte till i praktiken. Det finns otaliga varianter av skäl som gör att åklagare och polis inte vill ta upp brott mot barn, med hänvisning till att det inte är påkallat från allmän synpunkt.

En konstighet när det gäller det här med "ur allmän synpunkt" är de s. k. sociala hänsyn som skall tas och som utskottet också redovisar i sin recit. Vad är nu det för något, och vad innebär det för ett misshandlat barns del?

Jo, först och främst skall man ta hänsyn till barnet, dvs. barnets intresse av att få behålla t. ex. sin styvfar hemma – med den risk som det kan innebära för barnets del – trots att styvfadern enligt vanliga regler borde få ett fängelsestraff. Det är ju i och för sig litet egendomligt, eftersom man aldrig tar hänsyn till sådana faktorer om vårdnadshavaren skulle göra sig skyldig till något *annat* brott. Förskingrade han en stor summa pengar, skulle man minsann inte se genom fingrarna med åtal, även om han hade aldrig så många barn att ta hand om. F. ö. är det också många gånger cyniskt att säga att det ligger i barnets intresse att misshandeln inte blir beivrad. Man *vet* att risken för upprepning är mycket stor vid barnmisshandel.

Ja, sedan är det ju inte bara barnets intresse som man har för ögonen när det gäller de sociala hänsynen. Här tror jag att åklagarna har kommit in på en mycket olycklig praxis, som i själva verket innebär att man tar stor hänsyn till konsekvenserna för den skyldige själv. Med det allmänna system vi har är det en alldeles galen princip. Sådant får man ta hänsyn till vid straffmätningen. Vid vilka andra brott har åklagaren rätt att underlåta åtal därför att åtal blir obehagligt för gärningsmannen?

Nej, det finns inga skäl att ha en särskild lagreglering som direkt säger att man inte är beredd att åtala misshandel av egna barn på samma sätt som man skulle åtala misshandel mot vem som helst. Det innebär ju att samhället accepterar en viss barnmisshandel, trots att brottet är så allvarligt att det i andra fall skulle leda till åtal och t. o. m. till fängelsestraff. Ger man en främmande på gatan ett knytnävsslag, blir det utan tvekan åtal. Där krävs varken angivelse eller allmänna skäl. Men slår man till treåringen där hemma på samma sätt, händer det sannolikt ingenting.

För min del ser jag det som mycket viktigt att man från samhällets sida verkligen arbetar på att förändra inställningen – som många människor

fortfarande har – att det är ursäktligt och förståeligt att man slår sina egna barn, medan det däremot är fult och förskräckligt att slå någon annan.

Vill vi arbeta för det, så är ett första steg att avskaffa den särskilda åtalbegränsningen för misshandel och liknande brott mot barn, som inte kan göra något själva för att få hjälp i en förtvivlad situation. Vi kan inte ha regler som direkt säger ut att man ibland får misshandla sina barn, åtminstone om det sker hemma.

Därför hade jag väntat mig att utskottet skulle ställa upp bakom kravet i min motion på att de här begränsningarna i åtalsrätten skulle avskaffas. Men till min stora förvåning ser jag att man faktiskt inte har gjort detta. Utskottet talar vackert om att man med åtgärder på lagstiftningssidan skall försöka komma till rätta med våld och andra övergrepp som barn utsätts för inom hemmets väggar. Men så säger man plötsligt: "Det kan emellertid mot bakgrunden av motiven för den gällande ordningen inte uteslutas att det finns skäl som talar emot en sådan vidsträckt åtalsmöjlighet."

Nu undrar jag: Vad är det för skäl? Det borde utskottet verkligen ha talat om. Finns det över huvud taget några sådana skäl, utom att man ogärna vill överge den gamla inställningen att det på något vis är ursäktligt att misshandla just de egna barnen?

Jag vill också påpeka att det lösryckta uttalandet av utskottet – det, som jag ser det, alldeles onödiga uttalandet – kommer att stå oemotsagt som riksdagens mening, om man såsom utskottet föreslår inte vidtar någon åtgärd med anledning av min motion. Det borde utskottet ha tänkt på.

Nu kommer kanske sexualbrottsutredningen, som skall se över den här frågan, att tro att riksdagen inte vill att barnmisshandel skall ligga under allmänt åtal generellt. Och det är jag inte så säker på att majoriteten av riksdagens ledamöter anser.

Jag vill erinra om att riksdagen i stor enighet nyligen infört förbud mot aga. Det beslutet ter sig ju som en ytterligt tom gest, om man samtidigt uttalar sig för att misshandel av egna barn skall bedömas på ett annat och lindrigare sätt än annan misshandel.

Herr talman! Jag hade egentligen tänkt yrka på återremiss till utskottet och på att även socialutskottet skulle få möjlighet att yttra sig. Men med hänsyn till arbetsbelastningen i slutet av riksmötet avstår jag från detta yrkande. Jag räknar med att sexualbrottskommittén läser både min motion och mitt anförande och drar de nödvändiga slutsatserna. Utskottet har varit i alltför god tro då det fattat beslutet att inte göra någonting åt saken nu. Men för barnens skull är denna fråga alltför viktig för att man skall se kallsinnigt på den.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Låt mig börja där Göran Karlsson slutade.

Göran Karlsson säger att han är förvånad över att utskottet inte har gjort någonting med anledning av hans motion. I själva verket har vi ju talat om att det pågår ett utredningsarbete sedan knappt ett år tillbaka, där man tar upp

Onsdagen den
21 maj 1980

Delpensionsförsäkringen

just de frågor som Göran Karlsson har behandlat.

Jag instämmer till stora delar i vad Göran Karlsson sade inledningsvis om den icke tillfredsställande situationen när det gäller nuvarande lagstiftning i brottsbalken som kom till 1964. Justitieministern är av samma mening och har tillkallat en utredning, som fattat tilläggsdirektiv för att syssla just med dessa frågor, och det är det vi redovisar i betänkandet.

Men vi skulle ha berett ärendet dåligt för ett beslut i denna kammare om vi inte hade påmint om att det när denna lagstiftning kom till 1964 fanns en del motiv för dess utformning. Vi kan av tilläggsdirektiven utläsa att justitieministern numera också är tveksam om bärigheten av de motiven. Vid en noggrannare genomläsning av betänkandet finner nog Göran Karlsson att vi är på samma linje.

GÖRAN KARLSSON (s):

Herr talman! Jag kan tyvärr inte instämma med herr Lidgard genom att säga att vi är på samma linje. Jag tycker att utskottet kunde ha varit lite fastare i handläggningen av denna fråga.

BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Jag skall också ta ett lösryckt citat:

”Mot bakgrund av det anförda anser utskottet i linje med vad motionären begär att åtalsreglerna vid brott mot barns person måste ses över.”

Kan vi vara mer än eniga med varandra?

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 16 Föredrogs

Lagutskottets betänkande

1979/80:29 med anledning av motion om uppräknings av skadeståndslivräntor

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1979/80:18 med anledning av motioner angående vårdbidrag

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 17 Delpensionsförsäkringen

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1979/80:19 med anledning av motion om delpensionsförsäkringen.

I detta betänkande behandlades motion 1979/80:1632 av Sven Aspling m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade om sådant tillägg i 6 § lagen

om delpensionsförsäkring att med förvärvsarbete som anställd jämställdes fackliga och politiska förtroendeuppdrag som arbetstagare utförde under tid då han åtnjöt ledighet från sitt ordinarie arbete och fick vidkännas inkomstavgift.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:1632.

Reservation hade avgivits av Sven Aspling, Helge Karlsson, Doris Håvik, Ralf Lindström, Lars-Åke Larsson, Ingegerd Elm och Ulla Johansson (alla s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1979/80:1632 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Delpensionsförsäkringen

HELGE KARLSSON (s):

Herr talman! I socialförsäkringsutskottets betänkande 19 behandlas en socialdemokratisk motion, där vi begär att politiska och fackliga uppdragstagare skall äga rätt till delpension såsom arbetstagare, och inte, som nu gäller, att en uppdragstagare skall räknas som egenföretagare.

Delpensionsförsäkringen trädde i kraft den 1 juli 1976 och avsåg från början endast arbetstagare.

Fr. o. m. den 1 januari 1980 har försäkringen utvidgats till att avse även egenföretagare och uppdragstagare.

I samband med behandlingen av proposition 1978/79:69 om egenföretagares och uppdragstagares rätt till delpension behandlades en motion av Doris Håvik m. fl., där krav ställdes att fackliga och politiska uppdragstagare skulle med anledning av sina uppdrag betraktas såsom arbetstagare. Motionen avslogs av den borgerliga majoriteten i riksdagen med motivering att alla uppdragstagare skulle behandlas lika och att därmed ingen särbehandling skulle ske av fackliga och politiska uppdragstagare. Men man förutsatte att riksförsäkringsverket i den fortsatta uppföljningen av frågan skulle särskilt beakta vilka konsekvenser de föreslagna reglerna kunde få för de grupper uppdragstagare som äsyftades i motionen. Samma motivering till avslagsyrkandet har utskottsmajoriteten även i år, dvs. man hänvisar till riksförsäkringsverkets uppföljning.

Det är ett i och för sig märkligt uttalande med hänsyn till att riksförsäkringsverket i sitt förslag om delpension åt egenföretagare och uppdragstagare hade anfört att uppdragstagare skulle betraktas som arbetstagare och inte som egenföretagare.

Vi är medvetna om svårigheten att fastställa den normala arbetstiden i allmänhet för dessa yrkesutövare, men de svårigheterna föreligger inte när det gäller fackliga och politiska uppdragstagare, ty för dessa är ju tidsåtgången för uppdraget dokumenterad hos arbetsgivaren på samma sätt som övrig arbetstid.

Det är enligt vår mening orimligt att facklig och politisk förtroendeman som är ledig med löneavdrag från sitt ordinarie arbete för att utföra uppdrag vid delpensionering skall bedömas enligt reglerna för egenföretagare, vilket

Onsdagen den
21 maj 1980

*Delpensionsför-
säkringen*

bl. a. innebär att han är tvungen att trappa ner sin arbetstid till minst hälften.

Nu är det ju oftast så att uppdrag av den här karaktären inte omfattar halva veckoarbetstiden utan endast ett mindre antal timmar. Om vår reservation vinner kammarens gehör, blir dessa uppdragstagare betraktade som arbetstagare och får därmed möjlighet att göra den fingeraderade minskning av arbetstiden som är nödvändig för uppdragstagare.

Man kan i det här sammanhanget fråga sig vilka det är som är uppdragstagare i denna bemärkelse och vad som menas med det. I de flesta fall är det fråga om människor som har sysslat med facklig eller politisk verksamhet och som när de går i delpension vill fortsätta kanske fem eller tio timmar i veckan med detta. Det har de emellertid ingen möjlighet till med den utformning som lagbestämmelsen nu har. Vi vill därför yrka att kammaren beslutar i enlighet med reservationen, vilket skulle ge dessa fackliga och politiska uppdragstagare möjlighet att trappa ned sin arbetstid och använda den för de viktiga uppdrag som de har skaffat sig en lång erfarenhet av.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Helge Karlsson och alla andra uppmärksamma läsare av socialförsäkringsutskottets betänkande har naturligtvis inhämtat att utskottsmajoriteten på intet sätt har ställt sig kallsinnig till de önskemål som framförts i den socialdemokratiska motionen. Men utskottsmajoriteten har inte funnit att problemet, där det finns, är så enkelt att lösa att man skulle kunna nöja sig med att tillstyrka den socialdemokratiska reservationen.

Vi har i utskottet inte bestritt att de regler som i dag gäller kan få otillfredsställande effekter eller att det kan vara fråga om en orättvisa mot vissa grupper, men vi brukar försöka att inte lösa orättviseproblem genom att flytta gränsen mellan de grupper som utsätts för orättvisa, utan i så fall måste vi försöka se till att vi får bort den. Här har pekats ut en eller, om man så vill, två grupper av uppdragstagare som kanske skulle kunna behandlas som arbetstagare. Jag tror emellertid att även motionärerna och reservanterna är medvetna om att det finns andra grupper av uppdragstagare för vilka det skulle vara lika önskvärt och självklart att få den åsyftade möjligheten till delpension på litet förmånligare villkor men för vilka den angivna förutsättningen, att tidsåtgången är lätt att dokumentera, inte gäller. De skulle med reservanternas förslag fortfarande lämnas utanför. Därför har utskottsmajoriteten stannat för att avvakta det bättre material som vi hoppas få och som vi – märk väl! – räknar med att få redan denna höst. Riksförsäkringsverket har nämligen lovat att vara färdigt med sin översyn då, och därefter får vi se om det går att göra någonting.

Låt mig nämna något enda exempel på att det faktiskt finns andra grupper uppdragstagare än fackliga och politiska förtroendemän som är i samma situation eller kanske en ännu värre. Det finns t. o. m. riktiga företagare som skulle behöva behandlas som arbetstagare i det här fallet. Jag tänker t. ex. på

våra yrkesfiskare med part i båt. De behandlas i alla avseenden – skatte- och avgiftsmässigt – som företagare, och de är det också. Men i verkligheten är deras villkor sådana som om de vore anställda med en mycket hård arbetsgivare, nämligen båten själv. Vi har i många sammanhang försökt få den gruppens intressen bättre tillgodosedda, och det har ofta varit väldigt svårt.

Det finns också andra grupper. Vi löser alltså inte de här problemen genom att försöka hyfsa situationen för ett ganska begränsat antal av dem det verkligen gäller. Det är i stället – menar utskottsmajoriteten – bättre att avvakta det underlag som vi ändå har utsikt att få redan om några månader och sedan gemensamt se om vi på någon punkt kan förbättra de här bestämmelserna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialförsäkringsutskottets hemställan.

HELGE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara erinra Nils Carlshamre om att vi redan i fjol motionerade om detta i samband med den proposition som förelåg då. Vi uppmärksammade där felaktigheten att uppdragstagare behandlades som egenföretagare, och vi var medvetna om konsekvensen av det.

Vi är också, herr Carlshamre, medvetna om att vi inte kan nå alla grupper genom vårt förslag, och det har vi sagt i motionen och reservationen. Men det får inte vara någon anledning till att inte göra någonting. Ingen reform som vi genomför är ju, herr Carlshamre, någon färdig produkt från början, utan man vinner vissa erfarenheter undan för undan. Det gäller ATP, ja, hela pensionssystemet, sjukförsäkringssystemet, semestervillkoren och inte minst det nu aktuella delpensionssystemet. Där fick vi först genomföra reformen för arbetstagare för att vinna vissa erfarenheter och sedan kunna genomföra den också för egenföretagare.

Men systemet är inte färdigt ännu utan behöver slipas av ytterligare. Det gäller uppdragstagarna. Och här finns det en avskild grupp av politiska och fackliga uppdragstagare som vi kan genomföra reformen för utan några negativa konsekvenser. Låt oss då vinna erfarenheter genom att utvidga reformen till dessa grupper och sedan bygga vidare.

NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Vi är kanske mer överens än vad Helge Karlsson tror. Det är att märka att den socialdemokratiska motionen framlades redan när reformen genomfördes och alltså innan vi hade några erfarenheter av den. Det är utskottsmajoriteten som föreslår att vi skall avvakta erfarenheterna av åtminstone något års verksamhet. Och de erfarenheterna får vi dokumenterade i höst.

Jag vet för resten inte riktigt vilka grupper man åsyftar. Det finns de som är lätta att avgränsa. Det gäller t. ex. regionala skyddsombud, som har nämnts. Politiska uppdragstagare – det är vi här i riksdagen t. ex. Jag vet inte om det är möjligt med delpension för riksdagsmän. I så fall skulle jag föreslå att en del av oss utnyttjade möjligheten att ta ledigt låt oss säga under den allmänna

motionstiden i januari.

Överläggningen var härmed avslutad.

Delpensionsförsäkringen

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Sven Aspling m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Helge Karlsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande 19 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Sven Aspling m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Helge Karlsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165

Nej - 165

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner dels på återförvisning till utskottet av ärendet, dels på omedelbart avgörande, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Bertil Lidgard begärde emellertid votering, varför följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den som vill att kammaren omedelbart skall avgöra socialförsäkringsutskottets hemställan i betänkande 19 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Om minst hälften av de röstande röstar nej har kammaren beslutat att ärendet skall återförvisas till utskottet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av de röstande ha röstat för bifall till ja-propositionen. Då Bertil Lidgard begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166

Nej - 164

Då kammaren alltså beslutat att ärendet skulle avgöras omedelbart genom lottning nedlade talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel. varefter på talmannens anmodan Bo Lundgren (m) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammaren hade således i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen av Sven Aspling m. fl.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Kontinuiteten i
hälso- och sjuk-
vården m. m.*

§ 18 Kontinuiteten i hälso- och sjukvården m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:38 med anledning av propositionen 1979/80:116 om åtgärder för att förbättra kontinuiteten i hälso- och sjukvården m. m., såvitt propositionen hänvisats till socialutskottet, jämte motioner.

Propositionen 1979/80:116 hade hänvisats till socialutskottet såvitt avsåg socialdepartementets verksamhetsområde (bil. 1). I denna del av propositionen hade regeringen (socialdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer och de förslag till åtgärder för att förbättra kontinuiteten i hälso- och sjukvården som angetts i propositionen,

2. till Åtgärder för att förbättra kontinuiteten i hälso- och sjukvården för budgetåret 1980/81 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6 600 000 kr.,

3. till Bidrag till sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut för budgetåret 1980/81 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 250 000 kr.,

4. till Institutet för psykosocial miljömedicin för budgetåret 1980/81 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 700 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”Såsom framgår av regeringsförklaringen är reformverksamheten på hälso- och sjukvårdens område inriktad på förebyggande insatser, utbyggnad av öppenvård och hemsjukvård samt införande av system med husläkare och mindre vårdenheter. Förutsättningar skall även i fortsättningen finnas för privatpraktiker. Utbyggnaden av långtidssjukvården fullföljs.

Föreliggande proposition innehåller förslag till åtgärder för att förbättra kontinuiteten i hälso- och sjukvården bl. a. i syfte att införa ett husläkarsystem. Viktiga inslag i åtgärderna är ökad efterutbildning samt stöd till utvecklingsprojekt inom primärvårdens område. Medel beräknas också för tillämpad forskning inom främst primärvården. För dessa åtgärder föreslås att medel anvisas med 6 600 000 kr. under budgetåret 1980/81.

*Kontinuiteten i
hälso- och sjuk-
vården m. m.*

1979/80:1934 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beslutade att med avslag på propositionen 1979/80:116, i vad avsåg allmänna riktlinjer och förslag att förbättra kontinuiteten i hälso- och sjukvården, uttala att hälso- och sjukvårdspolitiken borde inriktas efter i motionen uppställda målsättningar.

Utskottet hemställde

1. beträffande bättre kontinuitet i hälso- och sjukvården att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1933 och motion 1979/80:1934 skulle

a) godkänna de i propositionen angivna allmänna riktlinjerna och förslagen till åtgärder för att förbättra kontinuiteten i hälso- och sjukvården,

b) till Åtgärder för att förbättra kontinuiteten i hälso- och sjukvården för budgetåret 1980/81 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 6 600 000 kr.,

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag för budgetåret 1980/81 under femte huvudtiteln anvisade

a) till Bidrag till sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut ett förslagsanslag av 12 250 000 kr.,

b) till Institutet för psykosocial miljömedicin ett förslagsanslag av 1 700 000 kr.

KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! För nästan exakt ett år sedan hade vi en stor debatt om husläkare. Inget i sak har ändrats sedan dess, och därför kan mitt inlägg kortas av.

Efter den bakläxa som folkpartiregeringen fick med anledning av sin proposition om genomförande av ett husläkarsystem, har den borgerliga trepartiregeringen nu lyckats ena sig om ett nytt förslag. Även om begreppet husläkarsystem inte lika klart framhävs i den proposition som nu föreligger till behandling, är det en klar kompromiss mellan folkpartiets valparoll i 1976 års val och moderaternas ständiga krav på ökad privatisering av samhällets funktioner.

Det är hälsoministern Elisabet Holm som nu står för propositionen. Och trots att hon tidigare betecknat förslaget om husläkare som falsk varubeteckning, anknyter propositionen i allt väsentligt till den gamla folkpartiregeringens riktlinjer för en successiv utbyggnad av ett husläkarsystem som bygger främst på vårdcentralerna.

I likhet med sin föregångare innehåller proposition 116 mycket av allmänna synpunkter men litet av konkreta förslag. Det räcker inte med ett allmänt resonemang för en målsättning att "skapa möjligheter för den vårdsökande att vid en behandling eller utredning som kräver flera besök vid varje tillfälle få träffa samma läkare och även i övrigt samma personer inom vårdlaget" – som det står i propositionen. Kontinuitet i hälso- och sjukvården, som det talas mycket om i propositionen, skapas inte av de s. k. organisatoriska åtgärder som sammanfattningsvis innebär att, i takt med att tillgången på läkare och distriktssköterskor ökar, ett husläkarsystem skall byggas upp. Det är privatpraktiserande läkare som Elisabet Holm nu tänker på. Hon har vid tidigare tillfällen också sagt att det bara är genom dem som man kan få ordentlig kontinuitet i vården.

Det är husläkardrömmen som förespeglar en återgång till en historiskt överspelad vårdorganisation. Historiskt sett var husläkaren en person som var förbehållen en mycket liten grupp personer i samhället, och systemet var grundat på ekonomiska överenskomelser. De breda folklagren, arbetarklassen, hade aldrig någon tillgång till husläkare. De hänvisades i stället till överbelastade polikliniker eller provinsialläkarmottagningar.

Litet av husläkare var kanske en del äldre distrikts- och provinsialläkare, som under en lång följd av år tjänstgjorde i samma distrikt och skapade en god kontakt med människor i sitt distrikt. Dessa läkare har försvunnit i takt med utvecklingen, genom sjukvårdens utbyggnad och genom allmänt ändrade samhällsförhållanden. Som patienter ställer vi krav på vidareutbildning av läkarna, och läkare har rätt att ställa krav på reglerad arbetstid. Det är en rad andra faktorer också som undanröjt grunden för denna typ av husläkare.

Begreppet husläkare är ett ord som allmänt sett väcker positiva associationer, uppblandade med en god portion nostalgi. Det är en dröm bakåt i tiden, med läkaren som hjälper oss med våra allmänna livsproblem, läkaren som både kan plåstra om småsår och uppträda som en allmän socialkurator, läkaren som kan vårda både barn och gamla osv. Han är den snälla personen med viss auktoritet som vi kan vända oss till med olika problem. Jag tror vi måste överge den drömmen och titta på verkligheten.

Jag kan hålla med om att specialiseringen när det gäller läkarna har gått för långt på allmänläkarnas bekostnad. Sjukvården dras i dag med ett statusbegrepp som inte har gynnat vården. Vissa specialiteter inom sjukvården har högre status – det visar fördelningen av läkartätheten. Inom vissa vårdområden finns ett stort antal sökande till varje läkartjänst, och många färdiga läkare går hellre kvar på tillfälliga vikariat än söker andra lediga tjänster. Inom exempelvis åldringsvården är läkartätheten lägre än inom vissa andra vårdområden. Arbetet inom åldringsvården ger nämligen ingen status. Ett annat exempel är svårigheten att få läkare till glesbygdsområden, vilket främst drabbat de norra länen.

Medan det för några år sedan ansågs självklart att vi ganska kraftigt skulle bygga ut antalet specialistläkare i öppenvården, är den nu förhärskande

tanken att vi inte skall ha så många specialistläkare. Man kan t. o. m. tänka sig att omskola specialistläkarna till läkare inom allmänvården. Det ligger en fara i så tvära kast. Det finns och kommer alltid att finnas områden inom sjukvården där kraven på specialkunskaper är viktigare än kravet på kontinuitet. Som exempel kan nämnas de områden som innefattar vård av ögon och barn. Dessutom har inte allmänläkarna i dag den utbildning som erfordras för den gamla husläkarrollen.

Tydligt är det de privatpraktiserande läkarna som skall lösa problemet med bristen på kontinuitet i sjukvården. Men privatläkarna har en stor benägenhet att lokalisera sig till de delar och regioner där läkartätheten redan är hög. Av propositionen framgår att privatläkarna är koncentrerade till storstadsområdena, där de 1977 tog emot mellan 21,3 och 35,5 % av det totala antalet besök i öppen vård. Privata läkarhus finns i Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala. Där finns alltså möjligheter till ett fritt läkarval och kontinuitet. Där kan människor med en tillräckligt tjock plånbok köpa sig förbi sjukhusköerna. På Sophiahemmet i Stockholm är taxan mellan 600 och 1 200 kr. i timmen. Patienten gör själv upp med läkaren om hans arvode – det lägger sig inte sjukhemmet i. Arvodet betecknas som en privataffär mellan läkaren och patienten.

Vänsterpartiet kommunisterna är emot varje form av privatisering av sjukvården. All sjukvård skall vara offentlig, och all öppenvård skall underställas samma huvudman, nämligen landstinget. Vi ser detta som en förutsättning för ett rationellt resursutnyttjande och ett system som möjliggör för varje medborgare att snabbt få den vård vederbörande behöver. Förekomsten av en privat sektor med bl. a. privata läkarhus står inte i överensstämmelse med denna uppfattning.

Vpk kan inte acceptera att läkare är verksamma som fria företagare med samma motiv som övrig företagsamhet – profitsyftet – och att denna verksamhet skall betalas av dem som drabbas av sjukdom och har olika vårdbehov. Vi kan inte godta vare sig propositionen eller utskottets skrivning i betänkandet i denna fråga. Utskottet skriver:

”Privatläkarvården utgör ett värdefullt komplement till den offentliga hälso- och sjukvården. Såsom framhålls i propositionen är det önskvärt att samarbetet mellan privatpraktikerna och den offentliga vården utvecklas. Utskottet har inte något att erinra mot de i propositionen framförda synpunkterna på hur detta kan ske. Utskottet vill dock särskilt understryka betydelsen av att privatpraktikerna medverkar i den offentliga vårdens jourverksamhet på sätt som förutsöks i propositionen.”

Jag har redan förklarat varför vi är emot privat sjukvård. Vi anser det också vara fel, om man tror att höjda avgifter och privata initiativ leder till en bättre hushållning med de samlade resurserna.

Självfallet är vpk anhängare av kontinuitet i hela sjukvårdssektorn, men vi har svårt att tro att genomförandet av propositionens förslag skulle lösa den frågan. Vi anser att kontinuiteten inte kan ses fristående från hela sjukvårdens allmänna inriktning och uppbyggnad. Vi har i en rad punkter i motion 1934 angett vissa riktlinjer, och dessa behöver inte upprepas.

En viktig del är utbildningen. En adekvat utbildning åt olika personalgrupper, så att de direkt kan delta i arbetet och mer självständigt sköta patientkontakterna, är nödvändig. Den hierarkiska strukturen inom sjukvården måste brytas ned. Sjukvård är inte bara beroende av läkare – det uppdagades ju i samband med konflikten nyligen. Den sociala delen måste in i den direkta sjukvården.

Slutligen, herr talman, anser vi att all hälso- och sjukvård skall vara avgiftsfri. Vårdavgifterna svarar i dag för en relativt blygsam del av sjukvårdens intäkter och skulle utan större olägenhet kunna tas över av försäkringskassan. Detta skulle minska de administrativa kostnaderna, och mer personal skulle frigöras för direkta vårduppgifter.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen 1934.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! I folkpartiet fäster vi stor vikt vid regeringsförklaringens ord att reformverksamheten inom hälso- och sjukvården skall inriktas på förebyggande insatser, på utbyggnad av öppenvården och hemsjukvården samt på införande av ett system med husläkare och mindre vårdenheter. Mot bakgrund av riksdagens behandling av folkpartiregeringens och sjukvårdsministern Hedda Lindahls proposition om husläkarsystemet förra våren var det ett krav från folkpartiet vid regeringsförhandlingarna.

Vi ser det som en framgång att regeringen som en följd av regeringsförklaringen har lagt fram en proposition med förslag till åtgärder som syftar till att införa ett husläkarsystem och att nu ett enigt socialutskott har ställt sig bakom propositionen.

Bakgrunden till vårt krav är att viktiga delar av svensk sjukvård inte fungerar bra. Tekniskt och vetenskapligt har vi hög standard i den svenska sjukvården. Vi satsar stora resurser. Vi har internationellt sett en mycket hög läkartäthet. Därför kan man säga att Sverige antagligen är den bästa platsen på jorden – eller i varje fall en av de bästa – om man skall bli allvarligt sjuk. Då tror jag inte att det finns många andra länder där man kan få en bättre vård. Men vi har stora problem. De yttrar sig i vardagens sjukvård. De visar sig genom att omvårdnaden inte fungerar.

Författaren P.C. Jersild skriver i inledningen till sin uppmärksammade bok Babels hus:

”Nu vet alla som sysslat något med sjukvårdsplanering, att det i första rummet inte är stora sjukhus befolkningen behöver. I stället behöver man närsjukvård: fler distriktssköterskor, bättre hemvård, fler öppenvårdscentraler och många små långvårdsenheter. Det betyder alls inte att de stora sjukhusen är onyttiga. Tvärtom. Men det betyder att sjukvården i stort, eller som system, fungerar dåligt. Jättesjukhusen saknar bas, de vilar i lera eller kvicksand och kan anta vilken slagsida som helst.”

Den här boken är inte, som man skulle kunna tro av titeln och av en del

Onsdagen den
21 maj 1980

*Kontinuiteten i
hälso- och sjuk-
vården m. m.*

beskrivningar av boken, en onyanserad skräckskildring. Tvärtom ger den en fin bild av mycket av det värdefulla som utträttas på ett sjukhus. Men den bygger på samma analys av problemen som vi har gjort, när vi har utarbetat förslaget om husläkare. Jersild har också gjort samma iakttagelse som vi: "att ändra sjukvårdspolitiken är som att försöka stoppa en atlantångare – det låter sig inte göras förrän bortom horisonten." Man får alltså hålla på länge – man får vara envis.

Vårt svar på de här problemen är det som vi kallat för husläkartanken. Det har under de senaste åren förekommit en del irritation över den här beteckningen. Det är klart att var och en får sjunga efter sin näbb. Tror man att man har lättare att förklara vad man vill genom att säga att man arbetar för förbättrad kontinuitet i hälso- och sjukvården, så skall man naturligtvis få göra det. Anledningen till att folkpartiet lanserade parollen "husläkare åt alla" var att vi ville sätta kravet i den politiska debattens mitt. Vi ville uttrycka det enkelt och slagkraftigt. Och utvecklingen under de senaste åren bekräftar vår bedömning.

Vi väckte 1972 en motion, där vi krävde att man skulle utarbeta organisationsmodeller för en bättre vårdkontinuitet – ungefär samma sak som vi diskuterar i dag. Den gången bemöttes motionen med en trött axelryckning av riksdagsmajoriteten. Men sedan vi har börjat tala om husläkare åt alla – som Karin Nordlander så riktigt konstaterade: ett begrepp som väcker positiva känslor hos människor – har detta krav på bättre kontinuitet fått ett annat gehör och en annan slagkraft, också i politiska kretsar. Det är anledningen till att vi har velat använda denna beteckning.

Egentligen måste det göra ett egendomligt intryck på människor utanför riksdagshuset att man har kunnat spilla så mycket energi på att bekämpa beteckningen husläkare i stället för att tala om själva saken. Felet med beteckningen tror jag är att den har förts fram av folkpartiet. Men nu tycks den ändå vara accepterad av alla, även om det har skett motvilligt. Därför kanske vi kan lämna den diskussionen och i stället koncentrera oss på sakfrågan.

Vad menar vi då, när vi talar om husläkare åt alla? Vi menar att varje människa skall ha rätt att höra till en läkare – och en distriktssköterska – som man normalt vänder sig till med sina bekymmer för hälsan. Det är inte konstigare än så. I övrigt måste den här tanken förverkligas med utgångspunkt i vad som gäller på olika håll i landet – olika lokala förhållanden, hur människor bor, vilken tillgång man har till personal osv. Men det är en enkel och klar tanke: att varje människa skall ha rätt att höra till en viss läkare som man vänder sig till i första hand när man blir sjuk.

Att den här tanken har stöd hos allmänheten är väl känt. Alla undersökningar som har gjorts, där man har frågat människor vad de tycker är viktigt, visar att detta att få komma tillbaka till samma läkare, både under en sjukdomsepisod och när man blir sjuk igen vid ett senare tillfälle, är någonting som de flesta människor tycker är viktigt. Det har gjorts många undersökningar. Jag kan bara peka på Dalbyundersökningen, som refereras i

Gunnar Hjernes husläkarutredning. Det överlägset viktigaste, av de olika krav som man kunde ställa, var att man skall få träffa samma läkare varje gång. Som nummer två kom önskemålet att läkaren ger sig gott om tid med patienten. Först på tredje plats kom önskemålet att få träffa en specialist på just ens egen sjukdom – med inte mer än hälften så många procent som önskemålet att få komma tillbaka till samma läkare. Undersökning efter undersökning bekräftar att det sistnämnda är ett mycket starkt önskemål.

Det visar sig att detta önskemål har stöd även hos personalen. De som arbetar inom sjukvården tycker också att det är bra om patienten får komma tillbaka till samma läkare, samma sköterska och samma personal i övrigt. Det är inte särskilt förvånande. Det är klart att om man behandlar en människa för en sjukdom och sedan aldrig får se vad som blev av det hela, så är det inte särskilt tillfredsställande. Och omvänt: om man hela tiden skall bedöma effekten av en behandling som en annan människa har satt in – och beslutat om – så är det inte heller tillfredsställande.

Det är alltså fråga om en enkel princip, som alla borde kunna enas om, och det är konstigt att det över huvud taget har rätt strid om den. Det är märkligt att den har kommit så långt ner på listan över angelägna krav, när man har fattat beslut om sjukvården.

Herr talman! Jag skall ta upp några av de frågor och invändningar som har kommit under diskussionen om husläkartanken, och försöka klara ut var vi står.

För det första säger man: Den gamle husläkaren som fanns dygnet runt kan vi ju inte få tillbaka. Nej, det är självklart. Det konstateras också helt riktigt i propositionen att ingen önskar att sjukvårdspersonalen skall behöva arbeta på det sättet. Varken privatläkare eller offentligt anställda läkare skall behöva vara livegna. Vad det handlar om är att för planerad sjukvård skall man kunna komma till den läkare som man tillhör. Dessutom skall jourtjänstgöringen ordnas så, att det finns en viss sannolikhet för att man får träffa sin egen läkare eller sköterska när man blir sjuk. Om det inte går skall man i varje fall komma till en läkare som har nära kontakt med ens egen läkare och kan återföra informationen om vad som har hänt, när man på natten eller helgen har kommit in på grund av ett sjukdomsfall.

För det andra säger man att detta med husläkare skulle vara något för överklassen. Arbetarklassen har aldrig haft förmånen av husläkare, såde Karin Nordlander. Nej, just det, men det skall den få nu, eftersom det är vad de flesta människor önskar – att ha en läkare som man hör till, som man får komma tillbaka till. Att det inte har varit möjligt att åstadkomma det tidigare är inget skäl till att det skulle vara omöjligt nu. Det är mycket annat som arbetarklassen inte förut har fått, men som vi nu anser oss ha råd med och tydligen anser är viktigare än detta att få ha en egen läkare. Jag kan inte följa med i den tankegången.

Har vi råd, frågar man, att ordna det på detta sätt? Mitt svar är: Vi har inte råd att avstå från det. Det blir dyrare sjukvård när man inte har en fast läkarkontakt. Det blir dyrare sjukvård om man skall komma till en ny läkare varje gång och dra sin sjukdomshistoria, och behandlingen blir sämre.

Har vi tillräckligt med läkare? är nästa fråga. Vi har det inte i dag, men vi kommer att få det. Det finns allmänläkartjänster som inte är tillsatta. Men vi räknar med, tack vare att vi får ut 1 000 nya läkare varje år, att i mitten av 1980-talet ha 3 000 allmänläkare. Det är vad som behövs i första omgången för att vi skall klara målet att varje allmänläkare skall ha ansvar för ungefär 3 000 patienter. Därmed skulle var och en kunna få sin egen husläkare. Det gäller bara att se till att vi håller fast vid det målet, och sätter denna fråga främst under tiden fram till 1985.

Men hur blir det då med specialistvården? Skall det finnas möjlighet till specialistvård? Ja, självklart. Vi skall inte heller behöva införa ett remisstvång, utan den som önskar eller behöver det skall kunna gå direkt till en specialist. Men för de flesta människor kommer det naturliga att vara att först vända sig till sin allmänläkare – om man har en allmänläkare som fast läkarkontakt. Naturligtvis ställer det sig annorlunda för den som har en kronisk sjukdom som han behöver specialistvård för. Normalt sett kommer emellertid de flesta människor att tycka att det är bra att de kan vända sig till samma läkare oavsett på vilket sätt de blir sjuka, och sedan får denna läkare bedöma om det behövs specialistvård eller inte.

Det skall också vara möjligt att ha specialistresurser vid vårdcentralen, så att man inte behöver resa in till sjukhus i onödan. Jag tror att specialisten i första hand bör tjänstgöra som konsult, så att allmänläkarna bestämmer tid för sina patienter, som får träffa specialisten när han eller hon kommer ut till vårdcentralen någon gång i veckan. Och specialisten får säkert i regel själv bara väl av att ha en sjukhusanställning, att ingå i sjukhusets klinik och på så sätt kunna följa med i den snabba tekniska och medicinska utveckling som äger rum inom de flesta specialiteter. Det är säkert också bra för vårdcentralen att ha den regelbundna kontakt med sjukhuset som specialisten innebär.

Det har talats mycket om huruvida det skall förekomma registrering av patienter. Det sägs att det inte skall vara en registrering som binder patienter till en viss läkare. Det instämmer jag i. Varför skall man binda en patient till en läkare om han inte önskar det? Något sådant har inte heller föreslagits. Men de flesta kommer säkerligen inte att uppfatta det som ett tvång utan som en fördel att få ett besked om vilken läkare de i första hand skall vända sig till. Därför borde vi enkelt och handfast pröva det system som tillämpas t. ex. i England. Där får varje människa ett besked om vem som är hans läkare. När läkaren flyttar och det kommer en ny läkare på tjänsten får patienten ett nytt besked, där det står vilken läkare och sköterska han skall vända sig till i första hand. Att ha ett fritt läkarval uppfattas av en del människor som viktigt, dock inte av så många som man skulle kunna tro. Ungefär hälften accepterar den läkare som finns. På många håll finns det inte någon fysisk möjlighet att välja läkare, därför att de är för få. Men i den mån man kan förverkliga ett fritt läkarval skall man naturligtvis göra det. Det strider ju inte mot att man erbjuder människor en registrering till en läkare som de själva är nöjda med.

Det talas om att husläkarsystemet skulle skapa felaktiga förväntningar om

att läkaren skall komma hem till patienten. För min del hoppas jag att de förväntningarna inte visar sig felaktiga, utan att vi inom svensk sjukvård skall få ett större inslag av hembesök. I andra länder, med färre läkare än vi har i Sverige, lyckas man klara denna uppgift – att läkarna då och då kommer hem till patienterna. Jag tror att det är bra för läkaren, bra för patienten och bra för sjukvården som helhet. Det kan inte vara något ideal att läkaren skall sitta på sin stjärt i ett fint, vackert och modernt vårdcentralshus och aldrig se hur människor har det ute i samhället. Det kan heller inte vara något ideal att människor med feber och infektioner av olika slag skall samlas i väntrummet för att få komma in till läkaren. Hembesök i rimlig omfattning bör vara ett normalt inslag i sjukvården. Vi har mycket att lära av andra länder på den punkten. I takt med ökade läkarresurser kommer det också att bli möjlighet till fler hembesök, om vi vill ha det så och om vi ser till att detta med hembesök blir en viktig sak för läkarna och att det tas med i den medicinska utbildningen.

Innebär detta en privatisering av sjukvården? Självfallet inte. Det har framgått alldeles klart – det bekräftades också av Karin Nordlanders inlägg – att vad vi önskar är ett husläkarsystem som bygger på den offentliga sjukvården. Vi menar, precis som riksdagen med undantag av vpk-ledamöterna i huvudsak har varit överens om, att den privata sektorn kan finnas kvar ungefär som nu. Men det är viktigt – och det framgår av propositionen – att man utnyttjar privatläkarna, att man tar med dem i den samlade planeringen. Det är viktigt att de är med och gör jourtjänst samtidigt som de fungerar som husläkare. På det sättet får de en nära kontakt med sjukvården i övrigt, vilket är bra också för privatläkarna.

Vi menar inte att man skall förbjuda privatläkarvården, vilket vpk tydligen är inne på. Vpk vill ju att privatläkarvården skall avskaffas på något sätt – även om det är litet oklart hur det skall gå till. Vi tror inte att det stämmer med människors önskemål, och därför har vi svårt att se något skäl för ett avskaffande. Många uttalar sig positivt om privatläkarvården. Det är inte bara överklassen, Karin Nordlander, som gör det. Denna positiva inställning finns också bland människor i helt vanliga eller små ekonomiska omständigheter. Man får ju ersättning från sjukförsäkringen, även om man går till en privatläkare. Många föredrar att göra det, bl. a. just av det skälet att privatläkare erbjuder kontinuitet. De representerar en lösning på problemet att få träffa samma läkare om igen. Den privata vården har varit mer lyhörd för detta önskemål än den offentliga. Det är alltså inte fråga om att privatisera sjukvården, utan om vi skall förbjuda något som människor vill ha, eller acceptera det.

Man har ibland försökt spela ut husläkartanken mot lagarbetet i sjukvården – mot vårdlaget. Det är också fel. Det finns inte någon sådan motsättning. Det är bra med lagarbete. Men frågan är: Skall man få träffa samma läkare eller olika läkare när man kommer tillbaka till sjukvården? Vi menar att det är bättre att man träffar samma läkare, även om man tillämpar lagarbete inom sjukvården. Detsamma gäller sjuksköterskan.

Kommer det här systemet att ta resurser från de tunga specialiteterna på

Onsdagen den
21 maj 1980

*Kontinuiteten i
hälso- och sjuk-
vården m. m.*

sjukhusen? Jag tror inte det. Jag kan återigen hänvisa till P.C. Jersild. Han konstaterar att de flesta som kom till akutmottagningen på det stora sjukhuset inte hade där att göra. Det är en erfarenhet som bekräftas av vetenskapliga undersökningar.

Om man kan få en fungerande primärvård, en fungerande öppenvård på vårdcentralerna, kommer det att lätta trycket på de stora sjukhusen, och det är till fördel för dem som verkligen behöver specialistvård.

Karin Nordlander sade att det i propositionen var fullt med allmänna talesätt. Om jag var medansvarig till vpk:s sjukvårdspolitiska motion, där man på två sidor försöker lösa alla sjukvårdsproblem, skulle jag inte anklaga andra för att komma med allmänna fraser. Det är den enda kommentar jag har till den kritiken.

Herr talman! Staten kan skapa förutsättningar för en utveckling i riktning mot ett husläkarsystem. Det kan ske bl. a. genom de beslut som i dag föreslås av socialutskottet. Men avgörande är naturligtvis vad som händer i landstingen. Det är sjukvårdens huvudmän som beslutar om organisationen, hur man skall använda resurserna, hur man skall lägga upp arbetet. Därför tar folkpartiet ut i landstingen initiativ till att man skall pröva husläkarsystemet i praktiken. Vi kommer inte att ge oss! Kampen för husläkartanken går vidare ut i landstingen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Gabriel Romanus säger att läkarna skall få tid med patienterna och att man skall ha rätt att ha samma läkare hela tiden. Det är naturligtvis önskvärt att det är på det sättet. Folkpartiet har använt sig av husläkarsystemet som en allmän trollformel för hur sjukvårdspolitiska problem skall lösas, men man har inte närmare redogjort för den materiella grundvalen för ett sådant system. Man har exempelvis inte talat om att det med nuvarande utbyggnadstakt kommer att dröja mycket länge innan vi får några husläkare enligt folkpartimodell. Det som då återstår är de privata läkarna, som mot höga avgifter kan infria förväntningarna på en husläkare.

Man gör ännu ett fel när man tar upp frågan om kontinuiteten i sjukvården, och det är att man fixerar hela frågan till läkarkåren och möjligen – till liten del – sjuksköterskorna. De är ju bara en ringa del av sjukhuspersonalen. Vi vet hur det ser ut i dag, vilka personalresurser som finns och vilken omsättning som sker bland personalen. Detta är frågor som borde lösas innan man börjar diskutera ett husläkarsystem över huvud taget. Men folkpartiet har inte talat om hur man tänker klara den biten. Någon sjukvårdsminister har sagt att man måste göra omvärderingar när det gäller de sjukhusanställdas löner och arbetsförhållanden. Det är en av de frågor som är viktiga och som man borde ta itu med innan man kan lösa några andra problem.

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Förslaget att organisera sjukvården så att man får en fast läkarkontakt och en fast kontakt med sjuksköterska är sannerligen ingen trollformel – det är ett mycket konkret förslag. Det finns också nog utrett hur det skall utformas, vilket underlag det finns för det och hur man skall gå till väga.

Den materiella grundvalen består av två saker: pengar och personal. När det gäller pengar kan man konstatera att det inte är dyrare att organisera sjukvården på ett vettigt sätt – det är snarare så att man tjänar pengar på det. Man slipper det dubbelarbete som uppkommer genom att människor inte får komma tillbaka till samma läkare.

Jag var i mitt anförande inne på läkartillgången och visade på de prognoser som i propositionen finns refererade över hur många läkare vi kommer att ha. Med den inriktning av utbildningen som regeringen har föreslagit, kommer vi att ha tillräckligt många läkare för att ha det här systemet i funktion över hela landet i mitten av 1980-talet. Men det fordras att man vill det – annars blir det inte så. Den materiella grundvalen finns alltså.

Det är inte så att vi fixerar oss vid sjuksköterskor och läkare – det finns andra personalkategorier, och de är också viktiga. Men vi måste ta hänsyn till vad människor önskar. Vi måste också ta hänsyn till att det inom sjukvården är läkaren som fattar de för patienterna avgörande besluten. Det vill patienten också – det kan jag försäkra Karin Nordlander. Patienterna vill inte att det skall hållas stormöten på avdelningen om vilken behandling de skall få, utan de vill att läkarna skall fatta beslut om det. Läkarna har ju utbildats för ändamålet.

Om ni från vpk lyssnade litet mer till vad patienterna önskar få ut av sjukvården, så skulle ni inte angripa husläkartanken. Ni skulle inte heller föreslå att privatläkarvården, som människor också vill ha kvar, avskaffades. Och det gäller inte bara den s. k. överklassen. Ni har inte haft kontakt med människornas önskemål, när ni har utformat er sjukvårdspolitik. Annars skulle ni inte uppträda som ni gör.

Karin Nordlander sade att vi borde klara ut detta med personalens löner och anställningsvillkor. Jag kan inte finna att vpk har löst problemen på det området. Det är nu ingen uppgift för staten och riksdagen, utan det är landstingens uppgift. Förhandlingar pågår, och problemen är snart avklarade för den här gången.

En sak är säker, nämligen att det med vpk:s överbudspolitik och förslag om arbetstidsförkortningar inte finns någon möjlighet i världen att lösa sjukvårdspersonalens olika problem. Era önskemål skulle ju öka statens kostnader med 100 miljarder kronor per år. Vpk har som vanligt inte täckning för sina förslag.

KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Bara några ord med anledning av allt det Gabriel Romanus har räknat upp.

Vad patienterna önskar är ju inte väntetider på flera år för att få vård.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Kontinuiteten i
hälso- och sjuk-
vården m. m.*

Onsdagen den
21 maj 1980

*Kontinuiteten i
hälso- och sjuk-
vården m. m.*

vilket i dag är fallet när det gäller många sjukdomar. För att vi skall komma till rätta med det måste personalfrågorna lösas. Därefter kan vi börja diskutera ett system med husläkare.

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Det är klart att ingen vill ha långa väntetider. Men låt mig fråga Karin Nordlander och andra som lyssnar: Hur åstadkommer man kortaste möjliga väntetider? Gör man inte det genom att patienterna får träffa samma läkare vid varje sjukbesök och alltså slipper dra sin sjukdomshistoria för en annan läkare, som då måste sätta sig in i den behandling och de förutsättningar som gäller? Inte lär väntetiderna bli kortare med det nuvarande systemet, där patienterna alltför ofta får träffa nya läkare och nya sjuksköterskor.

Svaret på denna fråga är givet. Om man vill förkorta väntetiderna, då har man allt att vinna på att så snart som möjligt gå över till ett husläkarsystem.

Tredje vice talmannen anmälde att Karin Nordlander anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! I regeringdeklarationen står att läsa:

”Reformverksamheten på hälso- och sjukvårdens område inriktas på förebyggande insatser, utbyggnad av öppenvård och hemsjukvård samt införande av system med husläkare och mindre vårdenheter. Förutsättningar skall även i fortsättningen finnas för privatpraktiker.”

Propositionen 1979/80:116, som vi diskuterar i dag, om åtgärder att förbättra kontinuiteten i hälso- och sjukvården, är till stora delar en uppföljning av regeringsdeklarationen på detta område.

Under hela 1970-talet har bristande kontinuitet i vården betraktats som ett allvarligt problem inom svensk sjukvård. Läkare och övrig vårdpersonal har uttryckt sitt missnöje. Patienter har beklagat sig över hur svårt det är att ständigt möta nya personer inom sjukvården.

Det har varit en angelägen uppgift att finna en väg till bättre kontinuitet och därmed bättre effektivitet inom främst den öppna sjukvården men också inom den slutna vården samt mellan öppen och slutna vård.

Det är enligt min mening angeläget att man i reformverksamheten inom alla områden inom hälso- och sjukvården beaktar patienternas behov av att få träffa samma personal vid upprepade behandlingar, dvs. behovet av god kontinuitet, så att patienterna därmed kan känna trygghet i och förtroende för sjukvården.

Åtgärder för att förbättra kontinuiteten är således inte knutna enbart till frågan om att tillskapa ett husläkarsystem utan även till möjligheterna i övrigt att skapa fasta kontakter mellan patienter och personal.

Brist på läkare och annan vårdpersonal, ökad specialisering, arbetsstidsreglering med bl. a. ledigheter i samband med jourkompensation och ett

utbildningssystem som innebär snabb personalomsättning är exempel på faktorer som bidragit till uppkomsten av kontinuitetsproblem. Sjukvården har ofta uppfattats såsom alltför produktionsinriktad, och patienterna har känt sig som vårdobjekt som slussas runt i vårdsystemet.

Jag vill understryka att det finns behov av god kontinuitet för alla patienter. Enligt min uppfattning är emellertid behovet av att få möta samma vårdgivare vid varje besök under en sjukvårdsperiod störst vid långvarig sjukdom. Likaså är behovet av samordning av behandling som ges inom olika vårdformer och på olika vårdnivåer störst för patienter med flera sjukdomar, skador eller handikapp. Även patienter med psykiska och psykosociala problem har stort behov av kontinuitet i vården.

Utbyggnaden av vårdcentraler är betydelsefull för att kontinuiteten skall upprätthållas på lång sikt. Härigenom kommer allmänläkare och distriktsköterskor att utgöra basen i primärvårdens organisation, vilket kommer att ge möjligheter för att personliga relationer mellan patient och vårdgivare skall kunna utvecklas och bibehållas under en längre tidsrymd.

Craven på helhetssyn och kontinuitet i vården får dock inte leda till att patientens personliga integritet träds för när. Patientens frihet att själv välja läkare måste garanteras i största möjliga utsträckning.

Vårt åtgärdsprogram för att förbättra kontinuiteten omfattar resursförstärkningar, förslag till organisatoriska förändringar och åtgärder för att åstadkomma attitydförändringar. Det är nödvändigt att ansträngningar för att förverkliga detta görs av såväl sjukvårdshuvudmännen som centrala myndigheter och organisationer.

Detta är ett arbete på relativt lång sikt. Det är dock enligt min uppfattning viktigt att utvecklingen inom primärvården så snart som möjligt leder fram till den goda kontinuitet som i regeringsdeklarationen sammanfattas i begreppet husläkare.

Jag vill i det här sammanhanget dock varna för att uttrycket husläkare kan väcka förhoppningar om en svensk doktor Finley, som arbetar dygnet runt, året runt. En sådan person existerar inte i sinnevärlden.

De åtgärder som fordras för att nå det uppsatta målet är dels sådana som kräver riksdagens beslut, dels sådana som kräver sjukvårdshuvudmännens insatser på det organisatoriska området. I propositionen pekas på en rad organisatoriska åtgärder, bl. a. en del relativt enkla metoder, som inte kräver särskilda resursökningar och som kan bidra till att man kommer till rätta med stora delar av bristerna beträffande vården.

Jag har i propositionen redovisat utvecklingsprojekt, som sjukvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, Spri, föreslagit för att befrämja kontinuiteten i vården samt stimulera utbyggnaden av primärvården. Jag föreslår riksdagen att anslå medel för att genomföra dessa projekt.

Det behövs vidare enligt min mening fortlöpande forskning och utvecklingsarbete för att göra hälso- och sjukvården effektiv. Jag vill i detta sammanhang erinra om att personlig kontakt och omvårdnad har stor betydelse för patientens upplevelse av kvaliteten i vården.

Allmänläkaren kommer att utgöra basen inom primärvården, men

differentierade resurser inom primärvården kan ge kompetensförstärkning. Antalet specialister ökar f. n. starkt. Det är önskvärt att finna former för hur dessa skall kunna delta i primärvården. Då förutsättningarna varierar mellan olika primärvårdsområden, måste flera modeller prövas för specialisternas medverkan i primärvården. Olika organisatoriska modeller redovisas i propositionen.

Ett av syftena med de förslagen är att människor inte i onödan skall behöva söka vård vid sjukhusen, om de i stället kan möta sin specialist redan i primärvården. Om specialisterna är tilldelade särskilda primärvårdsdistrikt, leder också detta till förbättrade möjligheter för patienterna att ha kontakt med samma vårdpersonal vid flera vårdtillfällen.

I likhet med vad som anges i regeringsdeklarationen anser jag att det skall finnas möjlighet att söka läkare i den vårdform som privatpraktik utgör. Hos en privatpraktiker har patienterna ofta kunnat få den långsiktiga kontinuitet som leder till ett förtroendefullt samarbete mellan läkare och patient. Precis som Gabriel Romanus säger och tvärt emot vad Karin Nordlander säger vill jag hävda att privatpraktiker inte är förbehållna endast personer med tjock plånbok, eftersom försäkringskassan svarar för den större delen av ersättningen till privatläkare. Patientens ekonomiska situation är på intet sätt avgörande.

Jag känner självklart inte till vilka erfarenheter Karin Nordlander har av privatpraktikernas taxor, men seriöst arbetande privatpraktiker, anslutna till sjukförsäkringen, tar inga fantasiavgifter av sina patienter.

Privatläkarkåren har minskat på senare år, och en nyrekrytering är nödvändig. En arbetsgrupp inom socialdepartementet skall se över reglerna och formerna för privatläkarpraktik också utanför storstadsområdena.

Vid sidan av allmänläkarna är distriktssköterskorna nyckelpersoner inom primärvården. Det föreligger en bristsituation inom denna yrkesgrupp, och då en stor del av de verksamma distriktssköterskorna närmar sig pensionsåldern, kommer bristen att bli än större, om inte utbildningen utökas. Detta i sin tur innebär att utbildningen av vårdlärare måste ökas, vilket också föreslås i samråd med statsrådet Mogård.

Det är också viktigt att sjukvårdens kvalitet förstärks genom efterutbildning, som riktar sig till alla personalkategorier inom hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen bör därför i samråd med Landstingsförbundet utarbeta program för lokal efterutbildning, där ett grundläggande moment skall vara att ta upp och ingående belysa vad som kan göras för att kontinuiteten i vården skall förbättras.

Läkare som är verksamma inom primärvården behöver vidareutbildning för att kunna fungera som handledare för läkare i fortsatt vidareutbildning och läkare i allmäntjänstgöring. Provinsialläkarfonden förbereder sådana handledarkurser.

Läkartillgången inom den öppna vården är utan tvivel en kritisk faktor. Det råder på sina håll stora vakansproblem. Under sådana förhållanden är det svårt att ge patienterna möjlighet att träffa samma läkare vid upprepade besök. Intresset för allmänläkarutbildningen har dock påtagligt ökat de

senaste åren, och jag ser på denna utveckling med stor tillförsikt.

Sammanfattningsvis vill jag framhålla att även om förslaget om kontinuitet inom hälso- och sjukvården till en del bygger på folkpartiregeringens proposition om husläkarsystem inom hälso- och sjukvården skiljer det sig på väsentliga punkter från denna. Så föreslås åtgärder för att åstadkomma kontinuitet icke blott i den öppna vården utan även i slutenvården och mellan öppen och slutenvård.

Vidare redovisas olika modeller för specialisters medverkan vid vårdcentral, i första hand som "klinikkens förlängda arm". I vissa fall kan specialister utgöra ett slags "husläkare", t. ex. pediatriker för barn och gynekologer för kvinnor i fertil ålder.

Behovet av utökad vårdlärarutbildning framhålls, likaså behovet av efterutbildning av olika personalkategorier. Dessutom redovisas 10 Spriprojekt för förbättrad kontinuitet.

Jag konstaterar med stor tillfredsställelse att socialutskottet instämmer i propositionens förslag, och det är min förhoppning att ett intensivt arbete nu skall påbörjas för att tillgodose människors behov av och önskan om kontinuitet i sjukvården.

TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att meddelande om kvällssammanträde nu har anslagits.

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Det finns inte mycket behov av att polemisera mot hälsovårdsministern för min del. Det var bara det allra sista hon sade, där hon betonade att den här propositionen i vissa avseenden skiljer sig från folkpartipropositionen, som fordrar en kommentar. Skillnaderna består inte i någon motsättning, utan de består i att man har fört arbetet vidare. Det är bra, och vi har anslutit oss också till den här propositionen.

Att man betonar kontinuitetens värde också inom slutenvård behöver det inte råda delade meningar om. Det har vi alltid varit angelägna om att göra. Självklart är det viktigt med kontinuitet i all sjukvård.

Att man har olika modeller för hur specialister skall medverka är också en sak som jag kan ansluta mig till. Det kan fungera på olika sätt på olika håll. Det viktiga är att varje människa skall ha rätt till en fast läkarkontakt.

Att man nu har konkreta förslag till utbildning av vårdlärare, efterutbildning och utvecklingsprojekt som Spriprojekt har förberett är helt naturligt, eftersom den principiella uppläggningsplanen måste följas av praktiska förslag. Och projekten från Spriprojekt kom väl till, om jag inte missminner mig, efter ett uppdrag från folkpartiregeringen. Jag förstår om Elisabet Holm har behov av att betona, att det har gjorts en del utöver det som skedde för ett år sedan. Men jag hoppas att hon inte menar att det skulle vara någon motsättning mellan det och den proposition som lades fram förra året, för hon har inte styrkt ett sådant uttalande.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Kontinuiteten i
hälso- och sjuk-
vården m. m.*

*Kontinuiteten i
hälso- och sjuk-
vården m. m.*

Jag söker alltså inte strid på något sätt, utan jag vill bara belysa den omtalade skillnaden mellan de två propositionerna.

KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Det är inte så, Elisabet Holm, att alla privatläkare är anslutna till försäkringskassan. Vissa arvoden bestäms av läkarna själva och blir alltså godtyckliga. Det finns många exempel på det här i Stockholm, och det har helt nyligen förekommit en stor pressdebatt i den frågan.

I Stockholm håller man dessutom på att avveckla de mindre innerstads-sjukhusen och koncentrera vården till ett fåtal storsjukhus. Det befrämjar inte kontinuiteten i läkarvården. De små läkarcentralerna ute i förorterna är man också i färd med att delvis avveckla. I Björkhammar, där jag bor, har man lagt ned röntgenavdelningen, därför att det är bättre för de privatpraktiker som tjänstgör där att patienterna åker in till staden – därmed behöver man inte hålla personal för det här ändamålet. Inte heller detta befrämjar kontinuiteten.

Min man som går på ständig kontroll var tredje månad, möter olika läkare varje gång. Det passar precis in att de AT-läkare som tjänstgör på läkarcentralen hinner skifta varje gång han kommer dit. Men det problemet löser man inte om det inte finns tillräckligt många läkare – det är ju förutsättningen. Detta gäller f. ö. inte bara läkare, utan problemet gäller all personal. Först då personal finns kan det blir kontinuitet i besöken.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Herr talman! Till Gabriel Romanus vill jag bara säga att jag inte har uppfattat det så att det råder något motsatsförhållande när det gäller detta förslag och de tillkommande åtgärder som är föreslagna i propositionen jämfört med fjolårets proposition. Jag förmodar att det i så fall hade framgått av en reservation till utskottsbetänkandet. Vi är alltså ganska ense på denna punkt.

Jag vill säga till Karin Nordlander att ett tillräckligt antal läkare är självfallet en förutsättning för att systemet skall fungera. Det framgår både av propositionen och av det inlägg jag har gjort här i dag. Därför är det viktigt att vi nu börjar organisera vården så att den kan få full effekt när läkartillgången och tillgången på övrig personal, inte minst distriktssköterskor, finns. Det är åtgärder som krävs för att utvecklingen skall gå i rätt riktning.

EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag skall inte heller söka sak med Gabriel Romanus. Jag vill bara konstatera att det förslag som vi fick från dåvarande sjukvårdsministern Hedda Lindahl var ofullgånget. Det var ett förslag som en stor majoritet av socialutskottet och riksdagen inte kunde ansluta sig till. Vi skickade tillbaka förslaget och begärde ett åtgärdsprogram.

När nu denna proposition kom och vi inom socialdemokratien kollade dess innehåll - mot vad vi hade skrivit i vår motion och i socialutskottets

huvudbetänkande – vi var ju i majoritet – fann vi att vi inte hade någonting att tillägga, och vi avstod från att motionera. Det betänkande som vi har att behandla i dag är också enhälligt, och vi har alla ställt oss bakom de förslag som framförts. Det tidigare förslaget var helt omöjligt att anta, och vi begärde därför ett åtgärdsprogram. Det har vi fått, och det är vi nöjda med.

Jag har, herr talman, begärt ordet för att i det här sammanhanget lyfta fram frågan om distriktssköterskorna. Vi har talat mycket om vårdlag, och vi har sagt att det inte bara är läkaren man skall tala om. Jag lyssnade på Gabriel Romanus, och han talade om läkarna i nästan hela sitt anförande. Men flera andra personer är ju faktiskt involverade i den här verksamheten. Det är alltså ett vårdlag vi har att göra med. Att tala om vårdlag kan verka mera krångligt än att tala om husläkare, men i likhet med hälsovårdsministern tycker jag att uttrycket husläkare leder våra tankar fel.

När det gäller distriktssköterskorna föreslår hälsovårdsministern och regeringen i propositionen att utbildningen för dessa skall byggas ut. Enligt de normer som nu skall gälla skulle vi behöva ca 6 000 distriktssköterskor, och vi har ungefär hälften och knappt det. Sjukvårdshuvudmännen har föreslagit inrättandet av 500 antagningsplatser för vidareutbildning av distriktssköterskor i öppen hälso- och sjukvård. Det sägs i propositionen att behovet av sådana utbildningsplatser kommer att öka till att omfatta 900 platser och att enligt Landstingsförbundets uppfattning det totala antalet antagningsplatser inom denna linje bör minst fördubblas fram t. o. m. läsåret 1983/84, dvs. utökas till 1 000 platser om året. Jag tror att även om utbyggnaden skulle ske i enlighet med de beräkningar jag tagit fram här, så kommer det att ta lång tid innan vi kan täcka behovet på området.

Anledningen till att jag velat lyfta fram frågan om distriktssköterskorna och deras arbete är att jag vet att de många gånger står närmast de människor som söker vård, och jag tänker då inte minst på åldringsvården. Distriktsköterskorna är rörliga, och de åtnjuter sedan lång tid människors förtroende. Jag tror också att de kan utföra mycket av det arbete som nu läggs på läkaren. Här finns också ett förslag om att man skall utvidga distriktsköterskornas möjligheter till utveckling av sitt arbetsområde, och vi får väl se vad som blir av det.

Vi i socialutskottet besökte Kina häromåret, och vi fick där se de mycket omtalade barfotaläkarna. Jag skulle vilja säga att distriktssköterskorna bör kunna verka som vårt lands barfotaläkare, dock med den skillnaden att de är betydligt bättre utbildade. Jag tror alltså att distriktssköterskorna skulle kunna ta över betydligt mer av läkarnas arbete, och vi bör därför öka antalet distriktssköterskor. Läkarna kan på det sättet avlastas en hel del uppgifter, och de kan ägna sig åt från medicinsk synpunkt viktigare och mer betydelsefulla uppgifter.

Med detta, herr talman, vill jag avsluta mitt inlägg i debatten om den här frågan, en debatt som i dag har varit relativt lång och som förra året tog flera timmar. Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Onsdagen den
21 maj 1980

*Kontinuiteten i
hälso- och sjuk-
vården m. m.*

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Jag är så glad över att ett enigt utskott nu har ställt sig bakom en proposition som syftar till införande av husläkarsystem att jag inte skall söka sak med Evert Svensson. Jag skall avstå från att jämföra det som ni nu ställer er bakom med det som ni sade förra året – i humanitetens namn.

I år säger ni att ni inte har något att tillägga till regeringens proposition. Det är onekligen ett gott betyg åt propositionen, förmodar jag. Jag skulle tro att en del av förklaringen är att ni har märkt att det ni gjorde förra året, när ni motsatte er husläkarsystemet, inte var så uppskattat när ni kom ut i landet. Folk frågade: Varför kunde ni inte vara med om detta – det var ju en vettig tanke?

Jag tycker det är bra att ni nu ansluter er till regeringens politik. Det kunde ni f. ö. göra på flera områden – det skulle säkert vara värt uppskattning också där.

På en enda punkt skall jag kanske ändå protestera. Det gäller att Evert Svensson sade att jag bara talade om läkare. Men jag var mycket noggrann med att betona att när vi vill stryka under kravet på fasta kontakter, så gäller det läkare och distriktssköterskor. Om Evert Svensson studerar mitt anförande kommer han att finna att jag var mycket noggrann med att stryka under detta ett flertal gånger.

Det är bra att ni ansluter er nu. Men ni kommer att möta detta krav också ute i landstingen, för det är där de avgörande besluten fattas. Jag hoppas att ni då också är lika positiva till att vara med och se till att människor får en fast kontakt med en läkare och en fast kontakt med en distriktssköterska – att ni är lika positiva och reservationslösa som ni är här i dag.

EVERT SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Jag hade inte tänkt ta till orda, men jag vill bara säga till herr Romanus att det faktiskt är så att den proposition som vi fått från hälsovårdsministern och regeringen på flera sidor redogör för socialutskottets majoritetsskrivning förra året. Vi kan säga att den skrivningen har blivit bifallen, och det är vi glada för.

GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Herr talman! Det här blir kanske en smula komplicerat för dem som inte är teologiskt intresserade.

Vi kan konstatera att hälsovårdsministern, som lagt fram dagens proposition, alldeles nyss sade att det inte finns någon motsättning mellan det som regeringen föreslår nu och det som folkpartiregeringen föreslog förra året. Man har lagt till en del saker, men det finns ingen motsättning.

Vi kan vidare konstatera att ett enigt socialutskott, inkl. Evert Svensson, i dag ställer sig bakom en proposition som syftar till införande av husläkarsystem. Det är det väsentliga i den här frågan.

ERIK LARSSON (c):

Herr talman! Debatten har hittills sysslat rätt mycket med den snö som föll i fjol. Den borde rimligtvis ha smält undan vid det här laget, tycker jag.

Gabriel Romanus sade att var och en sjunger efter sin näbb. Ja, visst gör vi det, men för min del diskuterar jag hellre konkreta åtgärder än luftiga politiska slagord.

Vi har ett enhälligt utskottsbetänkande, som har föranlett en rätt lång debatt. Detta enhälliga betänkande handlar om kontinuitet i sjukvården mellan patient och vårdgivare, läkare eller andra kategorier inom sjukvården.

Jag vill helt instämma i vad Evert Svensson sade om distriktssköterskorna och deras betydelse inom sjukvården. Jag vill också påpeka att det finns annan personal inom sjukvården som har oerhört stor betydelse när det gäller just kontinuiteten mellan patient och vårdgivare.

Vad vi i dag skall besluta om är konkreta åtgärder för att åstadkomma personella resurser som grund för att ernå kontinuitet i sjukvården. Skillnaden mellan årets proposition och fjolårets proposition är att årets innehåller förslag till konkreta åtgärder att besluta om.

Läkartillgången och tillgången till annan sjukvårdspersonal är, som här sagts, av avgörande betydelse för kontinuiteten inom sjukvården – detta oavsett vad man kallar den sjukvårdspersonal som skall gå allmänheten till handa.

Det har framkommit i en motion av Frida Berglund hur svårt det är i vissa län att få träffa en läkare. Det är ingenting speciellt för Norrlandslänen. Vi skulle kunna ha likadana motioner från andra delar av landet, där vi har precis likartade förhållanden. Jag har den erfarenheten, och det sade jag redan i fjol, att den stora frågan för folk ute i glesbygderna inte är kontinuiteten i relation till viss bestämd personal. Problemet är att över huvud taget få träffa en läkare eller en distriktssköterska. Det är ändå det väsentliga. Kan vi få en sådan personaltäthet att det kan bli kontinuitet i vården är det klart att vi alla ställer upp på det. Och jag vill gärna betona, Gabriel Romanus, att det är decennier sedan landstinget inledde en verksamhet på detta område och försökte komma till rätta med den problematiken. Idéerna är alltså inte nya, men jag skall gärna erkänna att man har intensifierat sina ansträngningar under de senaste åren – och det tycker jag är riktigt och bra.

Vi har från socialutskottets sida ställt oss bakom propositionen, och jag vill bara helt kort peka på några punkter där vi ytterligare tryckt på vad som står i propositionen. Vi har bl. a. betonat att kvällsöppna mottagningar skulle kunna innebära chans till en bättre kontinuitet mellan patienter och sjukvårdsinrättningar. Vidare kan vi väl litet till mans konstatera att bristen på allmänläkare i dag är resultatet av en dålig utbildningsplanering – och det måste rättas till. Utskottet har sagt att det är en nödlösning under en övergångstid att ge dispens för behörighet till distriktsläkartjänster för specialister, och det är naturligtvis så man skall se på dagens situation.

F. ö. tror jag att vi – och framför allt sjukvårdshuvudmännen – har stora

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Kontinuiteten i
hälso- och sjuk-
vården m. m.*

uppgifter när det gäller att inom ramen för tillgängliga resurser ordna en fullvärdig service åt medborgarna. Jag vill peka på det faktum att vi här i Sverige i dag har en aktiv läkare på 400 invånare. Och det finns stora områden i vårt land där man får vänta i månader för att över huvud taget få träffa en läkare. Då frågar sig onekligen en lekman: Vad beror detta på? Måste det inte vara brister i organisationen? – Jag tror att vi litet till mans har en uppgift att fylla på den punkten.

Här har talats litet grand om privatläkarna. Låt mig bara säga – vilket jag anförde redan i fjol – att privatläkarna är en resurs vid sidan av den offentliga vården och att vi inte skall kasta bort den. Omfattningen av framtidens privatvård är beroende av arten och graden av samverkan mellan offentlig sjukvård och privatvård. Det innebär att privatvården måste ta sitt totala sjukvårdsansvar.

Låt mig sedan till sist säga att vi inte förbättrar sjukvården eller kontinuiteten inom sjukvården genom att servera slagord i den politiska debatten. De konkreta åtgärder som vi nu har att ta ställning till bör rimligtvis innebära en puff framåt för en bättre och mänskligare sjukvård.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag kan ha en viss förståelse för den sista litet syrliga kommentaren från Erik Larsson, eftersom man vid en jämförelse mellan vad utskottet nu säger och vad utskottets majoritet sade förra året finner att utskottet nu de facto har anslutit sig till det som man förra året inte var lika pigg på att ställa sig bakom. Erik Larsson medgav själv att arbetet för en bättre kontinuitet har blivit intensivare på senare tid – och det är nog dagens understatement. Om det arbetet har pågått i decennier, har det nog skett i hög grad i tysthet och utan särskilt mycket konkreta resultat. Jag är övertygad om att anledningen till att kravet på bättre kontinuitet och fasta läkar- och sjuksköterskekontakter har kommit i centrum för den politiska debatten är att vi har talat på ett sätt som människor har förstått och tagit emot positivt, när vi har arbetat för husläkare till alla. Om inte Erik Larsson tror det, kan jag inte hjälpa det. Jag är i alla fall glad över att han nu har anslutit sig till vår syn.

ERIK LARSSON (c):

Herr talman! Jag vill först säga att vi, om vi i fjolårets proposition hade haft det åtgärdsprogram som vi i dag har att ta ställning till, kanske skulle ha kunnat diskutera från andra utgångspunkter.

Gabriel Romanus sade tidigare att man inte vänder en atlantångare i en handvändning. O.K., det gäller ett långsiktigt arbete, och det har Gabriel Romanus också tidigare erkänt. I den mån som man påskyndat det arbete det nu gäller genom att tala om husläkarsystemet vill jag medge att det varit bra att göra det. Men vi kan inte spåra något av praktisk betydelse i att kalla en läkare vid ett visst namn.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Nej vi har sannerligen inte gjort anspråk på att det skall ha någon praktisk betydelse. Men det har lett till praktiska resultat därför att kravet har fått en större politisk tyngd och politisk genomslagskraft, och det är inte dåligt det heller. Men jag skall inte nu trötta kammarens ledamöter med att upprepa vad som sades i fjolårets debatt, eller med de konkreta förslag som då lades fram. Jag kan bara konstatera att det mesta av det som nu sker är en direkt uppföljning av de principer som drogs upp i förra årets proposition. Det är också därför som det är så lätt för oss att bli överens.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1934 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Karin Nordlander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller socialutskottets hemställan i betänkande 38 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motion 1934 av Lars Werner m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Karin Nordlander begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 315

Nej – 17

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19 Skriftliga deklARATIONER mot livsförlängande åtgärder, m. m.

Föredrogs socialutskottets betänkande 1979/80:39 med anledning av motioner om skriftliga deklARATIONER mot livsförlängande åtgärder, om forskning på svårt sjuka patienter och om ändring i obduktionslagen.

MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Jag förstår att kammarens ledamöter nu sätter sig i säkerhet, för jag skall tala om allas vår förestående hädanfärd. Jag har nämligen till detta betänkande nr 39 från socialutskottet fogat ett särskilt yttrande som berör vår rätt att bestämma om vår hädanfärd. Jag tycker att det är självklart att vi skall ha den rätten, men tydligtvis är det inte det.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

Skriftliga deklARATIONER mot livsförlängande åtgärder, m. m.

Onsdagen den
21 maj 1980

Skriftliga deklarationer mot livsförlängande åtgärder, m. m.

Det synes mig finnas många skäl till att respektera en tidigare dokumenterad viljeyttring när det gäller att få avstå från livsuppehållande insatser i livets slutskede. Att få avstå från sådana insatser förefaller mig tillhöra de mänskliga fri- och rättigheterna. Och det är inte svårt att läsa in en sådan rättighet i Förenta nationernas resolution från 1948 om de mänskliga rättigheterna. Europarådet har också uttalat sig i denna riktning när det gäller den sjukes rätt.

Det är inte någon särskilt drastisk reform som jag här förespråkar. Det är många som är inne på den linjen att en läkare bör ha rätt att åberopa ett livstestamente eller dödstestamente – vad man nu vill kalla det. Som exempel kan jag nämna professor A. Ross i Danmark och förre ordföranden i Norges högsta domstol F. Bojesen. Och vår egen lagman Bertil Wennergren säger mycket bestämt att behandling mot en patients klart uttalade vilja strider mot grundlagen, regeringsformens 2 kap. 6 §.

Jag får erkänna att sedan frågan togs upp i början av 1970-talet har attityderna förändrats. Då var man helt avvisande till sådana här testamenter. Nu skriver man – utskottet gör det också – att ett sådant papper är "tungt vägande" i vården. Så hänvisar utskottet förstås till den utredning om sjukvård i livets slutskede som nyligen kommit och som omfattar åtta volymer men där denna fråga berörs på endast åtta sidor. Utskottet åberopar alltså vad utredningen säger om att ett sådant testamente är tungt vägande men anser inte att det bör vara juridiskt bindande. Utredningen i sin tur grundar sitt omdöme på Läkaresällskapets etiska symposium 1974, där man kom fram till liknande synpunkter. Men det har naturligtvis inte varit någon seriös utredning. Man kastar fram påståendet att ett sådant livstestamente inte kan jämföras med ett testamente som gäller kvarlåtenskap. Det kan kanske vara riktigt, men man anger inte några motiv.

Låt mig åberopa fler som är tveksamma i det här ärendet. Före justitiekanslern Ingvar Gullnäs säger att man inte kan vifta bort tanken på sådana här testamenter men att han själv "inte tänkt färdigt". Börje Langton i socialstyrelsen är också betänksam men säger att socialstyrelsen inte är rätt forum att komma med direktiv, utan att det är den lagstiftande församlingens sak.

Den här frågan har inte något som helst med dödshjälp att göra. Får jag referera till en man som jag kanske ideologiskt inte har så mycket gemensamt med men som är en klok karl i alla fall, nämligen professor Ingemar Hedenius. Jag tycker att han gett ett mycket fint bidrag till den här debatten genom att säga att ett avbrytande av livsuppehållande insatser inte på något sätt är att döda och att därför en läkare inte skulle vara förpliktad till livsuppehållande insatser; vad det gäller är att låta en patient dö. Det kan jag som kristen präst verkligen skriva under. Vid livets slut, när skapelsen är förbrukad, skall man låta vederbörande få dö.

Två skäl har föranlett mig att avge detta särskilda yttrande. För det första har det inte, som jag redan sagt, gjorts någon seriös utredning. Man har inte gjort någon utredning, bara ett uttalande. Med tanke på att rättsläget är så oklart – något som också professorn i straffrätt Hans Thornstedt framhåller –

borde man verkligen från läkarhåll anamma ett sådant här förslag; det skulle ge rättsskydd för läkaren. För det andra har Europarådets ministerkommitté rekommenderat sina medlemsländer att göra en utredning av dessa skriftliga viljeyttringar vad det gäller rätten att avstå från livsuppehållande insatser i livets slutskede och huruvida dessa viljeyttringar kan vara bindande. Man framhåller särskilt irreversibla hjärnskador bland de fall som kan komma i fråga.

Nu skriver utskottet att om de remissinstanser som skall granska utredningen om sjukvård i livets slutskede ger vid handen att det föreligger ett behov av en utredning, så utgår man från att regeringen skall föranstalta om en sådan. Det är min förhoppning att remissinstanserna skall vara observanta. Skulle så inte vara, vore det gott med en upplyst regering i detta stycke.

Vi talar, mina damer och herrar, om medinflytande och medbestämmande på många livsområden som vi ibland inte har så mycket att göra med. Men när det gäller den sista spillran av vårt eget skröpliga liv, då skall andra ha det sista ordet. Det innebär, herr talman, föga respekt för livet och döden.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Eftersom Mårten Werner inte har något yrkande som avviker från utskottets hemställan, skall jag inte hålla något längre anförande. Utskottet hänvisar ju till att den utredning som har tagit upp det här problemet och vars förslag nu skall övervägas av regeringen kommer att bli föremål för en mera ingående diskussion när regeringen är färdig med sin ståndpunkt. Utskottet förutsätter också att regeringen i samband med sitt övervägande prövar om man behöver göra ytterligare utredningar med hänsyn till Europarådets ställningstagande.

Det är verkligen svåra frågor som tas upp i de här motionerna. Därför finns det anledning att avstå från ändringar som inte är noga genomtänkta. Jag tror för min personliga del, att den ståndpunkt som den nämnda utredningen har kommit fram till är välgrundad. De enhälliga uttalanden som utskottet gör tror jag också kommer att vara till fyllest för ganska lång tid framåt.

Men vi får, som sagt, tillfälle att återkomma till dessa frågor när regeringen har tagit ställning till det utredningsbetänkande som nu remissbehandlas. Därför nöjer jag mig för dagen med att yrka bifall till utskottets hemställan.

MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Gabriel Romanus säger att han är tillfreds med vad utredningen har kommit fram till. Men den som nogsamt läser betänkandet finner det synnerligen motsägelsefullt. Det råder en stor tveksamhet: å ena sidan har läkaren möjlighet att avbryta behandlingen, å andra sidan är det svårt att veta var gränserna går för dessa insatser. Jag tycker att den tveksamhet som kommer till uttryck i utskottsbetänkandet borde ha gett utskottet anledning att klart och tydligt rekommendera regeringen att efterkomma Europarådets rekommendation.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Skriftliga deklara-
tioner mot livs-
förlängande åtgär-
der, m. m.*

Onsdagen den
21 maj 1980

Skriftliga deklarationer mot livsförlängande åtgärder, m. m.

GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! En erfarenhet som vi ofta gör i politiken är att det finns frågor som är svåra, där det finns skäl som talar för den ena ståndpunkten men också skäl för den andra ståndpunkten. Om det är något område där detta är fallet, är det de frågor om liv och död som vi nu behandlar. Det är därför motiverat att ha en nyanserad ståndpunkt: i den mån man skall förändra lagstiftning och praxis skall det ske långsamt, med beaktande av de erfarenheter som görs, och inte genom några snabba klipp. Jag tycker alltså att det är väl motiverat att dra fram vad som å ena sidan talar för en ståndpunkt och vad som å andra sidan talar mot den. Att här har skett en viss utveckling har ju Márten Werner själv påpekat. Jag vill inte hålla för uteslutet att hans egna framstötter har bidragit till den utvecklingen, och det kan väl i så fall innebära en viss tillfredsställelse för motionärerna.

MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Gabriel Romanus säger att det är så svåra frågor. Det är ju det jag också framhåller. Och just därför att det är så svåra frågor tarvar de en seriös utredning. Vi kan inte låta oss nöja med det läge som råder. Gabriel Romanus vet nog bättre än de flesta här i kammaren hur skiftande praxis är när det gäller vården i livets slutskede.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag har naturligtvis med stort intresse lyssnat på denna debatt. I mångt och mycket delar jag de synpunkter som Gabriel Romanus har framfört, nämligen att detta är ett svårt område och särskilt ett svårt område att lagstifta på.

Jag var litet förvånad när Márten Werner så ivrigt hävdade vår rätt att bestämma om vår hädanfärd – det förvånade mig därför att uttalandet kom från en medlem av prästerskapet. Jag hade för en tid sedan att göra med en islamisk trosbekännare som vägrade att behandlas därför att han ansåg att man skall låta Gud bestämma om ens hädanfärd.

Mårten Werner citerade ett uttalande av någon av våra jurister, att behandling mot patientens uttalade vilja strider mot grundlagen. Det är fullkomligt självklart att det förhåller sig på det sättet. Jag vet mig aldrig under min snart 40-åriga läkarverksamhet ha varit med om att behandling har givits en patient mot hans uttalade vilja. Jag tror att man måste ha klart för sig att det är sällsynta fall som har väckt dessa bekymmer hos Márten Werner. Mot patienters vilja tror jag inte att det ges någon behandling här i landet.

Jag begärde emellertid ordet för att påpeka att det förekommer två olika slag av testamenten. Det som behandlas på s. 8 i betänkandet är en skriftlig förklaring genom vilken en patient har fastställt vilken behandling som skall genomföras om han eller hon skulle drabbas av olycksfall, bli obotligt sjuk eller senil. Det är väl detta som folk oroar sig för – att de inte skall kunna uttala sina önskemål eller ens veta vilka önskemål de har mot livets slut.

Under mitt arbete i kommittén om sjukvård vid livets slut råkade jag i

samband med frågan om hjärtransplantation på ett amerikanskt dokument. The Californian National Death Act. Det är upprättat som ett slags kontrakt mellan patienten och hans läkare. Det gäller i fem år, men det gäller inte för gravida kvinnor. Enligt bestämmelserna i detta dokument skall patienten minst två veckor före kontraktets uppgörande ha fått besked av två läkare att han eller hon lider av en dödligt förlöpande sjukdom, att döden är nära förestående och att fortsatt behandling endast artificiellt förlänger tiden till dess att döden inträder. Under de förhållandena kan patienten åberopa sin lagliga rätt att få dö utan vidare behandling, och patientens "husläkare" åtar sig att se till att så sker. Men patienten skall ha talat med sin familj om detta kontrakt och det skall vara bevitnat av två vuxna, som inte tillhör familjen, som inte är nämnda i vederbörandes testamente och som inte har några fordringar på patienten.

Man kan redan av dessa formuleringar förstå att detta är juridiskt knepiga saker. Det är möjligt att regeringen kommer att göra någonting i denna fråga – det vet jag ingenting om. För de flesta ledamöter i kommittén om sjukvård vid livets slut var det tydligen en het potatis, och det gick inte att komma längre än till de allmänna uttalanden som är gjorda. Och kanske är det bäst så.

MÄRTEN WERNER (m):

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av vad Gunnar Biörck sade men definitivt inte i det sista – att kanske är det bäst så, nämligen att man låter frågan stanna i det dunkel där den befinner sig.

Gunnar Biörck instämde med Gabriel Romanus om att detta är ett svårt område. Varför inte instämma med mig också? Även jag tycker att detta är ett svårt område. Det är just därför, Gunnar Biörck, som jag tycker att frågan skall utredas ytterligare.

Fortsätt umgänget med den islamiske trosbekännaren! Det är uppenbarligen nyttigt, för han har precis samma mening som jag: Det är Gud som skall bestämma min hädanfärd och inte Gunnar Biörck eller någon annan läkare. Där tror jag att patienten kanske känner Guds vilja bättre än doktorn gör i åtskilliga lägen.

Att behandling mot patientens vilja inte skall förekomma är ju vedertaget och riktigt – och väl är det. Men – det berörde ju Gunnar Biörck också – viljan kommer inte till uttryck i livets slutskede. Patientens vilja kommer inte till uttryck när patienten befinner sig i ett medvetslöst tillstånd. Det är då ett livstestamente skulle kunna ge ledning beträffande behandlingen. Ett sådant testamente skulle också vara ett rättsskydd för doktorn, som ju kan få stå till svars inför ansvarsnämnden och ständigt är utsatt för anhörigas anklagelser osv. Det förvånar mig litet att Gunnar Biörck inte stöder den här tanken, men hans anförande var litet dunkelt mot slutet. Det fanns ju någon sorts rekommendation i det amerikanska livstestamente som Gunnar Biörck nämnde. Det noterade jag med tacksamhet.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Skriftliga deklara-
tioner mot livs-
förlängande åtgär-
der, m. m.*

Onsdagen den
21 maj 1980

*Skriftliga deklara-
tioner mot livs-
förlängande åtgär-
der, m. m.*

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Orsaken till att jag kanske inte stöder Mårten Werners entusiastiska insatser på det här området är att jag under nära 40 års läkargärning i stort sett inte har haft behov av något juridiskt stöd bakom ryggen för att handla så som jag tyckt att förhållandena i det speciella fallet bort föranleda. Jag tror inte att jag skulle ha blivit lyckligare av något slags juridiskt stöd.

Vi befinner oss måhända ibland i en litet bisarr situation när vi för denna diskussion här i landet. Medan det tidigare var mest angeläget att tillförsäkra medborgarna bästa möjliga vård i livets slutskede – en vård som i ökad utsträckning har kommit att bli liktydig med vård på sjukhus, därför att bostäderna har blivit mindre lämpliga, familjesplittringen har blivit större, kvinnornas yrkesarbete utanför hemmet har blivit vanligare och färre familjemedlemmar har funnits hemma för att ta hand om döende – har den offentliga debatten på senare tid alltmer kommit att röra sig om att på sjukhus ge människor så begränsad vård som möjligt i livets slutskede. Jag tycker att detta är rätt allvarligt, för trots allt måste vi väl sträva efter att ge så god vård som möjligt och inte så nedtrappad vård som möjligt.

MÅRTEN WERNER (m):

Herr talman! Av tradition har det ändå varit så att detta med vård har varit liktydigt med att bota patienter. Det kan väl tänkas – i varje fall har någon uttryckt det så – att man lätt tappar intresset för patienten, när man inte längre kan bota densamma. Vad vi vill införa i livets slutskede är att ge den döende den trygghet, ro och frid som man behöver när man går över gränsen. Det är en lika seriös uppgift som att bota en åkomma. Därvidlag är det verkligen inte fråga om någon begränsning av vården, Gunnar Biörck, utan snarare motsatsen.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag tycker att ordet "bota" alltid är ett mycket vanskligt ord i medicinska sammanhang. Det är inte så ofta vi kan ge oss ut för att *bota* sjuka människor. Vad vi gör är att vi försöker *behandla* dem, så att vi får till stånd en så god förbättring som omständigheterna medger. Jag tror inte alls att sjukvårdspersonalen och läkarna förlorar intresset för patienter som inte går att "bota". Tvärtom tror jag att vi har minst lika stort intresse för dem för vilka våra resurser är bristfälliga eller inte räcker till. Men det är klart att det *tar* mer på oss att sköta sjuka personer hos vilka vi inte ser några framsteg.

Att utveckla detta närmare skulle föra alltför långt, herr talman. Jag skall därför inte fördjupa mig mer i dessa problem. Jag får kanske tillfälle att återkomma till den här frågan och till Mårten Werner vid ett senare tillfälle.

MARTEN WERNER (m):

Herr talman! Jag skall inte förlänga diskussionen, men jag är medveten om att Gunnar Biörck också vet att det brister mycket i utbildningen när det gäller värden av de döende och att personal av skilda kategorier känner sig besvärad och handfallen inför döden. Den bristen i utbildningen håller man nu på och reparerar, så där har uppenbarligen förelegat ett behov.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20 Föredrogs

Socialutskottets betänkanden

1979/80:41 med anledning av propositionen 1979/80:154 om överenskommelser om bidrag till verksamheten vid karolinska sjukhuset och akademiska sjukhuset i Uppsala, m. m.

1979/80:42 med anledning av propositionen 1979/80:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 21 Vissa högskoleadministrativa frågor, m. m.

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1979/80:29 med anledning av propositionen 1979/80:104 om vissa högskoleadministrativa frågor samt propositionen 1979/80:100 såvitt gäller anslag till Kungl. biblioteket och till vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. jämte motioner.

TREDJE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkt 1 (Befogenhetsfördelningen inom högskolan)

Regeringen hade i proposition 1979/80:104 (s. 17) föreslagit riksdagen att

1. godkänna den ändrade sammansättning av regionstyrelserna som föreslagits i propositionen.
2. godkänna den förändrade ordning för justering av planeringsramar som förordats i propositionen.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa högskole-
administrativa
frågor, m. m.*

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa högskole-
administrativa
frågor, m. m.*

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”I propositionen föreslås vissa förändringar av beslutsordningen för högskolan på grundval av förslag i betänkandet (Ds U 1979:1) En decentraliserad högskola. Sammansättningen av regionstyrelserna föreslås bli ändrad så att antalet ledamöter minskas från 21 till 18. Därvid minskas antalet företrädare för allmänna intressen så att löntagarorganisationerna enbart kommer att representeras av de anställda inom högskolan. Ifråga om fördelningen av medel från anslaget Lokala och individuella linjer och enstaka kurser aviseras en särskild utredning. För universitets- och högskoleämbetets (UHÄ) del anmäler föredraganden att han avser att föreslå regeringen att uppdra åt UHÄ att belysa effekterna av ett besparingsalternativ på tre procent i samband med den belysning av effekterna av en besparing om två procent, vilket numera normalt åläggs myndigheterna i samband med anslagsframställningarna.”

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:1928 av Stig Alemyr (s) m. fl., vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade avslå förslaget om ändring av regionstyrelsernas sammansättning (yrkande 1), samt

1979/80:1930 av Ingrid Sundberg och Olle Aulin (båda m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande avveckling av regionstyrelserna skulle avslå motion 1979/80:1930,

2. att riksdagen beträffande sammansättningen av regionstyrelserna med anledning av proposition 1979/80:104 och med avslag på motion 1979/80:1928 yrkandet 1 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

3. att riksdagen beträffande ordning för justering av planeringsramar godkände vad som förordats i proposition 1979/80:104.

Reservation hade avgivits

1. *beträffande regionstyrelsernas sammansättning* av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lena Hjelm-Wallén, Karl-Erik Häll och Iris Mårtensson (alla s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1928 yrkandet 1 skulle avslå proposition 1979/80:104.

Punkt 2 (Dokumentation och statistik om högskoleutbildning)

Regeringen hade i proposition 1979/80:104 (s. 31) föreslagit riksdagen att

3. godkänna vad som i propositionen anförts beträffande den lokala studiedokumentationen som underlag för den löpande statistiken.

4. besluta att ett centralt studeranderegister skulle finnas vid statistiska centralbyrån i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anförts i propositionen.

5. godkänna de principer beträffande den lokala statistikproduktionens roll som förordats i propositionen.

6. bemyndiga regeringen att besluta i frågan om registrering av uppgifter om gäststuderande m. fl..

7. godkänna vad som i propositionen anförts beträffande ansvarsfrågor i samband med studiedokumentation och statistik.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:1928 av Stig Alemyr m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om säkerställande av kompletterande statistikinformation på högskoleområdet (yrkande 2) samt

1979/80:1929 av Kurt Hugosson och Arne Gadd (båda s) vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde att det centrala högskoleregistret hos SCB skulle utformas i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande den lokala studiedokumentationen som underlag för den löpande statistiken godkände vad som förordats i proposition 1979/80:104.

2. att riksdagen med avslag på motionerna 1979/80:1928 yrkande 2 och motion 1979/80:1929 beslutade att ett centralt högskoleregister skulle finnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i proposition 1979/80:104.

3. att riksdagen beträffande den lokala statistikproduktionens roll godkände vad som förordats i proposition 1979/80:104.

4. att riksdagen bemyndigade regeringen att besluta i frågan om registrering av uppgifter om gäststuderande m. fl..

5. att riksdagen beträffande ansvarsfrågor i samband med studiedokumentation och statistik godkände vad som förordats i proposition 1979/80:104.

Reservation hade avgivits

2. *beträffande ett centralt högskoleregister* av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lena Hjelm-Wallén, Karl-Erik Häll och Iris Mårtensson (alla s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen beslutade att ett centralt högskoleregister skulle finnas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i proposition 1979/80:104 samt med bifall till motion 1979/80:1928 yrkandet 2 och med anledning av motion 1979/80:1929 som sin mening gav regeringen till känna

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa högskole-
administrativa
frågor, m. m.*

vad reservanterna anförut om säkerställande av kompletterande statistikinformation.

Punkt 3 (Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m.)

Regeringen hade under punkten D 35 i proposition 1979/80:100 bil. 12 (s. 547-550) föreslagit riksdagen att till Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett reservationsanslag av 25 734 000 kr.

Sedermåra hade regeringen i proposition 1979/80:104 (s. 31) föreslagit att nämnda reservationsanslag fördes upp med 26 134 000 kr. (yrkandet 8 i hemställan).

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1979/80:521 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att till Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. för budgetåret 1980/81 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag (i budgetpropositionen) med 5 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 30 734 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 12), och

1979/80:1313 av Ingvar Svanberg m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats

1. att riksdagen beslutade inleda försöksverksamhet med intensifierat informationsutbyte mellan tekniska högskolan i Luleå och länets företag enligt riktlinjer som angivits i motion 1979/80:1443.

2. att riksdagen beslutade att, utöver regeringens förslag i budgetpropositionen 1980, anvisa ytterligare 3 milj. kr. under anslaget D 35. Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. för det under yrkande 1 upptagna ändamålet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande finansiering av universitetslektorers m. fl. tjänstledighet för forskning skulle avslå motion 1979/80:521 yrkandet 12 i denna del.

2. att riksdagen beträffande försöksverksamhet vid högskolan i Luleå skulle avslå motion 1979/80:1313 yrkandet 1.

3. att riksdagen beträffande medelsanvisningen med anledning av proposition 1979/80:100 och med bifall till proposition 1979/80:104 samt med avslag på motion 1979/80:521 yrkandet 12 i denna del och motion 1979/80:1313 yrkandet 2 till Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 26 134 000 kr.

Följande tre reservationer hade avgivits av Stig Alemyr, Bengt Wiklund, Lars Gustafsson, Helge Hagberg, Lena Hjelm-Wallén, Karl-Erik Häll och Iris Mårtensson (alla s):

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa högskole-
administrativa
frågor, m. m.*

3. *beträffande finansiering av universitetslektors tjänstledighet för forskning*, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen beträffande finansiering av universitetslektors m. fl. tjänstledighet för forskning med bifall till motion 1979/80:521 yrkande 12 i denna del beslutade anvisa ytterligare 5 000 000 kr.

4. *beträffande försöksverksamhet vid högskolan i Luleå*, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen med bifall till motion 1979/80:1313 yrkande 1 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

5. *beträffande medelsanvisningen*, vari reservanterna – vid bifall till någon av eller båda reservationerna 3 och 4 – ansett

a) *dels* – vid bifall till reservationen 3 och vid avslag på reservationen 4 – att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionerna 1979/80:100 och 1979/80:104 samt med bifall till motion 1979/80:521 yrkande 12 i denna del och med avslag på motion 1979/80:1313 yrkande 2 till Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 31 134 000 kr.,

b) *dels* – vid bifall till reservationen 4 och med avslag på reservationen 3 – att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionerna 1979/80:100 och 1979/80:104 samt med bifall till motion 1979/80:1313 yrkande 2 och med avslag på motion 1979/80:521 yrkande 12 i denna del till Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 29 134 000 kr.,

c) *dels* – med bifall till både reservationen 3 och reservationen 4 – att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionerna 1979/80:100 och 1979/80:104 samt med bifall till motionerna 1979/80:521 yrkande 12 i denna del och 1979/80:1313 yrkande 2 till Vissa särskilda utgifter inom högskolan m. m. för budgetåret 1980/81 anvisade ett reservationsanslag av 34 134 000 kr.

LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 29, som nu skall behandlas, innehåller vissa delar som är föranledda av proposition nr 104 om vissa högskoleadministrativa frågor och vissa delar som är föranledda av budgetpropositionen.

Jag kommer främst att uppehålla mig vid de förra.

Det gäller dels antalet ledamöter i regionstyrelserna och vilka intressen de skall representera, dels dokumentation och statistik om högskolan.

Först då till antalet ledamöter i regionstyrelserna.

Antalet ledamöter i regionstyrelserna är f. n. 21. Nu vill de borgerliga minska antalet till 18. Motivet uppges vara att regionstyrelserna inte fungerar tillfredsställande som styrelser. Detta konstaterande bygger man på en

utredning som heter En decentraliserad högskola och har som enda utredningsman Jörgen Ullenhag, tillika sakkunnig i utbildningsdepartementet.

Utredningen tillsattes på våren 1977, innan de nya högskolebestämmelserna trätt i kraft. Den avlämnade sitt betänkande vid årsskiftet 1978-1979, således sedan regionstyrelserna varit i gång endast ett och ett halvt år. Utredningens förslag kan då rimligen inte bygga på mer än ungefär ett års verksamhet för regionstyrelserna.

Vi socialdemokrater anser detta vara en alldeles för kort tid för att dra några som helst slutsatser om vilken betydelse regionstyrelsernas storlek har för deras arbetsduglighet.

Vi menar självfallet att högskolereformen skall utvärderas. Vi tycker också det är bra att utvärderingsarbetet startar så att säga jämsides med reformen. Vi anser däremot inte att utvärderingsarbetet efter bara ett par år skall ge anledning till ingrepp. Även utvärderingar bör bygga på ett rejält erfarenhetsunderlag. Man kan inte allvarligen hävda att förslaget om regionstyrelsernas minskning gör det.

Vi betraktar regeringens förslag som utslag av ren kläfingrighet. Något tyckte man väl att man borde trösta den framstående utredningsmannen med, och då fick det bli den här minskningen.

Det är möjligt att man i framtiden skall fundera över regionstyrelsernas storlek, men då skall det vara på grundval av en betydligt längre tids erfarenhet. Att som de borgerliga nu gör försöka inbilla någon att en styrelse som har 21 ledamöter skulle fungera mer ändamålsenligt än en med 18 är groteskt.

Alla som har någon erfarenhet av styrelsearbete av det här slaget inser att denna marginella förändring inte förändrar sammanträdesmiljön ett spår.

Nej, tycker man att en styrelse på 21 personer fungerar dåligt just på grund av sin storlek, så borde man väl i rimlighetens namn ha föreslagit en rejäl nedskärning till 9 à 11 personer, dvs. en halvering. Det är nämligen först vid rejäla förändringar i ledamotsantalet som man ändrar arbetsbetingelserna. Sådana ändringar kräver självfallet en längre erfarenhet att bygga på.

Vi anser således sammanfattningsvis att minskningen av ledamotsantalet från 21 till 18 både är onödig och blir verkningslös.

Vad så gäller fördelningen av ledamöter i regionstyrelsen, så bygger den f. n. på den s. k. kompromiss som gjordes 1975 med två tredjedelar "extern"-representanter och en tredjedel "intern"-representanter i regionstyrelserna och det omvända i högskolestyrelserna.

Förslaget i propositionen är att minskningen skall gå ut över de tre löntagarorganisationernas allmänrepresentanter. I utskottet ändrade sig i sista stund, tisdagen den 29 april, den borgerliga majoriteten efter det att utredningsmannen och utskottsledamoten Jörgen Ullenhag varit ute hos TCO på Bergendal på en konferens och blivit illa åtgången, måndagen den 28 april, alltså dagen före. Ändringen innebar att regeringen nu skall, som det heter, ånyo pröva om löntagarrepresentationen skall minskas, genom att det är representationen för de anställda inom högskolan som skall försvinna.

eller om det är representationen för de centrala löntagarorganisationerna som skall försvinna – för försvinna skall ju tre stycken, enligt de borgerliga.

Motiven som anförs för att ta ut minskningen just på löntagarorganisationernas representation är, såvitt jag kan se, två.

För det första säger propositionen att, trots styrelsernas storlek, det bara är två som företräder "verksamheten".

För det andra anser propositionen att löntagarna har en dubbel representation.

Det första påståendet, att bara två personer i regionstyrelsen företräder verksamheten, tas inte direkt till intäkt för något förslag, så det kunde ju egentligen få passera här utan kommentar. En reflexion i sammanhanget ligger emellertid nära till hands. Nog företräder väl de tre anställda och de två studerande verksamheten i högskolan. Propositionen använder i det här sammanhanget uttrycket "verksamheten" så att den icke initierade kan förledas tro att de tre anställda och de två studerande inte har med verksamheten att göra. Det har de självfallet, fast de kanske bedömer verksamheten ur andra synvinklar än vad de två resterande personerna gör, vilka ju oftast hämtas ur högskoleledningarna.

Om nu f. ö. de borgerliga verkligen tycker att det man i propositionen kallar "verksamheten" fått för låg representation, varför föreslår man då inte en ökning av den?

Vad sedan beträffar talet om dubbel representation för löntagarorganisationerna, är det tydligen detta argument som de borgerliga i huvudsak hänger upp sitt förslag om minskning på. Vi säger från socialdemokratiskt håll i vår reservation att det bara är i en mycket formell mening som det är en dubbel representation. Det framstod vid alla de diskussioner som föregick reformen, att de centrala löntagarorganisationernas representanter och de inom högskolan anställdas representanter motiverades på helt olika sätt.

Vid TCO:s och LO:s gemensamma uppvaktning inför utskottet framgick det också klart att nomineringsgången för de centrala löntagarrepresentanterna och för de anställda inom högskolan är helt olika och handläggs av olika instanser inom LO och TCO.

Talet om dubbel representation för löntagarna är således ett formalistiskt resonemang som de borgerliga nu plockat fram för att missgynna löntagarna. Man blir inte förvånad. Det här förslaget passar bra in i all annan löntagarfientlig verksamhet, som den borgerliga majoriteten har ägnat sig åt den senaste tiden.

Propositionens förslag avsåg dessutom att missgynna allmänrepresentationen i relation till internrepresentationen. Nu har, som jag nämnde tidigare, den borgerliga utskottsmajoriteten ändrat sig och vill att regeringen ånyo skall pröva vilken löntagarrepresentation som skall minskas.

Alldeles oavsett vad regeringen kommer fram till, rubbar man den balans som råder mellan extern- och internrepresentation i regionstyrelser och högskolestyrelser, sedda tillsammans. Det är sådant man råkar ut för, när man rycker ut en bit ur ett sammanhang utan att också se på – i det här fallet –

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa högskole-
administrativa
frågor, m. m. ..*

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa högskole-
administrativa
frågor, m. m.*

högskolestyrelsernas sammansättning.

Vi kan för vår del givetvis inte tillstyrka förslaget – allra minst utur den aspekt jag nyss anlade.

Jag går så över till att kommentera det andra huvudavsnittet i proposition nr 104. Det gäller dokumentation och statistik om högskolan. Jag skall inte fördjupa mig i alla de detaljer som utredning, proposition och utskottsbetänkande tar upp.

Vi ansluter oss från socialdemokratiskt håll i och för sig till ett bantat centralt högskoleregister enligt propositionen. Men vi gör det inte villkorslöst. Därför har vi måst reservera oss. Vårt villkor för att vi skall ansluta oss till ett centralt högskoleregister enligt propositionens förslag är att det skapas uttryckliga garantier för att viktig information samlas in på annat sätt. Den garantin har vi inte fått av den borgerliga majoriteten.

Den viktiga information vi främst tänker på gäller de studerandes sociala bakgrund, studieavbrott, arbetslivserfarenhet och uppföljningen på arbetsmarknaden efter studierna. Ger man inte statistiska centralbyråns resurser att genom olika slags undersökningar av både längdsnitts- och tvärsnittskaraktär ta in information i de här viktiga avseendena, kan vi alltså inte godta propositionens förslag. I det sammanhanget vill jag också betona att det är viktigt att redan etablerade s. k. longitudinella databasers finansiering och handhavande säkras.

Det är ju först när man har säkrat sociala bakgrundsdata av det slag jag nämnde förut som man kan belysa t. ex. rekryteringseffekter, socialt och geografiskt, av högskolereformen. Det är först då som studieavbrott och studiemisslyckanden kan relateras till sociala bakgrundsdata, liksom val av studievägar på linjer och enstaka kurser.

Vi vill alltså att regeringen för riksdagen presenterar en plan för hur verksamheten med dessa kompletterande undersökningar skall läggas upp och finansieras. I denna plan bör också ingå en redovisning av kostnaderna för enstaka kurser enligt den högre ambitionsnivån, som redovisar även kurser om 20 och 40 poäng.

Jag går slutligen över till att kommentera ytterligare en reservation, nämligen reservation nr 3 från socialdemokratiskt håll. Den gäller finansieringen av universitetslektorernas tjänstledighet för forskning. Vi anser detta så angeläget att vi är beredda att satsa ytterligare 5 milj. kr. för ändamålet. Vi är medvetna om att lärartjänstutredningens förslag ligger, men vi vill inte låta detta fördröja en ytterligare satsning. Beträffande de statsfinansiella skäl som den borgerliga utskottsmajoriteten åberopar för avslag på vårt yrkande har vi gjort en annan prioritering i vår budget. Den visar att vi lägger större vikt än de borgerliga gör vid att låta universitetslektorer få forska.

Reservation nr 4 kommer Karl-Erik Häll att ta upp. Jag kan därför, herr talman, avsluta med att yrka bifall till reservationerna 1–5 i utbildningsutskottets betänkande nr 29 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Herr talman! Under den allmänna motionstiden väckte vi socialdemokrater på Norrbottensbänken motion nr 1443, vari vi ingående behandlade näringslivsfrågorna inom vårt län. En del av denna motion har redan behandlats i kammaren, nämligen vårt förslag om inrättande av en professur i industriell organisation vid tekniska högskolan i Luleå. Som bekant avslog riksdagen detta förslag med benäget stöd från Norrbottensbänkens borgerliga ledamöter.

Med detta i färskt minne är det naturligtvis med mycket små förhoppningar om framgång som jag nu skall tala för en annan del av våra förslag, nämligen yrkandena 1 och 2 i motion nr 1313 av Ingvar Svanberg m. fl., som återfinns i reservationerna nr 4 och 5 i det betänkande som vi nu behandlar.

Vid utskottets behandling avstyrkte majoriteten i utskottet vårt förslag med hänvisning till näringsutskottets yttrande över motionen. Om man läser detta yttrande, skall man finna att det egentligen är ett klart positivt yttrande i själva sakfrågan. Men majoriteten i utskottet anför att pengarna – de 3 milj. kr. som vi föreslår – tas ur fel anslag.

Till detta fogar sedan utskottsmajoriteten en from förhoppning om att de parter som är inblandade i den nu pågående försöksverksamheten noga skall pröva möjligheten till en fortsatt finansiering av denna ur, som det heter, "andra källor". Vilka källor det skulle vara fråga om säger man inget om, och kanske skall man inte begära allting här i livet. Med litet ansträngning räckte det anförda till för den borgerliga majoriteten att hänga upp ett avslagsyrkande på, och det var egentligen det man eftersträvade.

På samma bräckliga grund står även utbildningsutskottets borgerliga majoritet, när den avstyrker vårt förslag.

Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk för att mera ingående argumentera för vårt förslag, dels därför att det med önskvärd tydlighet framgår av såväl motionens som reservationens skrivning, dels därför att en argumentation förefaller tämligen meningslös. Här den borgerliga majoriteten i två berörda utskott orkat med att säga nej på grundval av ett yttrande, som i allt väsentligt är positivt till en sådan försöksverksamhet som vi föreslår, kommer det med all säkerhet att räcka till för att majoriteten i kammaren skall göra samma sak och avslå förslaget.

Det är i vart fall beklagligt att man inte skall orka med att ge Norrbottens näringsliv och då först och främst de små och medelstora företagen denna värdefulla möjlighet till en snabbare och bättre utveckling. Effekten av den lilla försöksverksamhet som tidigare bedrivits ger ju klart och entydigt besked om värdet av att få ut civilingenjörer i företagen. Vårt förslag innebär en massiv satsning som enligt vår mening skulle verka snabbare och med större effekt.

Omsorgen om de små och medelstora företagen, inte minst i Norrbotten, har borgerliga riksdagsmän ofta talat om. Men steget från ord till handling verkar bli allt svårare att ta för majoriteten i riksdagen. Det beklagar jag djupt på vägnar av ett pressat näringsliv i Norrbotten.

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa högskole-
administrativa
frågor, m. m.*

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 4 och 5 vid utbildningsutskottets betänkande nr 29.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Jag vill som talesman för utskottet kommentera de socialdemokratiska reservationerna i nummerordning.

Den första reservationen gäller regionstyrelsernas sammansättning. Reserванterna motsätter sig en minskning av antalet ledamöter i regionstyrelserna med tre ordinarie och tre suppleanter.

Som Lars Gustafsson påpekat har regionstyrelserna i dag 21 ledamöter och 20 suppleanter. Många har under lång tid kritiserat det höga ledamotsantallet. Det var bakgrunden till att decentraliseringsgruppen i betänkandet En decentraliserad högskola föreslog en minskning med tre ordinarie ledamöter och tre suppleanter. Remisskritiken var delad, men ett stort antal instanser tillstyrkte den föreslagna förändringen.

Det är litet märkligt att Lars Gustafsson talar om att det är groteskt med den här minskningen. Titta på s. 70 i propositionen, där ett stort antal remissinstanser finns uppräknade, som samtliga har tyckt att minskningen var försvarbar. Det är nog litet svårt att säga till riksrevisionsverket, högskolestyrelsen i Stockholm och alla andra som har tillstyrkt förslaget att de har gjort en grotesk bedömning. Jag tycker att Lars Gustafsson på den punkten tog i litet för mycket.

Föredragande statsrådet ansluter sig till decentraliseringsgruppens förslag och förordar en minskning av antalet löntagarrepresentanter till hälften. Utskottsmajoriteten ansluter sig också till förslaget, men vi säger samtidigt att regeringen ånyo bör pröva om representationen för löntagarorganisationerna bör ske genom att de anställda inom högskolan nominerar företrädare eller genom att löntagarorganisationerna ges utrymme inom gruppen av företrädare för de allmänna intressena.

Minskningen motiveras alltså både i propositionen och i utskottsbetänkandet med att storleken på regionstyrelserna skall bli mera ändamålsenlig. Även med det förslag som nu föreligger får löntagarorganisationerna ett rimligt inflytande genom att vara företrädade av tre ordinarie ledamöter och tre suppleanter.

Jag noterar att inte heller den socialdemokratiska reservationen nr 1 – och Lars Gustafsson gör det inte heller här i dag – stänger dörren för en framtida förändring av regionstyrelsernas storlek. Skillnaden är att majoriteten anser att en sådan förändring bör genomföras nu.

Lars Gustafsson gör ett nummer av att det står talat om detta med allmänna intressen och de anställda. På den punkten har man helt enkelt hänvisat till förordningen med instruktion för regionstyrelserna, som väl ingen har haft någon invändning mot tidigare. Där sägs klart att vid tillämpning av 31 § första stycket högskolelagen skall regionstyrelsen bestå av 14 företrädare för allmänna intressen och två företrädare för verksamheten inom högskolan i regionen av vilka minst en skall vara rektor vid statlig högskoleenhet. Antalet företrädare för de anställda som skall ha rätt att ingå

i styrelsen skall vara tre. Det ges alltså en direkt hänvisning till den förordning som har gällt under den tid vi har haft de här bestämmelserna.

Den andra reservationen från socialdemokraterna gäller frågan om dokumentation och statistik för högskolan. Reservanterna ansluter sig till den socialdemokratiska motionen 1979/80:1928, där det sägs att det är nödvändigt att en garanti ges för att longitudinella undersökningar och tvärsnittsundersökningar kan göras. I motionen och i reservationen föreslås att regeringen skall presentera en plan för verksamhetens fortsatta finansiering, som garanterar att sådana undersökningar kommer till stånd.

Jag vill understryka att det statistikbehov som socialdemokraterna pekar på inte står i strid med propositionens intentioner, som alltså utskottsmajoriteten ansluter sig till. I propositionen görs nämligen den bedömningen, att den behövliga statistiken kan klaras inom ramen för befintliga resurser genom lämpliga avvägningar och prioriteringar. Ansvaret för att detta genomförs kommer enligt propositionen i första hand att vila på SCB och det föreslagna samrådsorganet. Förnyade bedömningar kommer att kunna göras i samband med det årliga budgetarbetet, första gången inför budgetåret 1981/82. Ett underlag härför blir de redogörelser för den genomförda verksamheten som myndigheterna enligt gällande anvisningar har att lämna i samband med sina anslagsframställningar. Detta är alltså motiveringen till att utskottsmajoriteten ansluter sig till propositionen och inte till den socialdemokratiska motionen.

I den socialdemokratiska reservationen nr 3 föreslås att ytterligare 5 milj. kr. skall anvisas för finansiering av universitetslektors tjänstledighet för forskning. Låt mig i detta sammanhang påminna om att riksdagen på regeringens förslag förra året anvisade 7,5 milj. kr. för detta viktiga ändamål. I år föreslås att ytterligare 5 milj. kr. i s. k. friska pengar skall tillföras för ändamålet. Det innebär att på två år har resurser på 12,5 milj. kr. byggts upp. Det förslag som man i år lägger fram – vilket alltså innebär ett påslag med 5 milj. kr. – följer helt universitets- och högskoleämbetets äskanden. Under två år har således en hygglig satsning skett på detta viktiga område. Till bilden hör vidare – det var Lars Gustafsson också inne på – att lärartjänstutredningen i sitt nyligen avgivna betänkande. Lärare i högskolan, behandlat frågan om forskningsmöjligheter för bl. a. den kategori lärare som det här gäller. I lärartjänstutredningen har vi föreslagit exakt samma årliga långsiktiga satsning som UHÅ och regeringen nu föreslår, dvs. ett påslag med 5 milj. kr. per år. Även lärartjänstutredningens socialdemokratiska ledamöter står bakom det förslaget.

Reservation nr 4 berör frågan om försöksverksamhet vid högskolan i Luleå. Reservanterna vill att 3 milj. kr. skall anvisas för att årligen 25 civilingenjörer skall kunna anställas vid högskolan, vilka skall – under överinseende av forskare vid högskolan – arbeta i mindre och medelstora företag i Norrbottens län.

Utbildningsutskottet ansluter sig – Karl-Erik Håll har varit inne på det – till näringsutskottets utförliga yttrande, som finns upptaget som en bilaga i

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa högskole-
administrativa
frågor, m. m.*

trycket. Näringsutskottet framhåller att det är önskvärt att ett samarbete mellan högskolan i Luleå och företag i regionen kan pågå även framgent. Men, säger man, det kan knappast vara rimligt att en sådan verksamhet som det nu gäller finansieras med medel från ett anslag som avser utgifter inom högskoleväsendet. "Dess syfte är ju väsentligen att främja den tekniska utvecklingen i mindre företag och därigenom sysselsättningen, direkt av civilingenjörer och indirekt också av annan personal." Näringsutskottet förutsätter även att intressenterna i den nuvarande försöksverksamheten noga prövar möjligheterna att åstadkomma en fortsättning av den med finansiering ur andra källor. Detta är alltså den motivering som utbildningsutskottet också har anslutit sig till.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utbildningsutskottets hemställan på samtliga punkter.

LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jörgen Ullenhag sade att inte ens vi stänger dörren för eventuella framtida förändringar när det gäller regionstyrelsernas storlek. Det är klart att vi inte gör det, för ingenting kan vara säkert för evig tid.

Vad diskussionen i dag gäller är inte eventuella framtida förändringar utan den förändring som det nu föreligger förslag om. Jag tycker inte alls att jag tar i för mycket när jag säger att det är en klämfingrighet. Att alltså minska en församling på 21 personer med 3 personer till 18 har inte någon som helst betydelse för det klimat som den församlingen arbetar i. Om man hade anfört andra skäl för en minskning hade man kunnat ta upp dem till diskussion, men nu är ju skälet för en minskning att antalet ledamöter är för stort. Det hjälper inte att man lägger till de 20 suppleanterna. Då får man sätta de 41 personerna i relation till de 6 man minskar med. Det är ju bara en marginell förändring.

Jag vet inte, Jörgen Ullenhag, om riksrevisionsverket anlägger sådana synpunkter på minskningen. Det är möjligt att man anlägger andra synpunkter. Kanske tycker man att för mycket pengar satsas på arvoden till ledamöterna, och därför kanske man gärna ser att en minskning sker – jag vet inte, men det kan ju tänkas. Jag tror inte att de är speciellt bra på att bedöma hur sådana här organ fungerar storleksmässigt.

Ett par ord om löntagarinflytandet. Jörgen Ullenhag säger att löntagarna fått ett rimligt inflytande. Den uppfattningen delas uppenbarligen inte av löntagarorganisationerna, i varje fall inte av TCO och LO. Lennart Bodström sade så här vid TCO-UHÄ-träffen på Bergendal den 28 april:

"Även regeringens förslag om att utesluta den arbetslivserfarenhet som löntagarna representerar från regionstyrelserna tycks ha tillkommit alltför hastigt. I den utredning som har legat till grund för regeringens ställningstagande i denna fråga talades endast allmänt om att antalet ledamöter i regionstyrelserna borde minska för att arbetsförutsättningarna skulle bli bättre, men ingen av remissinstanserna trodde att arbetsförutsättningarna nämnvärt skulle förändras om – som förslaget var – antalet minskades från 21 till 18. Förslaget togs helt enkelt inte riktigt på allvar. Ingen lade heller ned

möda på att argumentera för varför den ena eller den andra representanten borde finnas kvar. Förväningen blev därför stor då regeringens förslag att de arbetstagarnominerade representanterna för allmänna intressen i regionstyrelserna skulle uteslutas, medan SAF:s representant skulle sitta kvar. Förslaget ursäktades med att representanterna för den vid högskolan anställda personalen skulle finnas kvar.

Det vittnar om ganska dålig kunskap om den fackliga verksamheten när man föreslår att den inom högskolan anställda personalen skall representera samhället utanför. Vid de obligatoriska MBL-förhandlingarna inför förhandlingsrådet i samband med att propositionen skulle läggas påpekade också de anställdas organisationer, Statsanställdas Förbund och TCO-S att de inte kunde ta på sig något annat än att representera de anställda vid högskolan."

Det tyder på att man på hög nivå inom TCO – det gäller LO också – inte alls tycker att man fått en rimlig representation. Kvar står resonemanget om dubbelrepresentationen som regeringen vill minska och som man gjort ett stort nummer av i argumentationen. Det är inte någon dubbelrepresentation i reell mening, för de avsedda representanterna företräder trots allt olika grupper.

När det gäller frågan om statistik och dokumentation vill jag bara säga att vi inte diskuterar enbart intentionerna, utan vi diskuterar också resurserna. Regeringen tror alltså att man kan klara de här intentionerna med omfördelning av befintliga resurser. Det tror inte vi, och därför vill vi ha en plan där även förslag om finansiering ingår. Det tycker vi är rimligt, för det är viktiga saker vi menar måste komma med. Regeringen pekar inte på vad som skall tas bort för att få utrymme för detta utan det skall bara klaras med befintliga resurser. Det går alltid lätt att säga men det är svårt att klara. Vi menar därför att regeringen bör lägga fram en plan så att man kan se vad man gör och hur stora resurser man är beredd att satsa. Jag tror nämligen att det behöver satsas en del nya resurser. Om regeringen tycker annorlunda får man tala om var medlen skall tas, för det går åt en hel del på den här punkten.

När det gäller universitetslektoraten är det klart att vi inte polemiserar mot Jörgen Ullenhag, när han tar upp de satsningar som gjorts. Jag konstaterar bara att vi är beredda att satsa mer, och det beror naturligtvis på att vi gör en annan prioritering. Vi sätter möjligheten för universitetslektorerna att forska högre än den borgerliga majoriteten gör.

KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Jag noterar att Jörgen Ullenhag egentligen inte hade något att erinra mot det förslag i utskottsbetänkandet som jag talade för, nämligen de civilingenjörer vi föreslår skall bli verksamma i Norrbotten. Han var inte heller, såvitt jag förstår, emot de kostnader detta skulle betinga.

Men han vidhåller nu som förut att det hela egentligen hänger på att vi föreslagit att pengarna skall tas ur fel anslag. Det är möjligt att vi får överväga andra sätt att finansiera detta, i vart fall om det skall bli fråga om en

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa högskole-
administrativa
frågor, m. m.*

permanentning av verksamheten. Men vi har ansett det vara värdefullt att få i gång försöksverksamheten i den omfattning vi föreslagit för att resultatet skall kunna ge något besked vid den utvärdering som vi också föreslår skall äga rum efter tre år. Det är därför vi föreslagit att medlen skall tas fram denna väg.

Är det bara, Jörgen Ullenhag, fråga om var vi skall ta medlen för denna verksamhet hade det varit tacknämligt om vi fått den debatten i utskottet..för då hade vi måhända kunnat finna någon utväg. Vi är i övrigt överens om att det är ett riktigt och värdefullt och välmotiverat förslag.

Nu drar jag dock den slutsatsen att det inte är en lösning i sak det gäller, utan att det bara är fråga om att hitta en krok att hänga upp ett avslagsyrkande på. Tydligare än så kan man inte visa att man egentligen bara talar om att man vill göra en mängd värdefulla saker men att det, när det kommer till ett avgörande, visar sig att det inte finns någon allvarlig mening bakom det talet. Detta beklagar jag än en gång.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Först till Lars Gustafsson.

Jag hängde upp mig på formuleringen att det var groteskt att föreslå en minskning av omfattningen, tre ordinarie ledamöter och tre suppleanter. Jag tillät mig hänvisa till den långa rad av remissinstanser som inte tyckte att det var groteskt, utan som tvärtom instämde i förslaget om en minskning och ansåg att regionstyrelsernas arbete därigenom skulle bli mer hanterligt. Jag nämnde också de två första vid namn – riksrevisionsverket och högskolestyrelsen i Stockholm. Jag skall bespara kammaren en uppläsning av alla övriga instanser som har tillstyrkt förslaget – de finns upptagna på s. 70 i propositionen, och jag kan hänvisa till denna.

Det är inte heller så att den fackliga fronten är obruten i uppfattningen om minskningen, utan man inser på många håll att tre ordinarie ledamöter och tre suppleanter är en ganska rimlig representation. Jag kan citera vad Universitetsläraresförbundets organ ULF-tidningen säger i ett nyligen utkommet nr 3 för i år. Där heter det om just den här propositionens förslag: "Tilltalande är att antalet ledamöter i regionstyrelserna minskas från 21 till 18." Det finns alltså många andra inslag i propositionen som man tycker är bra. Universitetsläraresförbundets tidning stöder alltså vår proposition på den här punkten. Meningarna går således isär.

Vidare undrar jag vad socialdemokraterna egentligen vill på sikt. De talar i allmänna ordalag om att det här är en för liten minskning av representationen och att de vill göra något rejält. Lars Gustafsson nämner att det vore aktuellt med en halvering eller någonting dyligt. Men om man tänker sig en sådan lösning, klarar man då verkligen att behålla sex ordinarie ledamöter för löntagarorganisationerna och sex suppleanter? Hur går det ihop? Är inte sanningen den att också socialdemokraterna håller dörren öppen för en minskning även av den här representationen på sikt? Jag vill gärna ha ett svar av Lars Gustafsson på den punkten.

Sedan till Karl-Erik Häll.

Det är väl inte alldeles ointressant att man har föreslagit att av högskoleanslaget skall anvisas medel till den här verksamheten i Norrbotten. Näringsutskottets betänkande hänvisar f. ö. till en mycket intressant försöksverksamhet som bedrivs av forskningssamverkanskommittén och som bl. a. berör just Norrbotten. Det skall bli värdefullt att få ta del av de resultaten senare i år när forskningssamverkanskommitténs betänkande kommer. Det är visserligen inte huvudmotiveringen för ett avslag, men det hör till bilden, och jag vill peka på det också.

Det vore, tror jag, riskfyllt att ge sig in i ett direkt företagsstöd med finansiering via högskoleanslaget. Man kan också fråga sig vilka bollar man skulle sätta i rullning, om man gav klartecken för den här lösningen. Varför skulle t. ex. inte småföretag i Småland eller Värmland vilja ha samma lösning? Det är faktiskt fråga om ett sysselsättningsstöd i första hand, och det är inte rimligt att då välja den här finansieringsformen. Och frågan om finansieringsform är inte ointressant, Karl-Erik Häll!

LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Först till frågan om antalet.

När Jörgen Ullenhag frågar om det inte är så att också vi håller dörren öppen, vill jag påpeka att vårt viktigaste argument är att det ännu är för tidigt att ändra på de här sakerna. Över huvud taget har vi inställningen att det är bra att reformen först blir utvärderad och att det är bra att utvärderingsgrupper blivit tillsatta, som kunde börja jobba när reformen trädde i kraft. Vi tycker också att det är bra att det arbetet fortsätter. Men att på grundval av kortvariga erfarenheter – under bara ett år – rycka ut enskilda detaljer tycker vi inte är särskilt bra, eftersom man därmed skulle rycka sönder reformen. Det är *i dagens läge* vi skall bedöma om det är bra att minska representationen eller inte. Vårt huvudargument är alltså att det är för tidigt att göra denna bedömning nu.

Eftersom propositionen argumenterar för en minskning, både när det gäller antalet representanter och när det gäller arten av minskningen, måste vi gå i någon sorts polemik. Om regeringssidan vill göra en minskning – för det är ju det man vill –, varför vidtar man då bara marginella förändringar? Varför tar man inte i stället till *rejäla förändringar*, så att man uppnår det som man säger sig vilja uppnå, nämligen en radikal förändring av sammanträdesmiljön i avseende på storlek? Det är *det* man debatterar hela tiden. Det var mot den bakgrunden jag tog upp detta med att den minskning man föreslog var för liten, om man nu ville minska. Men uppenbarligen är man rädd för att göra någonting åt detta. Jag tycker därför att man lika gärna kunde låta bli att göra denna minskning nu när det har gått så kort tid. Det är vår huvudposition.

När det gäller antalet i övrigt tycker jag vi skall lämna frågan om uttryckssätten och remissinstanserna. Men kan Jörgen Ullenhag verkligen med sin personliga erfarenhet se att det blir någon som helst förändring i en regionstyrelse om man minskar antalet ledamöter från 21 till 18?

Den fackliga fronten är inte obruten, säger Jörgen Ullenhag. Nej, det är

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa högskole-
administrativa
frågor, m. m.*

klart att t. ex. Universitetslärarförbundet, ULF, har en annan åsikt. Men om man ställer detta lilla förbund mot LO och TCO, så får man en bild av hur den fackliga fronten ser ut, hur tyngden är i de olika vägskälarna – och det är en väsentlig skillnad.

Jag skulle ha god lust att citera mera från Lennart Bodströms anförande på Bergendal, men det jag tog upp förut kan räcka. Det visar i alla fall att huvudstyrkan på den fackliga sidan är missnöjd med denna förändring.

Försök alltså inte, Jörgen Ullenhag, att göra något nummer av vissa formuleringar. Vi tycker att förslaget är för tidigt väckt, och det regeringen gör nu kommer inte att få någon effekt i den riktning som man tänker sig. Dessutom är laddningen riktad åt ett bestämt håll, nämligen åt löntagarhållet, vilket gör att man från andra synpunkter blir tveksam om vilka intentioner regeringen egentligen har.

KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Jag vill säga till Jörgen Ullenhag att vi inte alls är ointresserade av vilket resultat Fosam kommer att redovisa av den verksamhet som pågår. Vi har inte velat föreslå att den verksamheten skulle upphöra i utbyte mot den som vi nu föreslår, utan vi ser fram mot resultatet med stort intresse. Jag förstår inte riktigt varför utskottet inte passade på att hänvisa till de beredskapsarbeten för civilingenjörer som pågår i Norrbotten, men det var måhända av det skälet att utskottet då får lov att tala om att det inte finns medel för en fortsättning av den verksamheten.

Jörgen Ullenhag frågar vilka bollar man sätter i rullning. Jag vill fästa uppmärksamheten på att vad vi föreslår är en försöksverksamhet av ganska begränsad omfattning och en utvärdering efter tre år. Om man nu befarar att en försöksverksamhet i Norrbotten skulle sätta en massa bollar i rullning i Småland och på andra ställen, så tror jag att det skulle vara mycket enkelt att bromsa de bollarna när de börjar rulla – just med hänvisning till att det är fråga om en försöksverksamhet. Jag tror det är bortförklaringar. Om försöksverksamheten i Norrbotten går bra, låt oss då i rimlighetens namn gärna applicera den på andra områden i Sverige! Låt oss gå över till att diskutera hur detta skulle finansieras! Det kanske är det som föresvävar Jörgen Ullenhag när han hänvisar till Fosam, för där är faktiskt kostnadsbärarna andra än dem vi föreslår.

Jag skulle också vilja säga att om vi hade diskuterat detta seriöst i utskottet är det möjligt att vi kunde ha enat oss om att t. ex. låta de statliga företagen i Norrbotten stå för en del av kostnaden – det är också indirekt statliga medel. Men vi har aldrig kommit till tals om själva finansieringsfrågan. Det är egentligen uppenbart att man inte vill göra någonting i den frågan, och då söker man efter möjligheter att fortsättningsvis motivera ett nej.

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Vi skall akta oss för att blåsa upp denna fråga. Man säger t. ex. när det gäller regionstyrelsernas sammansättning att laddningen skulle vara riktad åt ett bestämt håll. Låt oss konstatera att enligt det förslag som

lagts fram kommer löntagarorganisationerna att i regionstyrelserna ha tre ordinarie ledamöter och tre suppleanter. Det är ingen liten representation.

Det går inte riktigt ihop när man ena stunden talar om en eventuell framtida drastisk minskning – man utesluter inte en sådan – och i andra ändtaget säger att vi inte är beredda att göra ett dugg för löntagarrepresentationen. Får vi en minskning till hälften, då undrar man vad som skulle hända om löntagarorganisationerna skall ha sex representanter. Hur mycket utrymme blir då kvar för politiker och för verksamhetsföreträdare? Någon majoritet blir det förvisso inte för dem, utan det blir en majoritet för löntagarorganisationernas representanter. Men de får med det här förslaget en rimlig representation i regionstyrelserna, och det är det väsentliga. Det finns även på den fackliga sidan de som tycker att förslaget innebär en rimlig avvägning, men meningarna går på vissa håll isär liksom de gjorde också bland remissinstanserna.

Till Karl-Erik Häll: Jag har stor respekt för Karl-Erik Hälls engagemang när det gäller kontakterna mellan högskolan i Luleå och näringslivet i regionen. Men vad saken nu gäller är att ta ställning till det socialdemokratiska förslaget om att anvisa ytterligare 3 milj. kr. under högskoleanslaget. Det är det förslag vi haft att ta ställning till i utskottet. Vi tycker inte att det är riktigt att man via högskoleanslaget skall bidra till att lösa sysselsättningsproblemen för de nyutexaminerade civilingenjörerna och stödja företagens utvecklingssträvanden. Det är enligt vår mening en felaktig väg att gå. Som jag sade i mitt förra inlägg kan man med fog hävda att man även på andra håll i landet har samma intresse av ett stöd den vägen som man kan ha i Norrbotten. Det är lätt för Karl-Erik Häll som har sina rötter där uppe att tala för att man skall tillgodose Norrbotten på det här sättet, men det är litet svårare för oss andra som hör hemma i andra delar av landet.

LARS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Jag har inte sagt att man skall göra någon framtida drastisk ändring av regionstyrelsernas sammansättning och storlek. Det enda jag har sagt är att när ni nu lägger fram ett förslag om en ändring, som ni motiverar med att ni tycker det är för många i regionstyrelserna – det är ju ni som säger att det är för många, vi har inte sagt det – så varför minskar ni dem då bara med tre representanter? Lev upp till den stolta deklARATIONEN om att det är för många representanter genom att ta bort så många att det blir någon effekt av det! Det är ju ni som vill minska antalet representanter i regionstyrelserna. Vi har inte lagt fram det här förslaget.

Sedan vill jag bara konstatera, trots det som Jörgen Ullenhag sade, att de stora löntagarorganisationerna LO och TCO definitivt är emot detta. Vissa mindre grupper är för den här ändringen och tycker att den är bra, men när man talar om den fackliga rörelsen kan man ju inte bara räkna antalet organisationer, utan man måste ändå ta hänsyn till hur tunga de är. LO plus TCO måste väl trots allt – för att uttrycka sig mycket försiktigt – sägas väga åtskilligt tyngre än ULF, Universitetslärarförbundet.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa högskole-
administrativa
frågor, m. m.*

Onsdagen den
21 maj 1980

*Vissa högskole-
administrativa
frågor, m. m.*

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Vi har i stort sett tröskat igenom de argument som finns, men jag vill ändå ställa två mycket konkreta och raka frågor till Lars Gustafsson:

För det första: Utesluter ni från socialdemokratiskt håll att det även för er del i en framtid kan bli aktuellt att överväga en drastisk minskning av regionsstyrelserna? Jag tolkade det som sades tidigare som att man inte hade stängt dörren för detta utan i stället byggde upp argumentationen på att det var för tidigt att nu göra en sådan förändring.

För det andra: Utesluter ni möjligheten att någon gång i framtiden pröva om inte en representation med sex löntagarrepresentanter och sex suppleanter är för stor och om det kanske vore rimligt med en halvering?

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölles.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 1 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Gustafsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 29 punkt 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 1 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Gustafsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166

Nej - 164

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölles.

Punkt 2

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölles.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 2 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Gustafsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 29 punkt 2 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 2 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Gustafsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 166

Nej – 164

M o m . 3-5

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Punkt 3

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 3 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Gustafsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 29 punkt 3 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservation 3 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Gustafsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 166

Nej – 164

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservation 4 av Stig Alemyr m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Lars Gustafsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
21 maj 1980

*Ändrad vatten-
hushållning i Hjälmaren*

Den som vill att kammarén bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkande 29 punkt 3 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservation 4 av Stig Alemyr m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Lars Gustafsson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 166

Nej - 164

M o m . 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 4 och 5

Kammarén biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 22 Föredrogs

Trafikutskottets betänkanden

1979/80:23 med anledning av propositionen 1979/80:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 såvitt avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde
1979/80:24 med anledning av propositionen 1979/80:126 om arbetsmiljön på örlogsfartyg, m. m.

Kammarén biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 23 Ändrad vattenhushållning i Hjälmaren

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1979/80:37 med anledning av propositionen 1979/80:91 om statligt stöd till åtgärder för en ändrad vattenhushållning i Hjälmaren jämte motioner.

I propositionen 1979/80:91 hade regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. godkänna att statligt stöd till fortsatt utrednings- och projekteringsarbete för en ändrad vattenhushållning i Hjälmaren och härmed förenade åtgärder lämnades enligt de grunder som förordats i propositionen.

2. medge att kostnaderna för det statliga stödet fick bestridas från förslagsanslaget Ersättningar för vissa besiktningar och syneförrättningar under tionde huvudtiteln.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:1917 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen skulle avslå regeringens proposition 1979/80:91 och begära nytt förslag i enlighet med motionen, och

1979/80:1925 av Svante Lundkvist m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle uttala att regleringen och tappningsplanen borde inriktas mot att den tidigare fastställda sänkingsgränsen för Hjälmaren inte fick underskridas.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande krav på avslag på propositionen och begäran om nytt förslag skulle avslå motion 1979/80:1917,

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1979/80:1925 godkände att statligt stöd till fortsatt utrednings- och projekteringsarbete för en ändrad vattenhushållning i Hjälmaren och härmed förenade åtgärder lämnades enligt de grunder som förordats i propositionen,

3. att riksdagen medgav att kostnaderna för det statliga stödet fick bestridas från förslagsanslaget Ersättningar för vissa besiktningar och syneförrättningar under tionde huvudtiteln.

Reservation hade avgivits av Svante Lundkvist, Grethe Lundblad, Sven Lindberg, Åke Wictorsson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg och Maja Ohlin (alla s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motion 1979/80:1925 skulle som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anført om ytterligare överväganden och förslag beträffande ändrad vattenhushållning i Hjälmaren samt godkänna att statligt stöd till fortsatt utredningsarbete i ämnet under budgetåret 1980/81 lämnades med högst 500 000 kr.,

SVANTE LUNDKVIST (s):

Herr talman! Vi har åtskilliga gånger här i riksdagen konstaterat vilken värdefull tillgång våra sjöar och vattendrag är i vår naturmiljö. Hjälmaren är i storlek landets fjärde sjö. Hjälmaren och Hjälmareområdet har i den fysiska riksplaneringen tillmätts stor betydelse från skilda synpunkter. Hjälmaren regleras alltsedan sjön i slutet av 1800-talet – för att man skulle utvinna jordbruksmark – blev föremål för en sjösänkning. Vattenhushållningen spelar stor roll för jordbruket och kraftproduktionen.

Hjälmaren och Hjälmareområdet är av stor och växande betydelse för rekreationslivet, för fritidsfiske, båtsport och rörligt friluftsliv, för bad och fritidsbebyggelse. Här finns öar och områden som från naturvardssynpunkt är angelägna att skydda. Stora delar av Hjälmareområdet har också i flera avseenden ansetts vara av riksintresse för kulturminnesvård.

Hjälmartutredningen har konstaterat att åtgärder måste vidtas för att anpassa regleringsbestämmelserna för Hjälmaren så att framför allt allmänna intressen kan tillgodoses bättre än under nuvarande förhållanden. Vi socialdemokrater delar den uppfattningen. Vad som oroar oss är att

*Ändrad vatten-
hushållning i Hjälmaren*

naturvårds- och rekreationsintresset i regeringens förslag fått stå tillbaka för vissa fördelar som man på kort sikt skulle kunna vinna för jordbruket.

Jordbruket har behov av låga vattennivåer för att vissa markområden skall kunna brukas. Dessa låga vattennivåer är å andra sidan ett hot mot miljövårdens intressen. Jordbruksintresset har hitintills blivit tillgodosett i stor utsträckning. Detta har medfört att ett medelvattenstånd i sjön skapats som ligger på lägre nivå än vad som var meningen från början.

Nu framhåller naturvårdsverket med skärpa i sitt yttrande att det från naturvårdssynpunkt är ett mycket starkt krav att vattenståndet i Hjälmaren inte under några omständigheter tillåts sjunka under den redan i slutet på 1800-talet fastställda sänkingsgränsen. Naturvårdsverket säger att varje underskridande av denna gräns är ett steg på vägen mot en ödeläggning av viktiga delar av Hjälmaren, i princip på samma sätt som skett med Hornborgasjön. Jordbrukets svårigheter och känslighet för höga vattenstånd har ökat under årens lopp på grund av att de torrlagda markerna sjunker ihop. Naturvårdsverket menar att man kan befara att det från jordbrukets sida kommer att framföras krav på skärpt reglering och sänkt vattenstånd, i takt med att nivån på de lägst belägna markerna fortsätter att sjunka. Naturvårdsverket menar att man därför nu bör slå fast att sänkingsgränsen inte skall ytterligare justeras nedåt och att man för jordbrukets vidkommande bör få välja andra lösningar, t. ex. invallning, för att klara torrläggningsproblemen på de hopsjunkande markerna.

Länsstyrelsen i Örebro län pekar på att utredningen konstaterar att stora arealer jordbruksmark efter hand går mot försumpning, om inga skyddsåtgärder i form av invallning görs, och detta oavsett om Hjälmarens vattenstånd strikt skulle regleras inom gällande regleringsgränser. Även länsstyrelsen i Örebro län anser därför att invallning av ännu icke skyddade landvinningjordar måste komma förr eller senare, om man vill tillvarata torrläggningseffekten.

Utredningens förslag till tappningsplan innebär att sänkingsgränsen får underskridas, vilket i realiteten skulle innebära en legalisering av ett lägre medelvattenstånd i Hjälmaren. Naturvårdsverket kan icke tillstyrka detta. Tappningsplanen bör enligt naturvårdsverkets mening i stället omarbetas med beaktande av sänkingsgränsens okränkbarhet.

Vi socialdemokrater anser det felaktigt att väsentliga naturvårds- och rekreationsintressen skall offras för att vi under en begränsad tid framöver skall kunna klara problem för andra intressen, i detta fall jordbruket. Jordbruksministern säger i sin proposition att alla de olika intressena runt sjön är av stor allmän betydelse och att han inte finner skäl att tillmäta något av dem större tyngd än de andra. Regleringen av Hjälmaren måste enligt hans mening utformas genom en avvägning mellan de berörda intressena. Med jordbruksministerns inställning kommer då hela tiden denna avvägning på grund av att den odlade jordbruksmarken fortsätter att sjunka att gå ut över miljövårdens och rekreationslivets intressen. Vi löper, som naturvårdsverket har understrukit, risk för en ödeläggning av viktiga delar av Hjälmaren. Här står ett jordbruksintresse, som med propositionens förslag

kan skyddas under en kortare tid, mot betydande risker för naturvårdens mera långsiktiga intressen.

Vi upplever på nytt igen hur omsorgen om miljön får vika när jordbruksministern ställs inför uppgiften att prioritera mellan ett jordbruksintresse och miljövärdet. Vi socialdemokrater menar att den skada som en legalisering av ett lägre medelvattenstånd i Hjälmarén skulle medföra på denna sjö icke kan repareras när den en gång är vållad. Vill man behålla torrläggningseffekten på den jordbruksmark det gäller, bör man därför redan nu enligt vår mening pröva möjligheten till invallning i stället för ytterligare sänkning av sjön. Därför bör regleringen ske och tappningsplanen omarbetas med beaktande av den tidigare fastställda sänkingsgränsens okränkbarhet.

Jag yrkar, fru talman, bifall till den reservation som utskottets socialdemokrater fogat vid utskottets betänkande.

I detta anförande, under vilket förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde Sture Ericson och Håkan Strömberg (båda s).

PER ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! I jordbruksutskottets betänkande nr 37, som vi nu behandlar, tas frågor kring regleringen av sjön Hjälmarén upp till behandling. I oktober 1976 tillkallades av regeringen en särskild utredare för att belysa frågor kring Hjälmarens reglering. Den utredningen är sedan en tid slutförd och har föranlett proposition 1979/80:91 från regeringen, vilken i huvudsak går på de förslag som utredningen lagt fram. Med anledning av propositionen har från vpk väckts motion nr 1917, i vilken det krävs att riksdagen avslår regeringens proposition och begär ett nytt förslag som tar hänsyn till de synpunkter som framförs i motionen.

De åtgärder som föreslås i propositionen och som utskottet tillstyrker i vad gäller nytt regleringsprogram för Hjälmarén beräknas komma att kosta ca 8 milj. kr. i 1978 års penningvärde. Utskottet föreslår att kostnaden bestrids med statsmedel. Man medger att det kanske kunde vara riktigt att de som drar nytta av det nya regleringsprogrammet borde bidra till kostnaden, men man anser det alltför komplicerat att finna någon modell för att ta in de avgifter som skulle komma i fråga och hamnar på den ståndpunkten att det är enklast att staten betalar.

Motionärerna från vpk kan inte dela denna utskottets bedömning. Vi anser att om det går att göra troligt att också miljöintressena skulle tjäna på en rensning av Eskilstunaån, bör det utarbetas ett nytt förslag från regeringen, där de kommersiella intressen som kan dra nytta av en sådan rensning får gå in och bidra till kostnaderna efter en lämplig modell. Skulle en rensning av ån inte ha påvisbara fördelar från miljö- och naturskyddssynpunkt, bör i stället ett nytt förslag utgå från den tappningsplan som inte innefattar rensning av Eskilstunaån. Också i detta fall anser motionärerna att de intressen som drar nytta av den nya tappningsplanen bör kunna lämna bidrag i proportion till

Onsdagen den
21 maj 1980

*Ändrad vatten-
hushållning i Hjälmaren*

dragen nytta.

Denna inställning från motionärernas sida är inte något påfund som de är ensamma om. Tre viktiga remissinstanser uttalade vid sin behandling av utredningens förslag liknande synpunkter som vi framfört i motionen.

Kammarkollegiet anser att de föreslagna rensningarna i Eskilstunaån inte är ekonomiskt försvarbara. Kollegiet säger också att en regleringsplan för Hjälmaren inte bör få gå ut över andra sjöar inom Hjälmarens avrinningsområde. Det ifrågasätter också nödvändigheten av en ombyggnad av Hyndevadsdammen och, om en sådan ändå måste ske, om det inte är en sak för regleringsintressenterna.

Riksrevisionsverket, som väl i första hand har att se till att staten hushållar med sina medel, anser sig inte kunna biträda utredningens förslag till åtgärder i Eskilstunaån.

Statens naturvårdsverk anser att utredningens motstånd mot en höjning av medelvattenståndet inte är befogat. Det nuvarande medelvattenståndet anser verket vara ett resultat av otillåtliga sänkningar under sänkingsgränsen och otillåtet höga tappningar i Eskilstunaån under torrperioder. Verket anför vidare att det är ett mycket starkt krav ur naturvårdssynpunkt att vattenståndet i Hjälmaren inte under några omständigheter tillåts sjunka under den redan år 1877 fastställda sänkingsgränsen på + 21.62 m. Naturvårdsverket delar inte utredningens uppfattning att staten bör betala kostnaderna för de föreslagna åtgärderna. Enligt naturvårdsverkets mening tillgodoser en ny vattenhushållningsplan både jordbruksintressen och andra intressen, även om verkets synpunkter rörande sänkingsgränsens okränkbarhet beaktas. Jordbruket liksom andra intressen, såsom kraftintresset, bör därför svara för sin del av kostnaderna. Så långt naturvårdsverket.

Det men för jordbruket runt Hjälmaren som uppstår på grund av en något högre vattennivå i sjön har ökat under de snart hundra år som förflutit sedan den stora sänkningen år 1888 då sjöns vattenspiegel sänktes med så mycket som 1,3 m. Att detta men ökat beror på att jorden sänkt sig med tiden i förhållande till vattenspegelns nivå. Detta fenomen kan komma att fortsätta också framåt i tiden. I så fall blir en sänkning av medelvattenståndet i sjön bara en kortsiktig lösning, som för en tid ger fördelar för jordbruket. En långsiktig lösning skulle då ligga i att lågt belägen jord invallades. Nu säger utskottet att en sådan lösning blir alltför dyr i förhållande till de vinster som kan göras för jordbruket. Det är inte säkert att det behöver förhålla sig så om man ser lösningen i ett tillräckligt långt perspektiv. Därför kan en invallning mycket väl tänkas som en långsiktig lösning. I den socialdemokratiska reservationen till utskottets betänkande framförs tankar om en invallning som en sådan långsiktig lösning, och det har Svante Lundkvist nyss talat om. I reservationen går man emellertid med på att företaget skall betalas av staten, och från den synpunkten kan vi inte stödja reservationen. Men om vår motion faller kommer vi i andra hand ändå att stödja reservationen som ett bättre förslag än det som utskottet förordar.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motion 1979/80:1917.

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Fru talman! Med anledning av det sista Per Israelsson sade vill jag bara markera att frågan om kostnadsfördelningen får bli beroende av hur det nya förslag som vi väntar på kommer att se ut. Därmed har vi icke genom vår reservation sanktionerat det förslag till kostnadsfördelning som utskottsmajoriteten förordar och som ansluter sig till propositionen. Vi vill bedöma den frågan när vi får tillbaka ärendet på riksdagens bord. Däremot har vi sagt att vi tycker att riksdagen bör anvisa de 500 000 kr. som man begär för ytterligare utredning. Vi anser nämligen att det här är en fråga som måste utredas ytterligare.

LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Svante Lundkvist redogjorde för socialdemokraternas reservation till jordbruksutskottets betänkande 37, och han redogjorde också för de värden som gäller för Hjälmareområdet. Jordbruksministern har också i sin proposition sagt att det är dessa värden som är orsaken till att man vill vidta åtgärder. Sedan regleringen av sjön gjordes har avrinningen i Eskilstunaån försämrats. Förhållandet är i dag inte särskilt bra. Vissa år har vi för högt vattenstånd och andra år för lågt vattenstånd. Sådana tillstånd förekommer ganska ofta. Enligt utredningen är vattenståndet vart fjärde år för högt, och vartannat år kommer vattenståndet under den lägre gränsen.

Det förslag som nu föreligger innebär ju att man skall försöka hålla ett jämnare vattenstånd. Den 20 maj skall vattenståndet vara + 21,95 m. och den 30 september skall det vara + 21,73 m. Det är alltså betydligt högre än det lägsta vattenståndet, som är 21,62 m. Detta måste, som jag ser det, vara till fördel även för naturvärden, eftersom stränderna inte påverkas av högt och lågt vattenstånd på samma sätt som hittills.

Svante Lundkvist säger att i och med att man tillåter att det lägsta vattenståndet får underskridas vid viss tidpunkt så legaliserar man denna sänkning. Enligt min uppfattning är det inte alls på det sättet. Vad man har sagt är ju att från nuvar och fram till vårfloden skall vattenståndet kunna gå ned till 21,50 m för att stora översvämningar skall motverkas när vårfloden kommer. Detta vattenstånd får endast tillåtas om SMHI kan ge klara prognoser som visar att vi får en mycket stark och besvärlig vårflod. Härigenom kan ju inte vattenståndet under sommaren påverkas negativt. Det måste för alla parter vara positivt att hålla ett jämnt vattenstånd. Jag tror att vi är ganska överens om att alla de intressen det här gäller: jordbruk, naturvård, fiske – på fritid och som yrke – skall kunna samsas om de tillgångar som vi här har.

Reservationen tar också upp frågan om invallningen. Man säger att detta måste vara det sätt på vilket vi skall lösa de problem det här gäller. Utredningen har ju sett på denna fråga och förklarat att detta är någonting som man i varje fall inte i nuläget kan gå in på, eftersom det kommer att ställa sig avsevärt dyrare än de värden man i detta fall skulle skydda.

Vad man nu vill göra när det gäller restaureringen av Eskilstunaån och när

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Ändrad vatten-
hushållning i Hjälmaren*

*Ändrad vatten-
hushållning i Hjälmaren*

det gäller avrinningen är att återställa miljön i ursprungligt skick och på det sättet tillgodose de intressen som där finns och som även gäller sjön.

Per Israelsson var inne på frågan om kostnadsfördelningen. Man kan naturligtvis tycka att om en sådan här åtgärd vidtas, så bör de som har nytta av den också betala för den. Jag kan i och för sig dela den uppfattningen. Men utredningen har ju sagt att om man väljer det systemet, så kommer det att kosta ungefär lika mycket som det system utredningen förordar. Dessutom kommer det att ta väldigt lång tid att reda ut vilka det är som har denna nytta och vilka som i så fall också skall betala. Att man skall lägga ut samma summa pengar bara för att kunna ta in de pengarna av dem som får nytta av åtgärderna tycker jag inte är befogat. Samhället och staten tjänar ingenting på det, utan alla parter förlorar i så fall.

Med det anförda vill jag yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan.

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Fru talman! Under de år som har gått har man ju, Lennart Brunander, legaliserat en lägre medelvattennivå än den ursprungligen fastställda. Fortsätter vi att tumma på sänkingsgränsen, så fortsätter också legaliseringen av en lägre vattennivå. Om sedan jorden fortsätter att sjunka, tvingar det fram en ny diskussion om hur jordbrukets intressen skall tillgodoses. Med jordbruksministrarnas sätt att resonera, att här skall inget intresse ha förtur framför det andra, skall vi då på nytt göra en avvägning. Och i den situationen är kanske medelvattennivån ännu lägre. Följden blir då den att vi får ett vattenstånd som återigen skadar naturvårdsintresset och sjön men kanske tillfälligt räddar jordbruksintresset.

Vi har sagt att man borde pröva vad invallningen kan kosta. Då säger Lennart Brunander: Utredningen har ju tittat på detta och konstaterat att det inte är aktuellt att göra en invallning, i varje fall inte i nuläget. Menar Lennart Brunander då att vi först skall acceptera dessa skador på sjön och sedan någon gång i framtiden börja diskutera om vi ändå inte borde ha invallat för att rädda jordbrukets intressen? Vi menar att det borde vara angeläget att sätta klackarna i backen nu för att till varje pris förhindra en sådan utveckling som den naturvårdsverket har tecknat. Då får vi pröva frågan hur mycket jordbruksmark vi kan rädda och till vilket pris och vidare om insatsen är tillräckligt värdefull för att göras. Vi borde väl ändå kunna vara överens om att vi aldrig kan acceptera en sådan förstörelse som den naturvårdsverket har tecknat för Hjälmaren. Blir förstörelsen av den omfattningen, har vi verkligen råkat illa ut – då har ett naturvärde gått förlorat som vi aldrig kan få tillbaka. Därför menar vi att det är nu vi måste sätta klackarna i backen, innan utvecklingen har gått för långt.

LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Ja, Svante Lundkvist, vi kan vara överens om att vi inte vill ha samma utveckling för Hjälmaren som vi har fått för Hornborgasjön. Men som jag ser det är vi inte på väg mot den utvecklingen, och de åtgärder som nu skall vidtas kommer inte heller att medverka till en sådan utveckling. Det

måste vara positivt för naturvärden runt sjön om vattennivån hålls jämnare än i dag. Den har, som jag tidigare redogjort för, varierat starkt. Något år har den varit nere på 21,15 meter, alltså klart under det lägsta tillåtna vattenståndet. Dessutom innebär förändringen att man minskar vattenavrinningen från sjön från 5,1 till 3,1 kubikmeter per sekund, och det kan inte vara negativt för sjön.

Svante Lundkvist sade att om man sänker medelvattenståndet i en sjö uppstår skador som inte kan repareras. Med det låga vattenstånd som vi har i dag är dessa skador redan skedda, och vad som nu kommer att hända är att man behåller ungefär samma vattenstånd som i dag men ser till att det blir jämnare under årets månader.

Dessutom bestämmer vi inte här vilken vattennivån skall vara – det kommer att avgöras genom en vattendom. Vad vi har att ta ställning till är vilka åtgärder som skall vidtas.

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Fru talman! Vad som sker i dagens läge, om man skulle behålla det vattenstånd som föreslås, är att markytan fortsätter att sjunka. Då kommer vi på nytt att ställas inför samma problem, dvs. inför kravet på att hänsyn skall tas till jordbruksintresset – med risk för den utveckling som jag här har talat om. Lennart Brunander säger att han inte upplever detta som någon risk, men jag litar faktiskt mer på naturvårdsverket i det fallet.

Jag litar också mer på naturvårdsverket än på jordbruksministern. Även när det gällde Hornborgasjön var det nämligen på det sättet att jordbruksministern föreslog åtgärder som enligt hans mening skulle rädda ett stycke jordbruksmark men som enligt naturvårdsverkets och så småningom även enligt riksdagens mening skulle vara förödande för den del av Hornborgasjön som vi förhoppningsvis ändå lyckas rädda genom det beslut som riksdagen fattade.

LENNART BRUNANDER (c) replik:

Fru talman! Vi kan vara överens om målet att skydda naturvärden och skydda möjligheterna för det rörliga friluftslivet runt sjöar. Men det föreliggande förslaget innebär, som jag redan sagt, inte att vi försämrar dessa möjligheter. Det är riktigt, som Svante Lundkvist säger, att sänkningen av den odlade jordens nivå kommer att fortsätta och att vi någon gång kommer i det läget att vi måste ta upp den diskussion som Svante Lundkvist nu vill föra.

Vad vi nu vill åstadkomma är ett jämnare vattenstånd under årets tolv månader. Det är till fördel för jordbruket, men jag kan inte förstå annat än att det också måste vara till fördel för naturvärden.

Förste vice talmannen anmälde att Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Onsdagen den
21 maj 1980

*Ändrad vatten-
hushållning i Hjälmaren*

ERIK LARSSON (c):

Fru talman! Jag vill bara göra några små kommentarer och hoppas att inte debatten därigenom skall bli mycket längre, eftersom den redan har dragit ut på tiden.

Låt mig först konstatera det som alla tycks vara överens om, nämligen att Hjälmaren är en stor och utomordentligt svårreglerad sjö. Den är vidsträckt och stor till ytan, den är grund, den har ett stort upptagningsområde men små möjligheter att kvarhålla vattnet i detta upptagningsområde. Sjöns avbördningsförmåga har också, som sagts här tidigare, sjunkit med åren. Över- och underskridanden av högsta resp. lägsta nivå har skett ofta. De åtgärder som man nu föreslår är ju avsedda att förbättra möjligheterna till reglering inom den nuvarande amplituden. Det är alltså inte fråga om att kontinuerligt ändra på vattenståndet i Hjälmaren.

F. n. har sjön en amplitud på 60 cm, vilket innebär ett regleringsgap på mellan 21,62 och 22,22 m. Och avbördningsförmågan har som sagt minskat.

Jag vill påstå att ingen, inte ens naturvårdsverket, kan lämna några garantier för att man även med de föreslagna åtgärderna kan undvika över- eller underskridanden av amplituden. Så ligger det till när det gäller Hjälmarens reglering. Men vi kan ändra förutsättningarna för att kunna hålla värdena inom amplituden.

Samtidigt som vi har kunnat konstatera en minskad avbördningsförmåga i Eskilstunaån har vi kunnat konstatera att urbaniseringen i Hjälmalområdet under årens lopp – hårdgörning av mark för bostäder och industrier, förbättrad utdikning av t. ex. skogsmark och mossmark – inneburit att ett starkt tillfälligt flöde mycket snabbt ökar vattennivån i Hjälmaren. Det innebär också svårigheter ur regleringssynpunkt.

När man inom Hjälmirutredningen funderade på de här problemen tog man kontakt med alla de intressegrupper runt Hjälmaren som genom sitt arbete eller under sin fritid hade beröring med sjön. Utredningen tyckte sig finna ett gemensamt intresse hos alla parter: Man ville ha ett så jämnt vattenstånd som möjligt i Hjälmaren. Med detta som utgångspunkt har man försökt vidta åtgärder för att just kunna reglera Hjälmaren på ett bättre sätt inom ramen för den nuvarande amplituden. En översvämning i Hjälmaren skadar – det har inte framgått riktigt av debatten – inte bara jordbruk och skogsbruk. Vi har mycket lågt liggande permanentbebyggelse i tätorten Örebro. Vi har fritidsbebyggelse och fritidsanordningar som också skadas, om det blir kraftiga översvämningar.

Man talar här om att jorden kommer att sjunka, och att jordens kvalitet försämras är alldeles klart. Vi har områden som nu är invallade, där man nära nog gjort slut på matjorden. Vi kan se framför oss att man på de jordbruken måste få till stånd en mera extensiv driftform. Det är alldeles klart att det sker en förändring av jordbrukets villkor runt Hjälmaren. Men skulle man göra stora invallningar i de områden där invallningar i dag inte skett, rör det sig om mycket stora kostnader, och det har både utredningen och regeringen i det här skedet avvisat som ekonomiskt omöjligt att genomföra. Den fortsatta behandlingen av ärendet får väl ge synpunkter också på det.

Sedan finns det de som tror att en ökad avbördningsförmåga i Eskilstunaån skulle innebära ett högre vattenstånd i Hjälmaren. Det är precis tvärtom. Om man har möjlighet att snabbt avbörda vatten från Hjälmaren, har man också möjlighet att hålla ett högre medelvattenstånd utan risk för kraftiga översvämningar. Alltså är det ett vitalt intresse att återställa avbördningsförmågan i Eskilstunaån, så att den situationen inte uppstår att man på grund av en dalig avbördningsförmåga kontinuerligt tvingas hålla ett lågt vattenstånd i Hjälmaren.

Påståendet att man skulle sänka vattenståndet till 16,50 under vintern har Lennart Brunander tagit upp – det skall jag inte vidare kommentera. Men låt mig påpeka att det är svårt att undvika en lågvattennivå under vissa somrar. Vi skall komma ihåg att en het sommardag avdunstar från Hjälmarens yta 25 å 30 m³ vatten per sekund. Det är mer än medelvattenavrinningen i Eskilstunaån ett normalår. Då hjälper det inte att sätta klackarna i backen. Svante Lundkvist – då gäller det att kunna reglera vädret eller eventuellt ställa upp ett stort parasoll över Hjälmaren, och det mäktar vi nog inte.

Sammanfattningsvis vill jag säga: Förbättrade möjligheter till reglering inom nuvarande gränser är avsikten, och det är till nytta för alla parter.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Fru talman! Jag är naturligtvis väl medveten om att det finns svårigheter med regleringen av Hjälmaren. Jag är också väl medveten om att vi alla är angelägna om att få ett så jämnt vattenstånd som möjligt under året. Det är riktigt, som Erik Larsson säger, att det beror på vilka förutsättningar vi skapar. Fortfarande gäller att man i det här förslaget – som naturvårdsverket påpekar – tummar på sänkingsgränserna. Vi löper alltså risk att få den utveckling som naturvårdsverket tecknat.

Jag skulle vilja ställa en fråga till Erik Larsson, som ju ändå har gjort utredningen. Lennart Brunander har sagt att någon gång blir det kanske aktuellt att ta upp frågan om man skall lösa de här problemen på det sätt som vi har redovisat, alltså genom att pröva ytterligare invallning. Tycker Erik Larsson att det kommer att bli lättare att göra det längre fram? Är det klokare att vänta med att diskutera den typen av åtgärder tills man dels har fått ett sämre tillstånd i sjön, dels kanske har ännu större svårigheter att komma till rätta med problemen med hjälp av invallning? Borde inte klokheden bjuda att man nu prövar om man kan komma fram den här vägen?

När vi har sett papper på det här kan vi diskutera hur långt vi skall gå, vad som är vettigt att göra för att rädda en viss mängd jordbruksmark och hur vi på bästa möjliga sätt skall klara sjön. Det senare betraktar jag som ett primärt intresse i sammanhanget.

ERIK LARSSON (c) replik:

Fru talman! Låt mig konstatera, Svante Lundkvist, att vi i vårt förslag icke har tummat på sänkingsgränserna. Den temporära sänkning för att möta en

Onsdagen den
21 maj 1980

*Ändrad vatten-
hushållning i Hjälmaren*

stark vårflood, som vi har angett som önskvärd, innebär inte en bestående sänkning av vattenståndet i sjön. Därför är Svante Lundkvists fråga inte riktigt adekvat. Eftersom vi inte får ett sämre tillstånd i sjön, utan ett bättre med den reglering som föreslås, kan vi när som helst ta upp diskussioner beträffande den jordbruksmark som för framtiden kommer i farozonen.

Låt mig i sammanhanget upprepa vad jag sade tidigare, nämligen att det sker en förändring runt sjön, som vi givetvis måste ta hänsyn till i framtiden. Men det innebär inte att det beslut som vi i dag är beredda att fatta omöjliggör ett uppskjutande av den diskussionen.

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Fru talman! Tveklöst är det så att naturvårdsverket här har satt fingret på den ömma punkten. Man är ändå beredd att tillåta en lägre sänkingsgräns, och naturvårdsverket har förordat att sänkingsgränsens okränkbarhet bör vara utgångspunkten för en diskussion.

Nu säger Erik Larsson att vi, eftersom det kanske inte omedelbart blir en försämring av sjöns tillstånd, när som helst kan ta upp en diskussion om andra åtgärder behöver vidtas. Men varför vänta med någonting som vi bör göra nu? Möjligheterna att effektivare möta de risker för skador, som vi väl är överens om bör undvikas, är större om vi tar denna diskussion nu i stället för att vänta med den. Av vilket skäl vill Erik Larsson uppskjuta den diskussionen?

ERIK LARSSON (c) replik:

Fru talman! Mitt enda skäl är att det inte är akut att ta upp en diskussion i sammanhanget.

Låt mig sedan peka på en faktisk händelse. År 1976 var vattenståndet i sjön Hjälmaren väldigt lågt. Jag minns inte den exakta siffran, men jag tror att det låg på 21,15, dvs. betydligt under regleringsgränsen. Snösmältningen 1977 hade, om det inte blivit ett uppehåll i den, inneburit en översvämningstastrof av samma mått som uppe i Bergslagen i Lindesbergstrakten. Det betyder att vi har kolossala svängningar i vattennivån att ta hänsyn till.

Genom den temporära sänkningen på vintern är meningen att man skall förebygga sådana saker som inträffade 1977, dvs. att ett meterdjupt snötäcke på en gång kan smälta ned och förorsaka översvämningar. Jag tycker alltså att vi kan vidta temporära sänkningar utan att det skall heta att vi ändrar regleringsgränsen i sjön.

Förste vice talmannen anmälde att Svante Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

PER ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Eftersom jag tidigare inte hann få replik, vill jag i stället nu påminna om några saker som berör sjön Hjälmaren, om än på ett mer marginellt sätt.

År 1941, dvs. för ganska länge sedan, gjorde jag en resa till Stockholm med

båt från Örebro. Tre båtar, Örebro I, II och III, trafikerade övre Hjälmaren, Hjälmare kanal och Mälaren fram till Stockholm. Jag åkte från Örebro kl. 16.00 och var framme i Stockholm kl. 08.00 nästa dag. Om man i dag skulle försöka företa en sådan resa med ett fartyg av samma storlek, tror jag att man skulle misslyckas.

Jag har ett minne av att man för några år sedan försökte ta sig in denna väg från Stockholm mot Örebro med en mindre, militär farkost. Även den hade svårigheter att ta sig fram. Det visar att sjön sedan 1941 har förändrats på ett från naturvårdssynpunkt negativt sätt. Den har grundats upp.

Erik Larsson sade att Hjälmaren är en grund och svårreglerad sjö. Det är nog riktigt. Medeldjupet är ungefär 3 m., alltså väsentligt mindre än i de andra stora sjöarna i Mellansverige. Därför är Hjälmaren grund och svårreglerad, och därför är det viktigt, som naturvårdsverket säger, att vi är väldigt försiktiga med att underskrida den lägsta nivån.

Nu trodde Erik Larsson att det inte gör så mycket om man sänker nivån på eftervintern, såvida man har säkra indikationer från SMHI på att det kommer nytt vatten. Men jag föreställer mig att de uppgifterna hade även naturvårdsverket, när det yttrade sig över detta ärende. Ändå håller verket på att man inte får underskrida den lägsta nivån. Jag tror att verket har goda skäl härför. Därför har vi i vår motion ställt-oss bakom vad naturvårdsverket har krävt.

Lennart Brunander sade att han i och för sig skulle kunna dela den uppfattning som jag framförde i mitt första anförande, nämligen att de som har ekonomiska fördelar också borde bidra till kostnaderna. Men han tillade att det kanske blir så krångligt, att det kostar mer att ta reda på vilka som skall betala än vad man får in. Jag kan hålla med om att det kan bli problem när det gäller jordbrukarna. Men beträffande de kraftintressen som skulle kunna få fördel av en ny sjöreglering föreställer jag mig att det skulle vara mycket enklare att få fram alla uppgifter.

När det gäller åtgärderna i Eskilstunaån håller jag med Erik Larsson så långt att en sådan ökad avbördningsförmåga borde underlätta en reglering och rimligtvis inte försvåra den. Men om åtgärderna skall vidtas, håller jag fortfarande fast vid att de som har fördelar, om man kan hitta en lämplig modell, också skall vara med och bidra till kostnaderna. Jag vidhåller alltså de yrkanden som jag tidigare framfört.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 1917 av Lars Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Svante Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara

Onsdagen den
21 maj 1980

Intrång i Pieljekaise nationalpark

med övervägande ja besvarad. Sedan Svante Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 37 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Svante Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Svante Lundkvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165

Nej - 164

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24 Intrång i Pieljekaise nationalpark

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1979/80:39 med anledning av viss del av propositionen 1978/79:115 med riktlinjer för energipolitiken, såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde, jämte motioner.

I propositionen 1978/79:115 hade regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit såvitt nu var i fråga (bil. 2, mom. 1) att riksdagen bemyndigade regeringen att medge det intrång i Pieljekaise nationalpark som föranleddes av en utvidgad reglering av sjön Sädvajaure.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen väckta motionerna

1978/79:2317 av Rolf Hagel och Alf Lövenborg (båda apk), vari såvitt nu var i fråga (yrkande 5) hemställts att riksdagen uttalade sig för att avslå hemställan om intrång i Pieljekaise nationalpark och förslaget om att bygga Sädva kraftstation, för den händelse inte vattendomstolens villkor för bygget uppfylldes, samt

1978/79:2422 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 15) hemställts a. att riksdagen skulle avslå propositionen i den del som avsåg reglering av Sädvajaure och utbyggnad av Sädva kraftstation, b. att riksdagen – om yrkandet under a. skulle avslås – uttalade sig för sådana villkor för uppdämningar och avtappningar att skadorna på landskap och fiske minimerades.

Onsdagen den
21 maj 1980

Intrång i Pieljekaise nationalpark

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1978/79:2317 yrkande 5 såvitt avsåg avslag på regeringens hemställan och motionen 1978/79:2422 yrkande 15 a bemyndigade regeringen att medge det intrång i Pieljekaise nationalpark som enligt vad utskottet anfört föranleddes av en utvidgad reglering av sjön Sädvajaure,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:2317 yrkande 5 såvitt avsåg villkor för vattenföretaget samt motionen 1978/79:2422 yrkande 15 b,

3. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om allmänna principer för ingrepp i nationalparker.

PAUL LESTANDER (vpk):

Fru talman! Det vattenmål som ligger till grund för framställningen om intrång i Pieljekaise nationalpark avser ytterligare reglering av sjön Sädvajaure och byggande av Sädva kraftstation.

Jordbruksutskottet inleder med en sammanfattning av de olika verkningarna av att vattenregleringen och vattenkraftsuthyggnaderna tillåts. Härav framgår att kammarkollegiet, fiskeristyrelsen, Arjeplogs kommun och naturvårdsverket stöder de bestämmelser för tappning genom Arjeplogsströmmarna och den begränsade avsänkning av Hornavanmagasinet vilka förordats av vattendomstolen.

Arjeplogs kommun har också i sitt beslut den 30 oktober 1979 skärpt sina krav på utbyggnadsföretaget, innebärande bl. a. reproduktionsåtgärder i form av fiskutsättning. Föredragande departementschef framhåller företagets betydelse från allmän synpunkt och anser att det bör medges. Det förutsätts då att olika villkor meddelas för att kompensera skadeverkningarna av företaget. Han anser alltså att tillstånd bör lämnas till utvidgad reglering av sjön Sädvajaure och byggande av Sädva kraftstation. Vidare framhålls att företaget bör ges en i förhållande till sökandens ursprungliga förslag ändrad utformning.

De allmänna intressena synes vara av två olika slag och innebär två rakt motsatta intresseinriktningar. Den ena innebär en så hög energiproduktion som möjligt. Härav följer krav på vattenhushållningsbestämmelser som tillfredsställer kraftproducenternas intressen. Konsekvenserna av att detta intresse tillgodoses är vinstmaximering för kraftintressenterna och stora, närmast oersättliga skador på fiske, fiskreproduktion och rekreationsintressen. Den andra huvudinriktningen representeras av vattendomstolens förslag, vilket stötts av kammarkollegiet, fiskeristyrelsen, Arjeplogs kommun och naturvårdsverket. Detta förslag skulle enligt min mening vara det bästa och riktigaste uttrycket för att tillgodose allmänna intressen.

Jag vill framställa ett särskilt yrkande, som innebär en precisering beträffande mom. 2 i betänkandet. Yrkandet lyder:

att riksdagen med anledning av motion 1978/79:2317 yrkande 5 såvitt avser villkor för vattenföretaget samt motion 1978/79:2422 yrkande 15 b som sin mening ger regeringen till känna att en utvidgad reglering av Sädvajaure och byggande av Sädva kraftstation, för att på bästa sätt tillgodose det allmännas

intresse, bör genomföras på de villkor som föreslagits av vattendomstolen.

HANS WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Det är ett enhälligt betänkande som här föreligger, och eftersom jag varken fullföljt min i utskottet preliminärt anmälda reservation eller kommit med något särskilt yttrande borde jag strängt taget hålla tyst – så mycket mera som jag slarvade och inte var med vid justeringen av betänkandet.

Oavsett detta måste jag notera den starka skrivning som utskottet gjort, sedan man i likhet med departementschefen konstaterat att ingrepp i nationalparker alltid är allvarliga men att det i detta fall är ett så obetydligt intrång att det kan försvaras.

Det tråkiga är bara att den skrivningen i det aktuella fallet inte betyder något. Den gäller framtida ingrepp i nationalparker i allmänhet och avvärjer således inte alls det hot mot just Pieljekaise som nu är på tal.

Gubben börjar bli gammal, fru talman, och ilsknar inte till så fort som jag gjort förr, men när jag efter utskottsbehandlingen har tittat i gamla protokoll och andra handlingar har jag kommit fram till att utskottets starka skrivning vad beträffar framtida bruk knappast ens är värd papperet som den nedtecknats på.

Låt oss titta ett ögonblick på hur det gått med några av våra nationalparker, en gång reserverade som omistliga exempel på svensk natur – eller hur det nu brukar heta.

Hur har det t. ex. gått med Stora Sjöfallet, en gång avsatt som nationalpark för evärdlig tid, som ett område med unik svensk natur? När andra intressen kom in i bilden naggades parken i kanten både här och där, och nu är så litet kvar av den att dess karaktär av nationalpark kommer att upphävas – om det inte redan har skett.

Hur gick det med Sarek och den i hela världen unika granurskogen på Rittakdalens nordsida? När Seitevare kraftstation kom till dämde skogen över, och nu är där djupt, djupt vatten. "Ett endast ringa intrång", hette det då.

Och hur var det med Abisko häromåret? Där satte riksdagen som en förutsättning för vägbygget genom nationalparken att vägens ekologiska följder först skulle utredas. Det program för den undersökningen som vägverket skulle redovisa till länsstyrelsen i Norrbottens län kom aldrig dit. Man byggde vägen i alla fall.

Jag vill än en gång tacksamt påpeka att utskottets skrivning är utmärkt till ordalydelsen. Men tyvärr visar de tre exempel jag nyss nämnt att så snart motstående intressen kastar sina blickar på en nationalpark till att begära den, så får naturvårdsintressen och nationalparksstatus stryka på foten. Som ett fjärde exempel har vi ju nu också fatt Pieljekaise.

Man skyller här liksom man alltid kommer att göra på att det bara gäller en obetydlig areal. Och det må vara riktigt, men kvaliteten och värdet på vad som förstörs, som ofta påverkar hela parkens värde, talar man tyst om. Det

som kommer att dämmas över i Pieljekaise är parkens enda förekomst av starkt björkblandad gles barrskog, och den kommer alltså att förstöras.

För fullständighetens skull vill jag till sist omnämna att skadorna på Pieljekaise nationalpark bara är en liten del av dem som genom regleringen av Sädvajaure och byggandet av Sädva kraftstation kommer att drabba bygden. Men detta är en regeringsfråga, och den kan vi inte ta upp tiden med här. Vi har inte med det att göra. Jag vill i alla fall ägna mig litet åt den, men inte i högre grad än att jag uttrycker den förhoppningen att när regeringen skall pröva saken hänsyn tas till att alla de tunga instanser som herr Lestander nyss omnämnde har uttalat sig negativt men dock förutsatt att man kommer att rätta sig efter vattendomstolens föreskrifter. Tyvärr förefaller det som om regeringen redan har bestämt sig för att kraftverksbygget skall komma till stånd, men det är en sak som vi som sagt inte har att göra med här.

Jag har, fru talman, med de här orden velat deklarera att jag tyvärr inte tror att utskottets starka skrivning kommer att få någon effekt. Nästa gång man behöver nagga en nationalpark i kanten eller t. o. m. i hjärterötterna, så kommer man också att göra det, och på det sättet kommer det att bli så länge som riksdagen ger efter gång på gång.

Jag vill inte direkt rösta emot utskottets betänkande, eftersom det som sagt har sina mycket stora förtjänster, men jag vill inte heller rösta för någonting som jag inte tror på, och vid en eventuell votering kommer jag därför att lägga ner min röst.

TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Hans Wachtmeister talade nyss om Stora Sjöfallet. Jag hade ett meningsutbyte med honom om det här i kammaren den 5 december 1979, och han ställde sig då tveksam till det förslag som jag hade att framföra, nämligen att man inte skulle tillåta de ingrepp som vi vid det tillfället skulle fatta beslut om, men som talesman för utskottet instämde han i mångt och mycket i de synpunkter vi framförde även om han inte var så konsekvent att han röstade för vårt yrkande.

Jag delar i stort Hans Wachtmeisters uppfattning när det gäller de erfarenheter vi har av sådana här beslut och de faror som ligger i dem. Vad man framför allt har anledning att oroas över såväl i detta som i andra ärenden som gäller ingrepp eller förändringar i naturen är det sätt på vilket man ofta går till väga för att motivera åtgärderna. Det är den försåtliga steg-för-steg- eller bit-för-bit-taktiken som ofta används. Man förtiger vissa fakta, man snedvrider dem eller använder ofullständiga uppgifter. Det är sättet att inte redovisa bl. a. tidigare ingrepp och deras omfattning, sättet att inte dra ut konsekvenserna av dem och sättet att från exploatörers och myndigheters sida förfuska miljöbevarandets tanke och idé som har gjort också miljövärdsopinionen allt vaksammare. Det är också den här miljövärdsopinionen, närmare bestämt Älvräddarna och en stor del av lokalbefolkningen, som i tidigare sammanhang har gjort mig uppmärksam på farorna och som har återkommit i det nu aktuella fallet.

Jag tycker inte heller att man skall förlita sig på bra skrivningar av utskott.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

Intrång i Pieljekaise nationalpark

Onsdagen den
21 maj 1980

Intrång i Pieljekaise nationalpark

Det har ofta visat sig att det inte är så mycket att hålla sig till. Jag tror att det finns en risk för att man genom ett beslut om intrång i Pieljekaise nationalpark förfuskar hela nationalparksidén. Man måste nog någon gång sätta stopp för den här steg-för-steg- och bit-för-bit-taktiken. Enligt min mening bör regeringen inte ges bemyndigande att medge intrång i Pieljekaise nationalpark, vilket utskottet föreslår under punkten 1 i sin hemställan. Där föreslås att regeringen bemyndigas "att medge det intrång i Pieljekaise nationalpark som enligt vad utskottet anfört föranleds av en utvidgad reglering av sjön Sädvajaure".

Vpk menar – och vpk har i olika sammanhang framhållit detta alltsedan diskussionen om den fysiska riksplaneringen 1972 började – att ingen ytterligare kraftverksutbyggnad bör få ske eller underlättas genom att regeringen ges nya fullmakter enligt vattenlagen. I den nu aktuella situationen är det angeläget att man inte ger några bemyndiganden som kan underlätta nya utbyggnader, förrän riksdagen har fått ett nytt samlat grepp om riktlinjerna för utbyggnad av vattenkraften.

Vi känner till turerna i energidiskussionen här i landet med tillbakadragandet av regeringens energiproposition nr 115. Vi vet också att man i den senaste energipropositionen i huvudsak bara uppehöll sig vid säkerhetsföreskrifter. Vad vi nu väntar på är en ny omfattande energiproposition, där bl. a. frågan om vattenkraftsutbyggnaden tas upp. I avvaktan på en sådan proposition och på ett samlat förslag om vattenkraften bör man inte gå med på några ytterligare bemyndiganden till regeringen.

Jag befarar att ett tillstånd att göra intrång i Pieljekaise nationalpark, vilket har föreslagits av utskottet, egentligen bara innebär det första steget i en utbyggnad av vattenkraften där uppe. Det kommer nog inte att, som man sagt, inskränka sig till en ersättning av den redan befintliga stationen.

Fru talman! Jag har velat göra det här inlägget bl. a. mot bakgrund av Hans Wachtmeisters påminnelse om Stora Sjöfallet, som diskuterades förra året, men även mot bakgrund av den oro som vpk känner för att steg-för-steg- eller bit-för-bit-metoden, som är den väg som man slagit in på, kan komma att innebära ett förfuskande av hela nationalparksidén.

I det här sammanhanget vill jag också yrka bifall till vpk-motionen avseende punkt 1, liksom också till förslagen i det av Paul Lestander framställda särskilda yrkandet, som har delats ut här i kammaren.

HANS WACHTMEISTER (m) replik:

Fru talman! Det är inte mycket av vad Tore Claeson sade som jag inte kan instämma i. Men jag kanske får bena ut förhållandena litet när det gäller Stora Sjöfallet. Där var det inte fråga om något nytt ingrepp i nationalparken, utan det var fråga om de s. k. turisttappningarna. Vad vi diskuterade när den saken debatterades var: Skall det vara lönt, när vattenfallen ändå är förstörda genom tidigare ingrepp, att visa turisterna något slags surrogat? Vore det inte lika gott att använda vattnet från Stora Sjöfallet för att få den kraft som vi så väl behövde?

Det här är alltså inte någon polemik mot Tore Claeson, bara en

komplettering till uppgifterna om vad den debatten gällde. Det rörde sig alltså där inte om något nytt intrång.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

EINAR LARSSON (c):

Fru talman! Jag tycker att det är helt felaktigt att, som en del talare här har försökt att göra, nedvärdera riksdagens möjligheter och rättigheter att fatta beslut, riksdagens möjligheter att styra utvecklingen, också i sådana sammanhang som den här speciella frågan gäller. Jag skulle, i motsats till vad de talarna har anfört, vilja säga att det är ett ganska anmärkningsvärt beslut som riksdagen har möjlighet att fatta om en liten stund. Jag hyser alljämt den största respekt för riksdagens rätt att leda och styra utvecklingen i detta land, och jag gör det i all synnerhet när förslagen kommer från mitt eget utskott. Därför tycker jag inte att det finns någon som helst anledning att göra nedvärderingar eller att uttala en sådan förolämpning som att ifrågasätta om den här texten är värd pappret.

Det är nämligen på det sättet, som Tore Claeson säger, att någon gång måste man sätta stopp. Och i det enhälliga jordbruksutskottet har vi faktiskt uppfattat förslaget till riksdagsbeslut som någonting av en vändpunkt, där vi sätter stopp. Vi säger: O. K., det här är så långt framskridet, det här tycks ändå vara ett relativt ringa ingrepp. Men i hemställan höjs på ett mycket allvarligt sätt ett varningens pekfinger, som betyder att det här kanske är sista gången något sådant här tillåts, det blir kanske mycket svårt att komma igen. Det är också därför vi har beslutat att föreslå riksdagen att ge regeringen till känna vad utskottet på s. 4 i betänkandet – för tids vinnande skall jag inte citera det här – mycket bestämt framhåller om vad vi anser om sådana här ingrepp i framtiden. Jag tycker också att det finns anledning att hysa tillförsikt om att regeringen i det här fallet verkligen tar hänsyn till vad riksdagen kommer att besluta.

Jag vill med detta, fru talman, yrka bifall till utskottets enhälliga hemställan.

TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Jag vill säga några ord med anledning av det som Einar Larsson sade, när han talade om att detta är något av en vändpunkt, där utskottet vill sätta stopp och att detta kanske är sista gången som dylikt intrång medges. Jag vill inte påstå att jag har hört exakt samma yttrande tidigare, men jag vill bestämt påstå att jag flera gånger har hört liknande yttranden, som har låtit ungefär så här: Vi tar det här också, men sedan skall det naturligtvis vara slut och stopp.

Men de här frågorna hänger samman – frågan om utbyggnad och frågan om intrång i nationalparken. Vad det handlar om är ett betydande intrång i Pieljekaise nationalpark. Det föreslås en reglering och en utbyggnad som starkt kommer att påverka vattenföringen i strömmarna från Sädvajaure till Hornavan. Det gäller kapellströmmarna och de många fiskrika strömmarna invid Arjeplogs samhälle.

Skadorna på landskapet kommer att bli betydande. Det handlar nämligen

Intrång i Pieljekaise nationalpark

om en höjning av dämningssgränsen från 6 till 16 m. Också skadorna på fisket kommer troligen att bli avsevärt större än vad som tidigare har befarats, om Sädvajaure byggs ut på sätt som nu föreslås i propositionen. Om detta förslag bifalles, underlättar man alltså ett kommande beslut om en sådan utbyggnad, med de konsekvenser som det kan få.

Vidare kan man diskutera huruvida ett område om 60 ha är obetydligt eller inte. Vi anser från vpk:s sida definitivt inte att en uppdämning av ett område på 60 ha inom nationalparken – även om den är stor till sitt omfång – är ett obetydligt intrång. Vi menar att ett sådant intrång inte bör medges.

EINAR LARSSON (c) replik:

Fru talman! Som kanske framgått av mitt tidigare inlägg är jag inte oenig med Tore Claeson i sakfrågan. Jag vet inte vad Tore Claeson syftar på när han säger att det inte är första gången man ger löften av denna typ. Jag vill dock med bestämdhet säga att det är första gången som riksdagen står inför att fatta ett beslut, innebärande att man i så bestämda ordalag sätter upp ett varnande pekfinger mot framtida ingrepp.

HANS WACHTMEISTER (m):

Fru talman! Mina förklenande yttranden om värdet av det papper som det betänkande från jordbruksutskottet vilket vi nu diskuterar är tryckt på har inte tillkommit i hastigt mod. Jag ber att få citera vad vi skrev i det betänkande från jordbruksutskottet som förelåg när frågan om intrånget i Abisko nationalpark var aktuellt:

Det är "angeläget att alla ansträngningar görs för att begränsa de verkningar på växt- och djurliv samt på landskapsbilden som kan bli följden av ifrågavarande ingrepp i nationalparken. Utskottet vill härvidlag starkt understryka departementschefens uttalande om nödvändigheten av att vägbyggets utformning, schaktningsarbeten m. m. sker på ett sådant sätt att påverkan på naturen blir så liten som möjligt.

Statens naturvårdsverk utformar anvisningar därför."

Vi kan vidare i naturvårdsverkets tidskrift läsa följande ur en artikel från verket: "Förutom den normala hänsynen till naturen, skulle vägverket enligt beslutade villkor också utreda de ekologiska följderna av det omstridda vägbygget. Det var ett villkor för att vägen skulle få byggas." Vägverket tog fram ett förslag till program för undersökningen, men mer blev aldrig gjort. Ärendet kom aldrig till länsstyrelsen.

Jag tycker att detta vittnar om att man har rätt att vara litet tvivlande till våra möjligheter att verkligen sätta makt bakom orden när vi här i riksdagen tillhåller myndigheterna att göra vad vi beslutat att ålägga dem.

PAUL IESTANDER (vpk):

Fru talman! Einar Larsson ger uttryck för sin respekt för vad riksdagen uttalar och beslutar, men ändå pläderar han för utskottets skrivning under mom. 2, som i princip innebär att utskottet uttalar sig för en modifiering av de ursprungligen framlagda förklaringarna från sökanden. Men man uttalar inte

vilken sorts motivering det är fråga om – är det sökandens nya förslag eller är det det förslag som stöds av Arjeplogs kommun, vattendomstolen, naturvårdsverket m. fl. myndigheter? Det är en mycket viktig punkt som man borde ha en uppfattning om även i jordbruksutskottet.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

Överläggningen var härmed avslutad.

Intrång i Pieljekaise nationalpark

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motion 2422 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Tore Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 39 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit motion 2422 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Tore Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 305
Nej – 16
Avstår – 3

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av Paul Lestander under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Paul Lestander begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkande 39 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit det av Paul Lestander under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Paul Lestander begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 306
Nej – 17
Avstår – 1

Onsdagen den
21 maj 1980

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölles.

Förbud mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

§ 25 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1979/80:58 med anledning av propositionen 1979/80:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 i vad avser vissa anslag inom handels- och industridepartementens verksamhetsområden

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1979/80:24 om anslag för budgetåret 1980/81 till Bidrag till yrkesinriktad rehabilitering, m. m., jämte motioner

Civilutskottets betänkande

1979/80:29 med anledning av proposition 1979/80:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1979/80, såvitt avser bostadsdepartementets verksamhetsområde

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 26 Förbud mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1979/80:41 med anledning av propositionen 1979/80:155 om lag om förbud under viss tid mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark jämte motioner.

I proposition 1979/80:155 hade regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen att anta inom jordbruksdepartementet upprättat förslag till lag om förbud under viss tid mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag till en lag, som innebär förbud under viss tid mot spridning från luften över skogsmark av kemiska medel som är avsedda för bekämpning av lövsly.

Förbudet avses gälla under tiden fram till dess pågående utredningsarbete rörande användningen av bekämpningsmedel i skogsbruket hunnit resultera i beslut av statsmakterna. Lagen, som avses träda i kraft en vecka efter den dag då den har utkommit från trycket i Svensk författningssamling, föreslås därför gälla till utgången av juni månad 1981 eller den senare tidpunkt som regeringen föreskriver.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1979/80 års riksmöte väckta motionerna

1979/80:215 av Lars Werner m. fl. (vpk).

1979/80:1760 av Olof Palme m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkande 2).

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1979/80:1953 av tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson m. fl. (fp), vari yrkats att riksdagen skulle anta det i bil. I till utskottets betänkande som motionärernas förslag betecknade förslaget till lag om förbud under viss tid mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark, innebärande att förbudet utsträcktes till att omfatta all spridning av lövslybekämpningsmedel över skogsmark.

1979/80:1958 av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om förbud under viss tid mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark, innebärande komplettering av förbudet med i lagtexten angiven möjlighet för länsstyrelse att medge undantag från lagen om särskilda skäl förelåg.

1979/80:1959 av Einar Larsson m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen skulle anta det i bil. I till utskottets betänkande som motionärernas förslag betecknade förslaget till lag om förbud under viss tid mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark, innebärande att förbudet utsträcktes till att omfatta all spridning av lövslybekämpningsmedel över skogsmark.

1979/80:1960 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade anta av motionärerna framlagt förslag till lag om förbud under viss tid mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark, innebärande att förbudet utsträcktes till att omfatta all spridning av lövslybekämpningsmedel över skogsmark.

1979/80:1962 av Svante Lundkvist m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle bifalla det i motionen redovisade förslaget att det tillfälliga förbudet mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark skulle gälla all spridning av kemiska medel för lövslybekämpning över skogsmark, och

1979/80:1966 av Per Petersson (m).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionerna 1979/80:1953, 1979/80:1959, 1979/80:1960 och 1979/80:1962 samt med avslag på motionerna 1979/80:1958 och 1979/80:1966 skulle anta 1 § förslaget till lag om förbud under viss tid mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark med den lydelse utskottet föreslagit.

2. att riksdagen med anledning av regeringens förslag skulle anta 2–4 §§ lagförslaget med den lydelse utskottet föreslagit.

3. att riksdagen skulle anta lagförslaget i de delar det ej behandlats i det föregående.

4. att riksdagen beträffande användningen av hälso- och miljöfarliga produkter skulle avslå motionen 1979/80:215, yrkandena 1 och 2.

5. att riksdagen beträffande kommuns möjlighet att stoppa skogsbesprutning, m. m. lämnade motionen 1979/80:215, yrkandet 3, och motionen 1979/80:1760, yrkandet 2, utan ytterligare åtgärd.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

Förbud mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

Onsdagen den
21 maj 1980

*Förbud mot sprid-
ning av bekämp-
ningsmedel över
skogsmark*

Reservation hade avgivits *beträffande införande av en dispensregel i 1 § lagförslaget m. m.* av Arne Andersson i Ljung, Sven Eric Lorentzon och Jens Eriksson (alla m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1979/80:1958 samt med avslag på motionerna 1979/80:1953, 1979/80:1959, 1979/80:1960, 1979/80:1962 och 1979/80:1966 skulle anta 1 § förslaget till lag om förbud under viss tid mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark med den lydelse reservanterna föreslagit.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Fru talman! Frågan om användning av kemiska medel i skogsbruket har under senare år tilldragit sig stigande intresse, och den har hos många människor ingett oro. En utredning fick under hösten föregående år regeringens uppdrag att framlägga förslag beträffande den framtida användningen av kemikalier i jord- och skogsbruket. Med förtur skulle frågan om flygbesprutning över skogsmark behandlas. Dåvarande jordbruksministern, Eric Enlund, skrev i direktiven att förslag i denna del skulle lämnas under hösten, 1980. Efter regeringsskiftet har nuvarande jordbruksministern, Anders Dahlgren, uttalat att han för sin del önskade ett förslag från utredningen i så god tid att det kunde behandlas av riksdagen under innevarande vår och vara i kraft till årets sprutsäsong i skogen. Utredningen arbetade också för att så långt som möjligt tillmötesgå detta önskemål. Den 25 mars fann emellertid jordbruksministern tiden vara lämpad att förekomma utredningen genom proposition till riksdagen, trots att utredningen hade sammanträde två dagar senare i samma vecka. Av propositionen framgår att jordbruksministern gjort bedömningen att utredningen inte skulle hinna lägga fram ett förslag i tillräckligt god tid för riksdagsbehandling i vår. Med anledning härav har han ansett det nödvändigt att en provisorisk reglering nu införs i avvaktan på kommande mera långsiktiga beslut. Med hänsyn till det arbete som pågår i utredningen anser vi från moderata samlingspartiets sida det nu tillfälliga förbudet vara i första hand onödigt. Ett förslag från utredningen var ju ändå inom kort att vänta.

I andra hand kan man inte utesluta att regeringens förslag får andra och mer olyckliga konsekvenser. Således finns det stor risk för att det tillfälliga förbudet av miljögrupper ute i landet uppfattas som en fingervisning från jordbruksministern om vad han förväntar sig från utredningen. Det kan knappast ha varit jordbruksministerns mening.

Som moderata samlingspartiets representant i utredningen har jag för vår del ställt mig utomordentligt tveksam till uppfattningen att skogsbruket utan långtgående konsekvenser kan klara sig utan kemiska preparat. Enligt vår bestämda uppfattning ter sig riksdagens beslut från tid till annan därför motsägelsefulla. Riksdagen fattade för ca ett år sedan beslut om den framtida skogspolitiken och lade då fast riktlinjer för hur skogsbruket ur såväl privatekonomisk som samhällelig synpunkt bäst skulle bedrivas för att en långsiktigt säker virkesproduktion skulle kunna upprätthållas. Från moderata samlingspartiets sida pekade vi redan då på att det sedan några år

gällande beslutet om förbud mot DDT i skogsbruket motverkade de långsiktiga målen – bl. a. hög virkesproduktion – i det då fattade skogspolitiska beslutet. Dagens beslut om temporärt förbud mot användning av kemiska medel under ett år har naturligtvis i än högre grad liknande effekter i händelse av att det temporära förbudet kommer att följas av ett mera permanent sådant.

Vi har från vår sida funnit det alldeles självklart att det finns skogsmarker som är så belägna att de av olika skäl inte bör komma i fråga för flygbesprutning. Vi kan å andra sidan inte underlåta att konstatera att huvuddelen av landets skogsmarker, även med hänsyn tagen till de säkerhetsbestämmelser vi har, mycket väl kan komma i fråga för lövslybekämpning från luften.

Det bör erinras om att under senare delen av 1960-talet behandlades uppemot 100 000 hektar skogsmark årligen i vårt land med flygbesprutning mot lövsly. Så långt vi kan bedöma var det troligen med hänsyn till såväl de olika intressen som de bekämpningsbehov som förelåg en ganska väl avvägd areal. År 1971 fick vi ett förbud mot flygbesprutning vilket varade under fyra år. Under den tiden ökade arealen med eftersatt lövslybehandling på ett synnerligen oroväckande sätt. Efter förbudets upphävande har ca 30 000 hektar årligen lövslybekämpats från luften. Det har sagts i den allmänna debatten att en så liten areal som 30 000 hektar i sammanhanget inte borde ha någon reell betydelse. Då är att märka att de 30 000 hektar som under senare år flygbekämpats inte har representerat det behov som föreligger utan resultatet av skogsföretagens anpassning till trycket från opinionsbildande grupper. I själva verket är det på det sättet att vi i ett kortare perspektiv har ett långt större bekämpningsbehov. Vi har nu att lövslybekämpa inte enbart den årligen tillkommande arealen utan också de från tiden för förbud mot slybesprutning eftersatta markerna. Det finns därför fog för att påstå att flygbesprutning i ett kort perspektiv är mera angelägen än i ett längre. Det årliga behovet torde i runt tal utgöra minst 150 000 hektar skogsmark under ett antal år framöver.

Riksdagen uttalade under 1979 att frågan om ett samråd mellan kommun och skogsföretag före spridning av kemiska bekämpningsmedel borde utredas. En sådan utredning har gjorts av naturvårdsverket och överlämnats till såväl regeringen som utredningen. Från moderata samlingspartiets sida tror vi att samråd mellan skogsägare och kommunala eller regionala organ kan vara en lämplig umgängesform för att fastställa vilka marker som av olika skäl bör undantas från flygbesprutning. Sådant samråd kommer emellertid att leda till olika behandling av skogsföretag, beroende på dels den olika bedömning som görs i respektive län eller kommun, dels markernas belägenhet i förhållande till befolkningscentrum. Företag som således har sin skogsmark belägen nära platser där folk bor och vistas kommer av naturliga skäl att i lägre grad kunna använda flygbesprutning som lämpligt bekämpningsmedel. Av flera skäl bör sådan olika behandling motverkas. Förhållandet kräver därför enligt vår mening att skogsföretag med marker som är så belägna att de inte kan flygbesprutas får ersättning för den merkostnad de

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

Förbud mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

Onsdagen den
21 maj 1980

*Förbud mot sprid-
ning av bekämp-
ningsmedel över
skogsmark*

åsamkas då de nödgas tillgripa manuell bekämpning. För frågans behandling i det längre perspektivet har jag i utredningen anfört dessa synpunkter.

Fru talman! Jag vill med några få ord återkomma till vad jag inledningsvis nämnde, nämligen de förväntningar som olika grupper kan komma att ha till det framtida beslutet med anledning av den proposition som riksdagen nu behandlar.

Jag kunde för ett par veckor sedan i Borås Tidning läsa en reaktion från Marks miljögrupp utanför Borås. Denna miljögrupp gav i en stort uppslagen artikel uttryck för sin glädje: "Vi har segrat! Regeringens förslag om förbud uppfattar vi som en stor framgång i vårt arbete." Tror jordbruksministern att den miljögruppen väntar sig att utredningen skall lägga fram ett annat förslag än det som propositionens tillfälliga förbud ger en antydning om?

Men inte nog med det. Samma miljögrupp konstaterade också: "Men vi är ändå inte nöjda. Det som nu synes kunna förverkligas i skogen måste också ske inom jordbruket." Det är enligt min mening i varje fall inte ett ologiskt krav som gruppen framför. Har jordbruksministern verkligen inte tänkt sig den utvecklingen, måste det bli en utomordentligt obehaglig överraskning och kommer att göra frågan mycket svårhanterad i fortsättningen såväl i utredningen som här i riksdagen.

De miljögrupper som agerar på olika håll i landet är ofta sammansatta av ganska vänsterorienterade människor, som bakom sitt agerande har ett politiskt motiv – ett förhållande som människor med en annan samhällssyn kanske i högre grad än vad som nu är fallet borde beakta. Det finns ett sakligt motiv för att här i kammaren omnämna detta förhållande. Vi är troligen alla överens om att det är skogsbrukets lönsamhet som diskussionen gäller. Det är då att märka att vänsterpartiet kommunisterna, när frågan om den framtida skogspolitik för ett år sedan behandlades här i kammaren, hade en annan grundsyn än andra partier då det gällde ett ekonomiskt riktigt betingat skogsbruk. Om jag minns rätt så framgick det då av vpk-motionen att man ingalunda hade någonting emot att skogen växte i fina bestånd, men man ansåg att den i första hand var en tillgång för människor och djur att vistas i och att det i andra hand var fördelaktigt om den också gav ett ekonomiskt utbyte.

Denna syn delas inte av andra partier. Härav framgår att miljökampen för de vänsterorienterade människorna i vårt land är såväl konsekvent som ett led i den allmänna politiska kampen. Kommunisterna har sagt rent ut att de inte tycker att det ekonomiskt bästa är det viktigaste i skogsbruket. Andra partiets representanter har i riksdagen fäst långt större vikt vid skogsbrukets betydelse såväl för skogsägarna och skogsråvarornas förädlare som för hela nationen.

Det är för den skull, fru talman, som jag å moderata samlingspartiets vägnar i dag uttalar stark olust mot regeringens proposition om förbud mot användande av lövslybekämpning från luften. Den är enligt vår mening undfallande mot en minoritet av befolkningen. Och vad värre är – propositionen lämnar inget bidrag till en på saklig grund baserad lösning av frågan.

Förbud mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

Vi har inte velat gå emot propositionen, även om vi helst hade sett att den aldrig hade lagts. Vi har i stället föreslagit att den vidgas med dispensmöjligheter för särskilt angelägna objekt. Vi har vidare ansett att den fullmakt regeringen begär att kunna förlänga det ettåriga förbudet inte skall lämnas. Det är att märka att även en kortare förlängning av det tillfälliga förbudet efter den 1 juli nästa år betyder en förlängning med ett år, då som bekant sprutsäsongen i skogen infaller under endast en kort period på sensommaren.

Sven-Eric Lorentzon kommer i ett anförande att närmare redogöra för förbudets konsekvenser för skogsbruket. Vi utesluter nämligen inte att förutsättningarna för ett effektivt skogsbruk så radikalt kan förändras att 1979 års skogspolitiska beslut kan komma att kräva en omprövning.

Propositionen har under utskottsbehandlingen fått en förändring, då utskottsmajoritetens beslut innebär att propositionens förslag om förbud mot flygbesprutning över skogsmark ändrats till förbud mot användning av kemiska produkter i skogsbruket över huvud taget. I konsekvensens namn måste sägas att om man är anhängare av förbudet som sådant är den förändring som gjorts i utskottet logiskt riktig, eftersom bekämpning från marken ur arbetarskyddssynpunkt är en sämre metod än flygbesprutning. Från våra utgångspunkter däremot kan man fråga sig om denna förändring inte är ett ställningstagande från utskottets sida i fråga om preparatens farlighet i den ena eller andra situationen. Det var väl knappast vad utskottet hade avsett. Det är ju att märka att regeringens proposition undvikit att ta ställning till frågan om preparatens farlighet. Propositionen har i stället enligt jordbruksministern lagts fram med hänsyn till att utredningen skulle slippa den tidspress i sitt arbete som den eljest hade varit utsatt för. Det skulle därför, fru talman, inte förvåna mig om produktkontrollnämnden vid studium av detta riksdagens beslut, om det blir i enlighet med utskottets förslag, finner skäl att överväga om spridning av bekämpningsmedel från marken också i jordbruket bör bli föremål för en granskning. Det skulle i så fall kunna leda till långt större konsekvenser än dem man får i skogen. Vi betraktar en sådan utveckling som olycklig.

Fru talman! Jag har med detta anförande velat markera den olust vi i moderata samlingspartiet känner inför denna regeringsproposition. Syftet med propositionen har ju inte varit att sakbehandla den fråga det gäller. Propositionens politiska syften i övrigt tycker vi dessutom är svårförståeliga, och för den skull anser vi att propositionens berättigande verkligen kan ifrågasättas. Enligt vår bestämda mening hade denna känsliga fråga bort behandlas utifrån strikt saklig grund och inte som nu tillåts bli en bricka i ett politiskt spel.

Fru talman! Jag yrkar bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

JOHN ANDERSSON (vpk):

Fru talman! Först några ord till Arne Andersson i Ljung. Han beklagade att olika miljögrupper skulle komma att gynnas av det föreliggande förslaget

Onsdagen den
21 maj 1980

*Förbud mot sprid-
ning av bekämp-
ningsmedel över
skogsmark*

och framförde någon sorts konspirationsteori om att det skulle ligga politiska motiv bakom miljögruppernas agerande. Jag fick en känsla av att han samtidigt ville koppla denna teori till vårt parti. Då får jag väl tacka för berömmet. Det är ju inte dåligt om vi skulle ha åstadkommit en så stark opinion att andra partier tagit sitt förnuft till fånga.

Sedan talade Arne Andersson om den motion som vi lade fram i anslutning till propositionen om det framtida skogsbruket. Jag har inte tänkt föredra den motionen i det här anförandet, men jag skulle vilja be Arne Andersson läsa denna motion litet noggrannare. Det står faktiskt i den motionen att vi vill ha en barrträdsproduktion av hög kvalitet.

Arne Andersson och jag är emellertid inte överens om hur man skall finansiera olika åtgärder och efter vilka riktlinjer skogsbruket skall bedrivas. Som exempel kan jag nämna att vi inom vpk anser att i stället för att åtta skogsholag i år delar ut 312 miljoner till aktieägarna hade de kunnat använda dessa pengar till arbete med att röja skog. Det hade varit ett mycket bättre sätt att använda pengarna.

Så till det som jag från början hade tänkt säga.

Användandet av bekämpningsmedel för lövsly i skogsbruket har varit en av de stora frågorna under 1970-talet. Bl. a. i den senaste valrörelsen fick den en stor plats. Det här är en del av den stora debatten om miljön, om den miljöförstöring som pågår, om alla de gifter och farliga ämnen som utgör ett hot mot hela mänskligheten. Det är människornas oro för framtiden som skapat debatten och som utgör underlaget för deras krav. Den oron för framtiden har på ett drastiskt sätt sammanfattats i en dikt av författaren Helmer Grundström. Jag skall be att få återge den.

Spilloljan driver mot klippor
och skär
Backen står full av små
giftiga bär
Tranflocken glesnar
och örnarna flyr
Skogen är spacklad av hormoslyr
Sov du min lilla
Natten är när
Snart har vi ängeln med
gasmasken här.

Det är mängder av farliga ämnen som förekommer. Det ligger nära till hands att i debatten göra jämförelser mellan olika ämnens farlighet osv. Detta har också ofta gjorts i argumentationen. Min avsikt är att klart avskilja den här frågan från de övriga miljöproblemen. Vår ambition måste vara att så långt det är möjligt minska användandet av farliga ämnen och att, där detta är möjligt, helt ta bort dem.

Bekämpningsmedlens användande i skogsbruket har mötts av kraftiga protester från befolkningen. Hur har då dessa människor bemötts och vilken information har de fått?

Ja, man började med att förklara att det man sprutade inte var gift, att det

var helt ofarligt, att inga andra ämnen hade undersökts så mycket som dessa medel. Det fanns skogstjänstemän som begick dumheten att själva dricka hormoslyr för att bevisa dess ofarlighet. Det senaste i raden av sådana dumheter står att läsa i senaste numret av Domänposten, där en byrådirektör kommenterar det beslut som skall fattas i dag. Han säger: "Det är därför beklämmande att svaga och okunniga politiker nonchalerar enigt kunniga skogsmän. I stället röstfjäskar de för en skränig aktivitetsmaffia." Man ställer sig frågan: Är det på den nivån man från skogshåll vill möta den oro som omfattas av så många människor?

Fru talman! Vårt parti har i många år krävt ett förbud mot användandet av dessa medel i skogsbruket. Detta krav har stöd i gällande lagstiftning. 1973 års lag om hälso- och miljöfarliga varor föreskriver en omvänd bevisbörda. Det är bara att konstatera att lagen inte har följts. Ännu mera anmärkningsvärt är att produktkontrollnämnden som tillsynsorgan helt har nonchalerat detta faktum.

Under de senaste åren har nu ett flertal svenska forskningsrapporter bekräftat de misstankar som funnits, att dessa medel är cancerframkallande.

I det sammanhanget kan jag inte underlåta att beröra moderaternas reservation. Först och främst vill man ha dispensmöjligheter. Men det verkligt anmärkningsvärda är att man vill att förbudet inte skall gälla för spridande från marken. Moderaterna vill följaktligen att man i skogsbruket skall skicka ut skogsarbetare med traktor eller ryggspruta för att sprida dessa gifter. Det är ett tänkande så cyniskt att man trodde att inte ens moderaterna skulle vara mäktiga det. Men skogsarbetarnas liv och hälsa väger tydligen lätt i moderaternas vågskål, när vinsterna hos skogsbolagen riskerar att naggas något i kanten.

Som jag förut nämnde har vårt parti under flera år krävt ett förbud. Under den allmänna motionstiden väckte vi en motion med detta krav. Den behandlas också i detta betänkande.

Vi ser det tillfälliga förbudet som en delseger för den stora opinion som finns, framför allt för miljögrupperna. Men naturligtvis är det också en framgång för vårt parti. Nu har vår motion avstyrkts av utskottet. Vi tänker inte ta någon strid om motionen i dag, utan återkommer om anledning därtill uppstår.

Till sist: Det är inte varje dag som man får notera att utskottet gått motionärer till mötes. Jag ber alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! John Andersson replikerade mig från utgångspunkten att vi inte riktigt tangerade varandra. Det var så som jag sade, att vi har olika meningar beträffande värdet av ett ekonomiskt betingat kriterium i skogsbruket. Att vi hade olika meningar medgav också John Andersson. Jag förstår därför inte vad som var fel. Jag pekade på att vi från övriga partier ansåg skogen så värdefull att vi inte hade råd att inte använda den på bästa

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

Förbud mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

Onsdagen den
21 maj 1980

Förbud mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

sätt. Det var det som ni möjligen ifrågasatte i er motion, nämligen när ni satte andra värden före. Därmed kanske vi kan låta den lilla diskussionen vara ur världen.

Jag delar John Anderssons uppfattning på en annan punkt, nämligen att det är vådligt att dricka av hormoslyrpreparatet. Men det kan John Andersson knappast ta till intäkt för påståenden om preparatets farlighet. Vi tycker att det är ett märkligt sätt att försöka bevisa preparatets ofarlighet. Jag förstår inte hur John Anderssons bevisföring hänger ihop.

Beträffande den markbaserade användningen sade jag att det inte saknades logik i den. Vi från moderata samlingspartiet har sagt att de olika metoderna bör användas därför att skogsbruket behöver dem. Låt mig återropa naturvårdsverkets och arbetarskyddsstyrelsens ställningstaganden. Dessa instanser svävar inte på målet när de säger att markbaserad besprutning inte är att föredra, men att man inte har något att invända mot flygbesprutning.

Vi har ansett att det under denna ettårsperiod inte fanns någon anledning att gå in på frågan. I stället har vi förordat att dispens skulle ges för de mest angelägna objekten, vilket vi också sagt i vår motion.

JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Arne Andersson i Ljung säger att det vore logiskt att använda sig av markbesprutning även inom jordbruket. Det har inte heller vi något emot. Men besprutning från marken är flera gånger farligare än besprutning från luften, och det vet Arne Andersson lika bra som jag efter de utredningsarbeten som gjorts. Därför förstår jag inte varför moderaterna lämnar vägen öppen för skogsbolagen att bespruta från marken.

Jag tror att vi är överens om att skogstillgångarna är värdefulla och att de skall skötas på bästa sätt. Men jag kan inte inse att detta innebär att man behöver använda gifter. Man är kanske inne på ett brukningssätt, som gör att man får dessa följder och därför måste använda gifter. Det finns dock andra sätt att bruka våra skogstillgångar.

Det kapital som skogsnäringen avkastar kan man använda på annat sätt än som sker i dag. I stället för att dela ut 312 milj. kr. till aktieägarna skulle man, som jag sade i mitt första anförande, kunna använda dessa pengar till att röja skog och skapa jobb. Cellulosabolaget hade en vinst på 577 milj. kr. under 1979. Det är fråga om att använda dessa pengar på ett annat sätt. Där ligger skillnaden. Det är inte fråga om hur man ser på skogstillgångarna – där kan vi vara överens – utan frågan är hur man skall använda de resurser som finns. Där tror jag det skiljer mellan oss.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Jag vill bemöta John Andersson på en enda punkt, nämligen då han talar om aktieutdelningen. Det är ett ofta återkommande argument, som man tydligen har intresse av. Dessutom är det utomordentligt betydande för kommunismens syn på dessa frågor, nämligen att de som sätter in sina pengar i skogsföretag skall göra det utan krav på återbäring. Den grupp som

har satt in sina pengar skall även stå för de ökade kostnader som ett sådant här beslut innebär. Kan John Andersson förklara logiken i detta, såvida man inte är för ett konfiskatoriskt handhavande av pengarna. Finns det någon annan förklaring, John Andersson, skulle vi uppskatta att få höra den.

JOHN ANDERSSON (vpk) replik:

Fru talman! Arne Andersson känner säkert till att man inte bygger upp ett skogsföretag genom att ett antal människor sätter in sina pengar och köper aktier. Den största delen av aktiekapitalet har tillkommit genom gratisaktier och nyemissioner. Det är jobbarna som har arbetat ihop dessa värden. Det är inte enskilda människor som har satsat dessa pengar. Det tror jag att vi kan vara överens om. Så har det gått till.

Förste vice talmannen anmälde att Arne Andersson i Ljung anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

SVANTE LUNDKVIST (s):

Fru talman! Vi har från socialdemokratins sida i den partimotion som vi för fjärde året i följd väckt i miljöfrågor uttalat vår oro för den samlade effekten på människor och miljö av ett ökat utnyttjande av gifter och kemikalier. Vi har krävt att få en gift- och kemikommission tillsatt för att få en samordning till stånd av åtgärder på skilda områden i syfte att effektivt möta kemisamhällets risker. Tyvärr har den borgerliga riksdagsmajoriteten hitintills avvisat vårt krav.

Vi har ansett det angeläget att man på varje område eftersträvar att begränsa utnyttjandet av gifter och kemikalier, vilkas effekter på människor och miljö vi icke har tillräcklig kännedom om. Efter det att den borgerliga riksdagsmajoriteten i flera år avvisat vårt krav om en särskild utredning i syfte att begränsa gift- och kemikalieanvändningen i jordbruket och skogsbruket, vände folktopartiregeringen några veckor före 1979 års val på klacken och tillsatte en sådan utredning.

När det gäller användningen av bekämpningsmedel inom skogsbruket krävde vi i vår motion om riktlinjer för skogspolitiken till 1978/79 års riksmöte att kommunerna skulle ges möjligheter att säga nej till skogsbesprutning inom sitt område och att de skulle kunna kräva att mekanisk röjning tillämpas. En utredning om lämpligheten av och formerna för ett ökat kommunalt inflytande har också genomförts av naturvårdsverket. Utredningen har redovisat förslag som ligger i linje med de krav som framfördes i den socialdemokratiska motionen. I stället för att lägga fram en proposition grundad på förslaget har jordbruksministern överlämnat denna utredning till den kommitté som tillsattes av folktopartiregeringen. Vidare har jordbruksministern, som i höstas lovade att åtgärder skulle vidtas inför den kommande besprutningssäsongen, nu valt att förordna en provisorisk reglering genom sitt förslag om ett förbud mot spridning från luften av lövbekämpningsmedel över skogsmark inför 1980 års besprutningssäsong.

Det är anmärkningsvärt att jordbruksministern även denna gång på

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

Förbud mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

Onsdagen den
21 maj 1980

Förbud mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

samma sätt som när det gällde att förbjuda bekämpningsmedel som innehåller 2,4,5-T nonchalerat arbetsmiljösynpunkten genom att låta sitt förslag till förbud omfatta endast flygbesprutning. När det gällde frågan om bekämpningsmedel innehållande 2,4,5-T reagerade vi socialdemokrater och krävde att beslutet, bl. a. av arbetsmiljöskäl, borde omfatta även markbesprutning. Utskottet och riksdagen delade den uppfattningen.

Det är självklart lika välmotiverat att riksdagen också den här gången ger jordbruksministern bakläxa. Tunga motioner, från alla partier utom moderaterna, kräver att det provisoriska förbudet skall omfatta även markbesprutning. För moderaterna tycks liksom för jordbruksministern arbetsmiljöskälen inte vara värda att beakta i de här sammanhangen, detta trots att såväl arbetarskyddsstyrelsen som Skogsarbetareförbundet så klart tagit ställning mot markbesprutning som en olämplig metod ur arbetsmiljösynpunkt.

Arne Andersson i Ljung har nyss sagt att han är väl medveten om att markbesprutning är en sämre metod ur arbetsmiljösynpunkt. Det ter sig då närmast cyniskt att han med den medvetenheten vill medverka till risken att vi får en ökad användning av markbesprutning genom att man i moderaternas reservation lämnar den möjligheten öppen för skogsägarna.

Det är tillfredsställande att jordbruksministern inte har stöd för sin inställning hos något annat parti än moderata samlingspartiet. Jag hoppas att det skall stämna jordbruksministern till en smula eftertanke och ett ökat intresse för arbetsmiljökraven i fortsättningen.

Fru talman! Jag vill till sist göra klart att när det gäller vårt krav i motion 1760 att kommunen skall ges möjlighet att stoppa skogsbesprutningar inom sitt område återkommer vi när ställning skall tas till en definitiv lösning av frågan om skogsbesprutningen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Svante Lundkvist talar om cynism i moderatreservationen som om han inte vore medveten om att propositionen gäller ett ettårigt förbud. Vi har uttalat att egentligen var den här propositionen helt onödig, därför att en utredning hade lagt fram sitt förslag så att det i varje fall aldrig hade blivit ett senare beslut i riksdagen än under hösten. Utredningen arbetade ju faktiskt med målsättningen att arbeta fram ett förslag under våren. Detta förekommer av jordbruksministern.

Cynismen – för att använda Svante Lundkvists vokabulär – inskränker sig alltså till att vi tyckte att den metod som har kunnat duga hitintills kunde ha fått användas också under innevarande år.

SVANTE LUNDKVIST (s) replik:

Fru talman! Cynismen ligger ju däri att moderata samlingspartiet säger sig kunna acceptera ett förbud mot flygbesprutningar – visserligen med möjligheter till dispenser – men den olämpligaste metoden ur arbetsmiljösynpunkt vill man lämna öppen.

Cynismen blir inte mindre för att det gäller ett år. Inställningen är lika cynisk för det.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

SVEN ERIC LORENTZON (m):

Fru talman! I gårdagens riksdagsdebatt om de skogspolitiska frågorna sade socialdemokraternas främste talesman att det är viktigt att tillvarata och utnyttja skogens produktion. Det sades också att låga avverkningar pressar upp råvarupriserna och att detta utgör ett hot mot sysselsättningen. Förvisso är det så, men talesmän för socialdemokraterna gör det verkligen inte lättare för skogsbruket, och konsekvensen i partiets handlande kan ifrågasättas.

För ett år sedan diskuterade vi skogspolitiken i riksdagen med utgångspunkt i ett förslag från 1973 års skogsutredning. Utredningen hade redovisat tre alternativa produktionsprogram, utmynnande i en högsta tänkbara uthållig avverkning på 85, 75 resp. 70 miljoner skogskubikmeter per år. Skogsutredningen, som var enig, hade förordat det alternativ som ledde till den högsta avverkningen och som byggde på ett mycket intensivt skogsvårdsprogram, vilket i sin tur förutsatte att skogsbruket fick arbeta utan omfattande restriktioner för såväl gödsling och dikning som användning av den kanadensiska tallen *Pinus contorta*.

Riksdagen beslöt emellertid – i enlighet med propositionens förslag – att skogsbruket skulle inrikta sig mot medelalternativet. Det alternativet förutsätter bättre resultat av beståndsanläggningarna än vad som klarats under de senaste 20 åren. Det förutsätter minskning av lövinblandningen i plant- och ungskogarna, begränsad användning av *Pinus contorta*, m. m.

Det lägsta alternativet förordades inte från något håll i debatten. Det var dock ingalunda något låt-gå-alternativ, utan även detta förutsatte betydande skogsvårdsinsatser. Det innebar emellertid att avverkningsnivån snabbt måste sänkas drastiskt, speciellt beträffande barrvirkesavverkningen. Det skulle då självfallet få negativa konsekvenser för landets ekonomi och sysselsättningen.

Nu, ett år senare, är det som om politikerna tävlade om att förhindra skogsbruket att nå upp till det så nyligen satta skogspolitiska målet. Skulle många av de föreslagna restriktionerna genomföras hamnar man långt under skogsutredningens lägsta alternativ.

På grund av det tryck som utövats gentemot skogsbruket från miljögrupper och andra har man i skogsbruket redan gjort sådana eftergifter att man i dag knappast har förutsättningar att leva upp till det skogspolitiska beslutet. Det är främst det ökade lövinslaget i våra plant- och ungskogar som inverkar negativt på skogsproduktionen. Orsaken till den stora lövinblandningen är framför allt den stora återhållsamhet med användning av kemiska medel som skogsbruket visat. Man kan uppenbarligen i praktiken inte klara av arbetskraftsbehovet och inte heller de kostnader som är förenade med en övergång till mekaniska röjningsmetoder.

Det ena alternativet som står till buds är att anställa en stor mängd tillfällig arbetskraft under den tid som röjningar kan utföras. Den arbetskraften står emellertid i praktiken inte att uppbringa, och arbetet kommer också att

Förbud mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

Onsdagen den
21 maj 1980

Förbud mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

fördyras kraftigt. Det andra alternativet är att öka den fasta arbetsstyrkan och flytta över en stor del av personalen från avverkning till röjningsarbete. Detta innebär emellertid, utöver stora fördyringar för röjningsarbetena, också betydande kostnadsökningar för hela avverkningskedjan på grund av den lägre mekaniseringsgrad som måste bli följden av detta alternativ. Lönsamheten i skogsbruket är i dag så låg att skogsbruket ej kan bära ytterligare kostnader. Härtill kommer att röjningsresultatet blir av avsevärt lägre kvalitet.

Följden kommer således att bli att lövinslaget kommer att fortsätta att öka i våra skogar. Den ökade sysselsättning i röjning som blir följden av förbud mot kemisk behandling motverkas kraftigt av den minskade sysselsättning i avverkningsarbete på grund av den sänkta avverkningsnivån och i än högre grad av den minskade sysselsättning som sker i förädlingsleden och övriga av skogsbruket beroende aktiviteter i samhället. Om man försiktigt räknar med att avverkningarna jämfört med nuvarande skogspolitiska inriktning måste minska med ca 4 miljoner m³ per år som ett resultat av förbud mot att använda kemiska bekämpningsmedel, kommer kontentan av detta att bli en minskad sysselsättning på totalt mellan 10 000 och 20 000 årsarbeten.

Nu föreliggande förslag om ett tillfälligt förbud på ett år eller något mer om regeringen så finner lämpligt får givetvis inte så allvarliga konsekvenser. Man måste dock utgå ifrån att de arealer som planerats för besprutning under detta år över huvud taget inte kommer att åtgärdas. Orsaken är att de objekt som planerats för kemisk behandling är så lövinfektade att mekanisk behandling är tekniskt mycket besvärlig och ekonomiskt närmast oöverkomlig. Inom vissa klimatiskt besvärliga områden, speciellt i Lappland, kan följden bli att den barrföryngring som skogsägarna med stora kostnader och mycken möda lyckats åstadkomma spolieras redan av ett års eftersläpande lövbehandling. Och ofta är där av biologiska skäl, vilket Per Petersson påpekat i sin motion, mekanisk röjning inget gångbart alternativ. Man kan således utgå ifrån att utöver redan inträffad betydande eftersläpning på lövröjningarna tillkommer minst ett års för kemisk behandling planerade röjningsarealer som inte blir åtgärdade. Varje års uppskov försvårar, fördyrar och försämrar den framtida produktionen. Att ta igen ett års ytterligare eftersläpning blir i praktiken inte genomförbart. Det skulle vara mycket att vinna, om länsstyrelserna kunde få möjligheter att ge dispens för att minska de mest uppenbara olägenheterna av ett tillfälligt förbud mot kemisk behandling av lövsly.

Fru talman! När man i den skogspolitiska debatten diskuterar skogsägarnas avverkningsbenägenhet måste de restriktioner som samhället genomfört och genomför tas med i bilden. Hänsynen till naturvårdens och miljövårdens intressen tar sig allt starkare uttryck. Det senare har vi fått ett nytt bevis för genom det nu diskuterade totalförbudet mot användning av kemiska bekämpningsmedel mot exempelvis lövsly. I det förslag till ny plan- och bygglag som är föremål för remissbehandling finns också en rad förslag som innebär att produktionsmöjligheterna i skogsbruket begränsas.

Från skogsbrukets sida är vi naturligtvis medvetna om att även skogsbru-

ket måste underordna sig samhällets övergripande intressen. Vi ställer emellertid krav på samhället i denna del.

För det första skall de inskränkningar och de förbud som införs vara sakligt underbyggda. De skall inte enbart ha tillkommit för att tillmötesgå exklusiva röststarka opinionsyttringar i samhället.

För det andra fordrar vi att man klart redovisar att med restriktionerna följer med nödvändighet minskade möjligheter för skogsägarna att tillgodose skogsindustrins behov av råvara. Det kan inte vara enbart skogsägarnas skyldighet att tala om de negativa konsekvenserna av olika inskränkningar. Det måste också ligga i samhällets intresse att ge en sådan information och därmed förebygga att det blir en snedvriden debatt. Denna önskan kan också formuleras med orden: Beslutsunderlaget skall innehålla de ekonomiska och praktiska konsekvenser som ett förslag till restriktion medför.

I det sammanhanget finns det all anledning att understryka att skogsbruk liksom jordbruk är en ekonomisk hantering. Det är därför nödvändigt att se lönsamhetsmässigt på olika åtgärder.

Fru talman! Svenskt skogsbruk har stor uthållighet och dess utövare stor tålighet men måste nu få arbetsro och möjligheter att planera för framtiden. Detta ger vi inte skogsbruket genom ytterligare restriktioner, och därför yrkar jag bifall till den moderata reservationen.

På förslag av förste vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas kl. 19.30.

§ 27 Anmälades och bordlades

Motionerna

1979/80:2068 av *Rune Johansson m. fl.*

1979/80:2069 av *Bertil Måbrink*

1979/80:2070 av *Lars Werner m. fl.*

1979/80:2071 av *Bertil Zachrisson m. fl.*

med anledning av proposition 1979/80:174 om transportstöd till Norrland m. m.

1979/80:2072 av *Gösta Andersson och Bertil Danielsson*

1979/80:2073 av *Stig Josefson* och andre vice talmannen *Thorsten Larsson*

1979/80:2074 av *Håkan Strömberg* och *Hans Petersson* i Helsingborg

1979/80:2075 av *Daniel Tarschys* och *Karin Ahrlund*

1979/80:2076 av *Alf Wennerfors*

med anledning av proposition 1979/80:175 om ändring i lagen (1977:975) med tulltaxa, m. m.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

Förbud mot spridning av bekämpningsmedel över skogsmark

Onsdagen den
21 maj 1980

§ 28 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om
frågor*

den 20 maj

1979/80:490 av *Magnus Persson* (s) till statsrådet Georg Danell om byggande utan föregående planläggning:

Kravet på att tätbebyggelse skall ha föregåtts av detaljplanläggning kan falla dels efter dispens då särskilda skäl föreligger, dels om tätbebyggelsen är av "mindre omfattning" enligt den definition av begreppet som lagts fast i motiven till 5 § byggnadslagen och 56 § 1 mom. byggnadsstadgan. Även i det senare fallet skall, liksom vid planläggning, prövas om marken är från allmän synpunkt lämpad för ändamålet. Prövningen kan då emellertid ske i byggnadslovsärendet och därmed på ett tekniskt enklare sätt, mot bakgrund av ett förutsatt översiktligt bedömningsunderlag. Lämplighetskravet som sådant är dock detsamma som vid planläggning.

Det har uppgetts att byggande utan planläggning ökat kraftigt och detta även i områden med ett markerat bebyggelsetryck. Uttalanden i pressmeddelande från bostadsdepartementet har uppfattats så, att avgränsningen av begreppet tätbebyggelse av mindre omfattning, liksom lämplighetsprövningen i sådana fall, skulle vara en rent kommunal fråga även i den meningen att kommunen skulle vara obunden av byggnadslagstiftningens regler. Mot bakgrund härav vill jag fråga statsrådet Danell:

Är statsrådet Danell beredd att så snart som möjligt efter sommaruppehållet i lämplig form presentera en objektiv redogörelse för utvecklingen av byggandet utan föregående planläggning?

den 21 maj

1979/80:491 av *Anna Wohlin-Andersson* (c) till industriministern om förhandlingarna rörande Goodyearfabriken i Norrköping:

Enligt uppgift har industridepartementet bedrivit förhandlingar med Goodyears moderbolag i USA om Norrköpingsfabrikens framtid.

Är statsrådet beredd redovisa resultatet av dessa förhandlingar?

1979/80:492 av *Bonnie Bernström* (fp) till kommunikationsministern om åtgärder för att förhindra könsdiskriminering inom kommunikationsväsendet:

Det statligt ägda GDG Biltrafik AB i Falun anställer inga kvinnliga bussförare. Skälen härför anges vara att det inte finns toaletter.

Mot bakgrund av det anförda vill jag fråga kommunikationsministern:

Vilka åtgärder ämnar kommunikationsministern vidta för att förhindra diskriminering av kvinnor och män inom kommunikationsväsendet?

1979/80:493 av *Jan Bergqvist* (s) till industriministern om regeringsåtgärder för att garantera de anställdas rätt till förhandlingar med ledningen för multinationella företag:

Helsingborgsföretaget Viggo AB köptes 1973 av det engelska multinationella bolaget BOCI. Det utländska företaget tog därmed hand om viktiga delar av beslutanderätten för Viggo.

Enligt OECD:s regler för multinationella företag skall moderbolaget möjliggöra för de anställda att bedriva förhandlingar med sådana representer för företagsledningen som är bemyndigade att fatta beslut i de frågor förhandlingen avser. Med stöd av dessa regler har de svenska fackliga organisationerna förgäves försökt få till stånd förhandlingar om Viggos framtida produktion och sysselsättning. Det har avslöjats att Svenska arbetsgivareföreningen uppmanat BOCI att kategoriskt vägra sådana förhandlingar.

Med anledning därav ber jag att få ställa följande fråga:

Vad kommer regeringen att göra för att de anställda vid Viggo AB skall kunna utöva den förhandlingsrätt som tillkommer dem enligt OECD:s uppföranderegler för multinationella företag?

1979/80:494 av *Lilly Hansson* (s) till industriministern om NCB:s verksamhet i Hörnefors:

Enligt uppgift i press och radio är nu strukturplanen för NCB klar. Förslaget innebär att bl. a. NCB i Hörnefors läggs ned och 500 anställda ställs utan arbete.

Mot bakgrund av dessa uppgifter vill jag fråga:

Har industriministern tagit del av innehållet i strukturplanen, och vilka åtgärder kommer industriministern att vidta med anledning av förslaget till strukturplan för Hörnefors?

1979/80:495 av *Eric Rejdnell* (fp) till industriministern om verksamheten vid Emsfors bruk:

Vid behandlingen av näringsutskottets betänkande nr 1979/80:47 i kammaren den 20 maj 1980 kom bl. a. frågan upp om möjligheterna för Emsfors bruk att fortsätta sin verksamhet med annan ägare än Södra Skogsägarna AB.

Näringsutskottet understryker i nämnda betänkande att företaget i samråd med de anställda bör göra en översyn av nu gällande planer och undersöka möjligheterna till fortsatt drift vid hotade enheter. Resultatet av detta arbete bör ligga till grund för fortsatta beslut i frågan. Beslut om oundgängliga omställningar måste ske med hänsynstagande till verkningarna för de anställda och för berörda kommuner.

Till Emsfors bruk finns det intresserade köpare, som har lagt ett bud till Södra Skogsägarna AB. En uppgörelse måste ske i god tid före semestern, om bruket skall kunna fortsätta sin verksamhet.

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Meddelande om
frågor*

Nr 148

Onsdagen den
21 maj 1980

*Meddelande om
frågor*

Med anledning av det anförda och med hänsyn till utskottets skrivning vill jag fråga industriministern:

Är industriministern beredd att omgående medverka till att Emsfors bruk får fortsätta sin verksamhet med ny ägare?

1979/80:496 av Pär Granstedt (c) till kommunikationsministern om planeringen av nya vägsträckor:

Regering och riksdag har fastslagit att brukningsvärd åkermark skall bevaras för livsmedelsproduktion.

På vad sätt beaktas detta vid statens vägverks planering av nya vägsträckor?

§ 29 Kammaren åtskildes kl. 17.55.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert